

VYDÁVÁ MINISTERSTVO NÁRODNÍ OBRANY

vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbraní 1. stupně a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání, květnového povstání českého lidu, osvobození Československa Sovětskou armádou

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ŠESTÝ ROČNÍK

4

Komplexnosť' pri upevňovaní uvedomelej vojenskej disciplíny

V súvislosti s nástupom do nového výcvikového roka 1985-1986 dostali sa do popredia pozornosti veliteľov, politických pracovníkov, stranických a zväzáckych organizácií úlohy 15. zasadania ÚV KSČ, ktoré na podmienky ČSLA konkretizovalo celozákladné zhromaždenie 28.8.1985, najmä otázky zskvalitňovania riadiacej a organizátorskej práce a upevňovania vojenskej disciplíny v nových náročnejších podmienkach. Uvedené zhromaždenie prispelo k vytvoreniu priaznivej politickej atmosféry pre rozhodnejšie riešenie jedného z kľúčových problémov v živote ČSLA. V súlade s požiadavkami 15. zasadania ÚV KSČ, bol nastolený kurz ktorej náročnosti a vyššej zodpovednosti nielen na prácu podriadených, ale i na vlastnú prácu veliteľov, politických pracovníkov, stranických a zväzáckych organizácií.

V procese skvalitňovania riadiacej a organizátorskej práce a upevňovania vojenskej disciplíny je celý rad ukazovateľov svedčiacich o pozitívnych výsledkoch. Na dosahovanie týchto výsledkov nie všetci príslušníci armády majú rovnaký podiel. Veľké rozdiely sú aj v kvalite plnenia úloh medzi jednotkami a útvarmi. Pretrvávajú aj niektoré nedostatky, ktoré vyžadujú potrebu ďalšieho skvalitňovania práce v tejto oblasti.

Zvyšovanie nárokov na všestrannú pripravenosť a bojovú pohotovosť každej jednotky, útvaru, zväzku aj celej armády je objektívnou nevyhnutnosťou. Ich úspešné splnenie vyžaduje však vysporiadať sa s niektorými nedostatkami v riadiacej a

organizátorskej práci, v realnosti plánovania, kvalite rozvrhov zamestnaní, ale i väčšej náročnosti a dôslednosti pri plnení funkčných povinností každým vojakom. Taktiež porušovanie denného poriadku, slabšia pripravenosť do dozornej a strážnej služby, nie vždy zodpovedná osobná príprava niektorých veliteľov na jednotlivé zamestnania, niektoré pretrvávajúce nedostatky vo vonkajšom vzhľade, vystupovaní, porušovaní osobnej a pracovnej disciplíny niektorými vojakmi z povolania atď., naliehavo volajú po hľadaní premyslených ciest nápravy.

Najzávažnejšou skutočnosťou je, že úroveň vojenskej disciplíny zaostáva za súčasnými potrebami všestranného zdokonaľovania pripravenosti ČSLA. Avšak nebolo by správne negovať všetko pozitívne, ale treba ukázať na chyby, nedostatky, rezervy alebo problémy, ktoré sa v menšej či väčšej miere vyskytujú na jednotlivých stupňoch armádného organizmu, analyzovať ich a zistiť príčiny, to je základným predpokladom presadenia vysokej náročnosti a zodpovednosti do našej práce, smerujúcej k upevneniu disciplíny a skvalitneniu riadiacej a organizátorskej práce.

Úsilie o dosiahnutie vysokej disciplíny musí byť chápané v najširších súvislostiach a stať sa záležitosťou všetkých príslušníkov ČSLA, pretože v upevňovaní disciplíny ďalej nepokročíme bez dôsledného uplatňovania komplexného prístupu, ktorého súčasťou tvorí jednota výchovy a výcviku a prísna organizovanosť života vojsk. Zvýšit úroveň vojenskej disciplíny a organizova-

nosti života jednotiek a útvarov a naplniť požiadavky celoarmádneho zhromaždenia vyžaduje predovšetkým dosiahnuť názorovú jednotu veliteľov, politických pracovníkov, funkcionárov základných organizácií KSC a SZM na vysvetľovanie samotnej podstaty uvedomelej vojenskej disciplíny. Ďalej na správne pochopenie a uplatňovanie komplexného prístupu vo výchove príslušníkov armády k disciplíne, ktorý predpokladá venovať tiež zvýšenú pozornosť výberu najoptimálnejších foriem a metód straníckopolitckej práce v konkrétnych podmienkach danej jednotky alebo útvaru.

Ideovým základom socialistickej vojenskej disciplíny je predovšetkým vysoká politická uvedomosť, ktorej jadro tvorí marxisticko-leninský svetový názor a z neho vyplývajúca disciplinovanosť vojakov, ako najsilnejší výraz pocitu osobnej zodpovednosti za obranu socialistickej vlasti. V jednote s tým aj pochopenie nevyhnutnosti internacionálnej obrany socializmu pred imperialistickou agresiou; láska a oddanosť socialistickej vlasti, robotníckej triede a jej avantgarde Komunistickej strane Československa a všetkým pracujúcim, ale i hlboká triedna nenávisť voči imperialismu a jeho armádam.

Výchova príslušníkov ČSĽA k disciplíne je veľmi intenzívne ovplyvňovaná celým systémom ideologickej práce, jej obsahom, formami a prostriedkami.

Dôležitým nástrojom cieľavedomého pôsobenia na vedomie a konanie vojakov je masová politická práca. Pomáha ich zjednocovať a mobilizovať na realizáciu politiky KSC, na uvedomelé plnenie vojenských povinností a pre vysokú disciplinovanosť.

Významné miesto v úsilí o dosiahnutie vysokej úrovne disciplíny má právna propaganda, ktorá okrem iného napomáha k vytvoreniu hlbokého presvedčenia o spravodlivosti a účelnosti vojenských poriadkov, pochopenia ich súvislosti so záujmami obrany našej vlasti a celého socialistického spoločenstva. Postupne sa vytvára a upevňuje u jednotlivcov taký súhrn vnútorných pohánok, ktoré každého vojaka podnecujú k správnejmu vzťahu k vojenskej službe a k príkladnému plneniu povinností.

Veľké možnosti cieľavedomého pôsobenia na príslušníkov útvarov a jednotiek k výchove vysokej disciplinovanosti dáva premyslená a organizovaná kultúrno-výchovná činnosť, uskutočňovaná pre vojakov príznačným spôsobom, s využitím širokej škály foriem a metód záujmovo-technickej činnosti.

Dôležitou podmienkou pre správne stanovenie obsahu ideologickej práce, jednot-

livých foriem a metód zameraných na ovplyvňovanie disciplíny priamo v útvaroch je dokonalé poznanie ideologickej situácie, názorov a nálad, stavu disciplíny v jednotkách a najmä vplyv jednotlivých opatrení na myslenie a konanie vojakov. Ako potvrdzujú poznatky z výchovnej praxe, je nevyhnutné, aby všetci velitelia, politickí pracovníci, stranícke organizácie, ale i odborní náčelníci na všetkých stupňoch mali prehľad o názoroch a náladách vojakov, o ideologickej situácii a na tomto základe prijímali včasné a účinné opatrenia pre boj proti vplyvom nepriateľskej ideológie a negatívnym tendenciám.

Komplexný prístup k správnejmu chápaniu a upevňovaniu vojenskej disciplíny predpokladá pevnú organizovanosť života vojsk podľa ustanovení základných poriadkov. Plniť požiadavky vojenských poriadkov znamená čo najracionálnejšie a najcieľavedomejšie zabezpečovať kvalitu výcviku a výchovného procesu a naplňovať požiadavky výkonu vojenskej služby. Vo vedomí veliteľského zboru musí byť pevne zakotvená vysoká zodpovednosť za prísne dodržiavanie poriadkov a vojenského režimu ako základného predpokladu výchovy vojakov.

Skúsenosti ukazujú, že tam, kde je premyslený a prísne dodržiavaný denný poriadok, tam získavajú vojaci návyky presnosti v plnení rozkazov a nariadení, v presnom dodržiavaní poriadkov. Preto je každodenná riadiaca a organizátorská práca veliteľov pri uskutočňovaní prísneho vojenského režimu a vnútorného poriadku dôležitým prostriedkom výchovy k disciplíne.

Pre dôsledné dodržiavanie denného poriadku, pre vysokú organizovanosť života jednotiek a útvarov vedúcej k pevnej disciplíne má nezastupiteľné miesto riadny a zodpovedný výkon služby všetkých dozorných útvarov v celodennej smene. Najvyššiu mieru zodpovednosti a najviac úloh v tomto smere majú dozorní útvarov a ich pomocníci. To potom ale vyžaduje ich dokonalú, systematicky uskutočňovanú politickú a odbornú teoretickú aj praktickú prípravu zabezpečujúcu zodpovedný výkon služby. Taktiež výkon dozornej služby v autoparkoch by mal smerovať nielen k dodržiavaniu vnútorného poriadku, ale najmä k zabráneniu neoprávneného využívania vojenských vozidiel, dodržiavania bezpečnostných opatrení pri opravách a údržbe techniky atď. Podobne dozorní pri vchode a dozorní roty majú významné poslanie pri uskutočňovaní vojenskej disciplíny, dodržiavaní denného poriadku, organizovanosti života.

Jedinou správnou cestou, ako sa zbaví nešvárov vo výkone dozornej služby, je vyvinúť zo strany všetkých zainteresovaných úsilie a v praxi naplňovať požiadavku jednotného a družného pôsobenia veliteľov, náčelníkov, politických pracovníkov a straníckych organizácií na posilňovanie socialistickej zákonitosti, upevňovanie vojenského režimu a premyslenej činnosti v duchu základných poriadkov.

V útvaroch a jednotkách, v ktorých sa prehlbujú politické prístupy v činnosti veliteľov, náčelníkov a pracovníkov štábov, uskutočňuje sa nedeľiteľná veliteľská právomoc na straníckych základoch, upevňuje sa jednota ideovej, mravnej a vojenskej výchovy v každodennej praxi, dôslednejšie sa riešia problémy organizovanosti, režimu života roty, práporu, útvaru. V procese výcviku a výchovy sa darí úspešne rozvíjať črtu kolektivismu, uplatňovať súdružské vzťahy vnútri vojenských kolektívov, založené na dôvere, vzájomnej úcte a pomoci.

Rozhodujúcu úlohu v tomto procese majú velitelia s nedeľiteľnou právomocou uplatňovanou na straníckom základe, ktorí musia svojou politicko-výchovnou, riadiacou a organizátorskou prácou, svojím straníckym prístupom zabezpečovať komplexné pôsobenie všetkých prostriedkov a foriem ideovej, vojenskej a mravnej výchovy. Vo svojej každodennej práci pri organizovaní bojovej a politickej prípravy plnia funkciu politického vedúceho podriadených, vychovávateľa a organizátora. Svojím rozhodovaním určujú obsah a formy vojenskej činnosti, plánujú a organizujú závažné úlohy vo výcviku a výchove, v upevňovaní organizovanosti a poriadku.

Za rozhodujúcu oblasť zvyšovania disciplíny, vysokej bojovej pohotovosti a pripravenosti ČSĽA, ako ukázalo celoarmádne zhromaždenie, považujeme organizátorskú a riadiacu prácu. Tá vytvára podmienky pre rovnomerný, cieľavedomý a tvorivý rytmus života vojsk a štábov. Jedným riadiacej práce, jej politickou podstatou je práca s ľuďmi. Tu sa žiada pripomenúť slová náčelníka HPS ČSĽA generálplukovníka J. Klíchu na celoarmádnom zhromaždení, že musíme prejsť od práce so všetkými k práci s každým. Predsadzovať zásady leninského štýlu práce. Prehlbovať individuálnu prácu s príslušníkmi veliteľského zboru.

Úspešnosť upevňovania vojenskej disciplíny, prísneho vojenského režimu v útvaroch a jednotkách je závislá vo veľkej miere od schopností veliteľov a štábov uplatňovať v riadiacej práci v harmonizácii jednoty ideovej, politicko-organizátorskej a vojensko-administratívnej stránky. Dô-

sledne realizovať nedeľiteľnú veliteľskú právomoc vyžaduje, aby veliteľ vo výchove vojakov k disciplinovanosti, zodpovednému a iniciatívnemu plneniu vojenských povinností, premyslene využíval celý systém výchovných foriem, metód a prostriedkov.

Úspešnosť výchovy vojakov k disciplíne závisí tiež od toho, ako sú velitelia a politickí pracovníci zoznámení s individuálnymi zvláštnosťami svojich podriadených a ako dokážu diferencovane pristupovať ku každému jednotlivcovi. V niektorých útvaroch sa nedarí rozvíjať individuálnu prácu s ľuďmi, najmä však účinnejšiu osobnú politickú agitáciu, čo sa odráža v slabom výchovnom pôsobení na tých, ktorí sú nositeľmi nesprávnych názorov a pôvodcami disciplinárnych priestupkov a mimoriadnych udalostí.

Rozhodujúca úloha veliteľov pri upevňovaní vojenskej disciplíny vyžaduje, aby si neprestajne prehlbovali vedecké základy výchovy, predovšetkým štúdiom pedagogiky a psychológie, umenie pôsobiť na podriadených, aby pomáhali mladému veliteľskému zboru rozvíjať poznatky získané vo vojenských školách, zdokonaľovali ich praktické návyky, zručnosť, metodické schopnosti a učili ich spájať politickú výchovu s organizátorskou prácou vo výcviku, pri upevňovaní disciplíny a organizovanosti života.

Ako ukazujú poznatky a skúsenosti z praxe, je výchovná práca zameraná na upevňovanie disciplíny a organizovanosti života podľa poriadkov často poznamenaná všeobecnosťou a kampaňovitosťou, miesto náročnej kontroly plnenia prijatých opatrení, hlbkej analýzy stavu a konkrétnej pomoci podriadeným. Preto treba veľmi konkrétne zovšeobecňovať a presadzovať skúsenosti najlepších veliteľov a politických pracovníkov. Obyčajne najslabšie výsledky sú tam, kde sa úsilie veliteľov triediť, kde je rozdielna úroveň príkladnosti a náročnosti. Žiaľ, časť veliteľov chápe disciplínu ako závažnú normu len pre podriadených, ale sami základné poriadky nerespektujú. Niekedy sa riadenie jednotiek obmedzuje len na vydávanie úloh, plnenie ktorých nie vždy je dôsledne organizované a často ani kontrolované.

Nie vždy sa venuje patričná pozornosť vhodnému postupu pri určovaní pracovných úloh. Množstvo práce musí byť primerané. Veľké množstvo pridelených práce svedčí javovo o náročnosti nadriadeného, ale u podriadených vyvoláva pochybnosť o jeho odbornej úrovni. Rozptyľuje sa záujem a pozornosť podriadeného, vzniká nepokoj, nervozita z rozhodovania „čo skôr“ a nespokojnosť v práci. Pracovná

úloha sa má odovzdávať vo vhodný čas, na vhodnom mieste a zodpovedajúcim spôsobom.

Medzi základné sociálne činitele upevňovania vojenskej disciplíny patrí disciplinárna prax veliteľov a náčelníkov. Jedným z rozhodujúcich faktorov je správne a rozumné využívanie disciplinárnej právomoci v zmysle ustanovení predpisu Zákl-R-3. Je dôležité, aby odmeny, prípadne disciplinárne tresty boli udeľované uvážene. Len tak môžeme dosiahnuť požadovaný výchovný vplyv, či už na jednotlivcov alebo kolektív jednotky.

U pozitívne hodnotených vojakov sa utvrdzuje vedomie užitočnosti a spoločenskej prospešnosti ich práce. Akýkoľvek odklon od normy pre hodnotenie a odmeňovanie ľudí, nech je spôsobený čimkoľvek, negatívne ovplyvňuje atmosféru v jednotke a úroveň disciplíny. Taktiež tresty usmerňujú správanie vojakov. Mnohí velitelia však niekedy preceňujú represívne opatrenia a niektorí dokonca požiadavky vysokej náročnosti zamieňajú za hrubosť. Pri uplatňovaní disciplinárnej praxe sa nie vždy dodržiava potrebná postupnosť pri udeľovaní odmen a trestov.

Rozbory disciplíny a disciplinárnej praxe, ktoré majú napomáhať k sústavnému poznávaniu kladných a záporných vývojových tendencií, musia prispieť ku komplexnému zisťovaniu príčin negatívnych javov a prijímaniu účinných opatrení pre zvýšenie úrovne vojenskej disciplíny. Ak sú redukované len na kvantitatívne ukazovatele, potom neprinášajú užitočnosť. Vojenskú disciplínu pomáhajú upevňovať len analýzy, ktoré postihujú charakter a skutočné príčiny priestupkov, vyjadrujú tendencie vývoja a ukazujú, čo prispelo ku zmenám, kto kedy a čo musí pre zlepšenie stavu ešte urobiť.

Nemalo by sa zabúdať ani na najnižších veliteľov. Poddôstojníci tvoria významný článok armádneho organizmu. Žijú priamo s podriadenými, poznajú ich problémy, obyčajne sú prvými, pred ktorými vojaci vyjadrujú svoje neformálne názory, poznajú podriadených v čase, keď dochádza k formovaniu postojov vojakov k disciplinárnemu priestupkom a ich prevínilcom. Sústavná starostlivosť o ich politický a odborný rast, o upevňovanie ich neformálnej autority, poskytovanie pomoci pri vedení rôznych zamestnaní atď., musí sa stať trvalou záležitosťou nadriadených veliteľov, ale i politických pracovníkov, straníckych a zväzáckych organizácií.

Závažnou otázkou zostáva príkladnosť veliteľského zboru v konaní a správaní sa,

v dôslednom plnení funkčných povinností a základných poriadkov a potom aj v dôslednom vyžadovaní ich plnenia od svojich podriadených.

Záverom celoharmádneho zhromaždenia nás zaväzujú k povinnosti premyslieť a prijať konkrétne opatrenia smerujúce ku zvýšeniu príkladnosti komunistov, veliteľského zboru v disciplíne a organizovanosti, k riešeniu takých problémov, ako je boj proti alkoholizmu, zneužívaniu postavenia, rozkrádaniu socialistického majetku, nehospodárnosti atď. Treba prehĺbiť úsilie o vytvorenie súdružských vzťahov a vzťahov vzájomnej dôvery medzi jednotlivými stupňami velenia a podriadenými, ale aj vnútri jednotlivých vojenských kolektívov.

Cez snahu dosiať vyvinutú, nedarí sa zatiaľ na potrebnej úrovni sústrediť úsilie veliteľov, politických pracovníkov a straníckych organizácií na účinné formovanie súdružského ovzdušia vo vojenských kolektívoch, náročnej a kritické verejnej mienky voči narušovateľom vojenskej disciplíny a na citlivé reagovanie na osobné potreby vojakov z povolania a základnej služby. Riešenie niektorých osobných problémov nie vždy je dostatočné. Príčiny spočívajú okrem iného aj v slabšej organizátorskej a riadiacej práci, niekedy v slabšom materiálnom vybavení, v narušovaní denného poriadku, v častých zmenách v rozvrhoch zamestnania, prácou špecialistov mimo bežného času zamestnania bez možnosti zodpovedajúcej regenerácie v rámci plánovaného osobného voľna, najmä u vodičov, mechanikov, kuchárov, spojárov atď. Niektorí mladí dôstojníci a praporčíci doteraz nezískali správny vzťah k výkonu vojenskej služby v ČSEA. Je to predovšetkým tam, kde sa s nimi zo strany veliteľov a politických pracovníkov málo cieľavedome a diferencovane pracuje.

Nezastupiteľné miesto pri upevňovaní vojenskej disciplíny majú politickí pracovníci. Ich povinnosťou je sústavne organizovať a uskutočňovať politickú prácu smerujúcu na upevňovanie nedeliteľnej veliteľskej právomoci, vojenskej disciplíny, morálne a politického stavu svojho útvaru a jednotky. Politický pracovník musí sústavne dbať, aby celá straníckopolitická práca a všetci činitelia, ktorí do nej vstupujú spoločným úsilím aktívne napomáhali upevňovať disciplínu vlastnými, špecifickými formami, metódami a prostriedkami. Vo svojej každodennej práci musia obsiahnuť ideovo-politickú a organizátorskú prácu medzi vojakmi, hlboko poznať ich názory, náklady, potreby a skutočnú situáciu vo vojenských kolektívoch.

Politický pracovník musí pristupovať individuálne najmä k vojakom s výchovou ktorých sú problémy a ktorí narušujú disciplínu v jednotkách. Ťažko výchovateľným jedincom treba poskytovať sústavnú a trpezlivú pomoc v celom procese ich vojenskej služby. Dôležitou úlohou politického pracovníka je podpora náročných veliteľov, ktorí zodpovedne uplatňujú nedeliteľnú veliteľskú právomoc na straníckom základe. Sprostredkovanie informácií medzi veliteľom, straníckym a zväzáckym aktívom, aby sa vytvorila názorová jednota na význam, ciele, obsah, konkrétne formy a metódy ich činnosti pri vytváraní vysokého morálne a politického stavu a disciplíny. Posilňovanie schopností veliteľov spájať svoju právomoc so skúsenosťou kolektívu, opierať sa o stranícku a zväzácku organizáciu.

Stranícka organizácia má pri upevňovaní vojenskej disciplíny nezastupiteľnú úlohu, predstavuje v tejto súvislosti významnú politickú a mobilizujúcu silu. Osobná príkladnosť komunistov pri plnení rozkazov a nariadení, funkčných povinností a v disciplíne vôbec, je stále častejšie predmetom straníckych rokovaní. Stranícky charakter týchto rokovaní musí sa prejavovať najmä v konkrétnom hodnotení podielu komunistov na upevňovaní disciplíny, v zadávaní konkrétnych úloh, v popularizácii najlepších veliteľov, v zovšeobecňovaní ich skúseností z upevňovania disciplíny a pod.

Komplexne realizovať zábery vytýčené v oblasti ďalšieho upevňovania disciplíny

úspešne napomáhajú aj organizácie Socialistického zväzu mládeže. Zväzácky kolektív v každom útvere, jednotke môže zohrať významnú úlohu pri formovaní kritickej náročnej verejnej mienky, ktorá bude nezmieriteľná k prejavom nedisciplinovanosti vlastných príslušníkov.

V hodnoteniach jednotlivých útvarov sa poukazuje, že vyššiu úroveň vojenskej disciplíny a organizovanosti života sa dosahuje pri plnení náročných úloh v poľných podmienkach, pri taktických cvičeniach a pri výcviku. Nižšia úroveň je v každodennom živote v posádke, v osobnom voľne, v správaní sa vojakov na verejnosti a pod. V rozkaze ministra národnej obrany ČSSR k upevňovaniu disciplíny nie náhodou sa nariaďuje veliteľom, politickým pracovníkom v spolupráci so zväzáckymi organizáciami cielavedomejšie plánovať a organizovať účelné využívanie osobného voľna vojakov základnej služby, vojakov z povolania a ich rodinných príslušníkov.

Dôsledné presadzovanie komplexného prístupu pri uplatňovaní požiadaviek vysokej organizovanosti a disciplíny na všetkých stupňoch armádneho organizmu vyžaduje rozvíjať družné úsilie veliteľov, politických pracovníkov a straníckych organizácií pri náročnom a dôslednom plnení úloh vyplývajúcich z usnesenia Predsedníctva ÚV KSČ z 8. 5. 1981, z 259 zasadania Kolégia ministra národnej obrany ČSSR a RMNO č. 012/1985 ako súčasť plnenia záverov XVII. zjazdu Komunistickej strany Československa.

Zákon jednoty a boje protikladů — metodologický nástroj rozvoje vědecké teorie a praxe ve vojenství

Světónázorový a metodologický význam materialistické dialektiky je v současné epoše, jejímž hlavním obsahem je přechod od kapitalismu k socialismu, zvláště zřejmý. Hloubka revolučních proměn ve světě, akcelerace vědeckotechnického pokroku, nové úkoly, které otevírají široké obzory reálnému socialismu, zrovna tak, jako existující rozpory mezi protikladnými společenskými systémy, mnohostrannými formami, v rozporné podobě, poznamenávají život společnosti. Poznání těchto procesů je nevyhnutelnou podmínkou společenské praxe. Předpokladem jejich pravdivého poznání je využívání vědecké teorie a metody — materialistické dialektiky — vědy o všeobecných zákonech pohybu a vývoje přírody, lidské společnosti a myšlení. Její úloha není při řešení soudobých celospolečenských i partiálních problémů zanedbatelná.

Marxismus není dogma, ale živý návod k jednání, k samostatné práci na těch složitých úkolech, které před nás staví každý nový zvrát dějin. A aby komunisté nezaostávali za životem, musí všemi směry rozvíjet a obohacovat Marxovo učení, tvůrčím způsobem v praxi uplatňovat jím vypracovanou metodu materialistické dialektiky, právem nazývané živou duší marxismu. Jedině takový vztah k našemu neocenitelnému

ideovému odkazu, jehož příklad podal V. I. Lenin, jedině takové neustálé sebeobnovování revoluční teorie pod vlivem revoluční praxe činí marxismus skutečnou vědou a uměním revoluční tvorby.

Tento požadavek naplňují dokumenty dubnového zasedání ÚV KSSS i 15. zasedání ÚV KSČ v roce 1985, které přináší celou řadu podnětů k využívání materialistické dialektiky při analýze dosažených výsledků i stanovení hlavních směrů společenského vývoje. Generální tajemník ÚV KSČ na 15. zasedání ÚV KSČ zdůraznil: „Musíme vycházet z toho, že nejen život u nás doma, ale i svět okolo nás se rychle mění. To vyžaduje velmi odpovědně bilancovat výsledky, kterých jsme dosáhli, a vypracovat náročný a reálný program hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje Československé socialistické republiky tak, aby odpovídal novým podmínkám... Přitom musíme brát v úvahu současné mezinárodní podmínky, respektovat historickou realitu, že mezi socialismem a kapitalismem probíhá ve všech oblastech neúprosný třídní zápas.“ (Husák, G.: Zpráva předsednictva ÚV KSČ o svolání a přípravě XVII. sjezdu KSČ a hlavních úkolech strany v předsjezdovém období. Rudé Právo, 20. června 1985, s. 3.)

Aktuálnost těchto přístupů vystupuje ve specifické podobě i na všech stupních armádního organismu ČSLA. „Pro nás jsou závěry 15. zasedání ÚV KSČ významné a závažné i z toho hlediska,“ zdůraznil ministr národní obrany ČSSR generálplukovník M. Václavík, „že nezastírají slabá místa, kriticky poukazují na nedostatky a sjednocují pozornost celé strany na jejich překonání, na zvýšení kvality a efektivnosti naší práce.“ (Václavík, M.: Kvalitním splněním úkolů výcvikového roku vstříc XVII. sjezdu KSČ. Obrana lidu, 29. 6. 1985, s. 4.)

Tento článek je příspěvkem k prohlubování vědeckých přístupů k aktuálním problémům vojenské teorie a praxe.

Základním předpokladem využití teoreticko-metodologického bohatství zákonů dialektiky je takové osvojení si jejích teoretického obsahu, abychom byli schopni používat této teorie v poznávací, řídicí i praktické činnosti vojenství. Přístupovat k poznávací a praktické činnosti dialektiky znamená myslet i jednat v souladu se zákony objektivní skutečnosti, což vylučuje mnohé omyly, nepřesnosti, jednostrannosti a chyby při řešení teoretických a praktických úkolů. Umožňuje se rychle orientovat v situaci, včas rozpoznat nové, zjišťovat tendence vývoje, předvídat jeho průběh a efektivně uplatňovat v praktické přípravě armády výsledky vojenské vědy.

Základní zákony materialistické dialektiky — zákon jednoty a boje protikladů, zákon přechodu kvantitativních změn ve zněny kvalitativní a zákon negace-negace, zaujmají v systému materialistické dialektiky rozhodující místo. Jsou výrazem poznání **zdroje, forem pohybu a vývoje, směru a historických tendencí vývoje.**

Zákon jednoty a boje protikladů zaujímá mezi zákony dialektiky rozhodující postavení proto, že objasňuje v pohybu a vývoji jejich **zdroj**. Podstatu působení tohoto zákona je možné vyjádřit takto: Všechny věci, jevy a procesy objektivního světa (tedy i vojenství) se vyznačují vnitřními protiklady, které spolu vzájemně souvisejí (představují systém), ale také se vzájemně vylučují. Představují jednotu, která je vnitřně rozporná. Tato rozpornost je zdrojem a impulsem změn, vývoje a také přeměny v jinou kvalitu. „Jednota (shoda, totožnost, rovnost působení) protikladů je podmíněná, dočasná, přechodná, relativní. Boj vzájemně se vylučujících protikladů je absolutní, jako je absolutní vývoj, pohyb.“ (Lenin, V. I.: Filozofické sešity. Spisy, sv. 38.

Praha 1960, s. 366.) Předpokladem zjištění podstaty předmětu je poznání rozporů, jež jsou v něm obsaženy. „Ve vlastním smyslu je dialektika studiem rozporu v samé podstatě předmětů.“ [Tamtéž, s. 259.]

Vzestupná linie společenského vývoje není ani za socialismu bez obtíží, rozporů, dočasných překážek, oklik i zvrátů. Budování socialismu si nesmíme představovat jako jednoznačně vzestupný pohyb beznáhlejích žádných překážek. Objektivní, vpravdě dialektický přístup vyžaduje respektovat jak jeho vymoženosti a úspěchy, tak také obtíže, jednostrannosti a rozpory.

Nebyli bychom dialektiky, ale dogmatiky, kdybychom neviděli a nedovedli pochopit rozpory, které se projevují v progresivním vývoji naší armády. Vývoj armády, jako každého jiného společenského organismu, je zákonitě doprovázen překonáváním rozporů.

Přes pozitivní výsledky, kterých jsme dosáhli v jubilejním roce 40. výročí vyvrcholení národně osvobozeneckého boje našeho lidu a osvobození naší vlasti Sovětskou armádou a 30. výročí založení Varšavské smlouvy (v upevnění politické jednoty a semknutosti příslušníků naší armády kolem Komunistické strany Československa, ve zvýšení bojové a mobilizační pohotovosti naší armády, upevnění spojení armády a pracujícího lidu a bojového přátelství se Sovětskou armádou a ostatními armádami Varšavské smlouvy), existují na všech stupních armádního organismu rezervy, nedostatky i rozpory.

Dialektika těchto rozporů vojenství je zvláštním případem projevů dialektiky v teoretické i praktické rovině. Vnější rozpory, které se projevují zostřením mezinárodně politické situace vinou agresivních imperialistických kruhů v čele s USA, si objektivně vynucují vědecké řešení všech vnitřních rozporů, které povede k dalšímu zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti naší armády a k vytváření trvalých předpokladů pro neustálé zvyšování výsledků bojové a politické přípravy.

Vyřešit problémy efektivnosti výcvikového a výchovného procesu, zvýšit péči o bojovou techniku, odstranit nedostatky v kázání a organizovanosti života vojsk, v organizátorské a řídicí práci apod. předpokládá konečkonců zjištění rozporů v jednotlivých oblastech, analyzovat jejich charakter, formy projevu, stupně vývoje rozporů, určit tendence jejich vývoje, způsoby řešení a v organizátorské a řídicí práci zabezpečit jejich realizaci.

Při analýze rozporů je třeba důsledně respektovat metodologickou poznámku V. I. Lenina, že: „... teoretické poznání nám

má podat objekt v jeho nutnosti, v jeho všestranných vztazích, v jeho rozporném pohybu". (Lenin, V. I.: Filozofické sešity. Spisy, sv. 38, Praha 1960, s. 212.) Každý jev je výrazem celého systému rozporů, které existují v určitých strukturálních a funkčních vazbách a do jisté míry determinují jeho vývoj. Chceme-li skutečně poznat věci a jevy v jejich podstatných určeních, musíme brát v úvahu a zkoumat co nejvíce faktorů, které objekt zkoumání ovlivňují.

Poznávací proces je neodmyslitelně spojen s **klasifikací rozporů**. Rozlišování mezi rozporů základními a hlavními, vnitřními a vnějšími, nutnými, zákonitými a nahodilými, antagonistickými a neantagonistickými, poskytuje klíč ke specifickému řešení jednotlivých rozporů. Např. objektivní postižení základního rozporu v dané oblasti umožňuje poznání jeho působení na ostatní rozpor po celou dobu existence daného jevu. Hlavní rozpor jako specifický projev působení základního rozporu v konkrétně historické situaci určujícím způsobem ovlivňuje vývoj daného jevu i rozpor, které si vyžadují přednostní řešení. Zjištění základních a hlavních rozporů umožňuje poznat základní a hlavní vztahy, jejichž řešení je možné metodou hlavního článku. Tak zabráníme živelné reakci na existující problémy a vytvoříme podmínky pro objektivní, komplexní přístup k jejich řešení.

Splnit požadavky na zvyšování bojové pohotovosti a všestranné připravenosti vojsk k odrazení agrese a vedení bojové činnosti za jakýchkoli podmínek, formulované ministrem národní obrany ČSSR generálplukovníkem M. Václavíkem na Celoarmádní poradě politických orgánů ČSLA k realizaci závěrů 15. zasedání ÚV KSČ v podmínkách armádní stranické organizace, předpokládá věcnou a konkrétní analýzu rozporů v těch oblastech, ve kterých je nevyhnutelné dosažení výraznějších výsledků. Jde hlavně o konkrétní analýzu stavu bojové a mobilizační pohotovosti, morálně politického stavu a vojenské kázně, stavu řídicí a organizační práce a plnění výchovného poslání ČSLA a o zjištění rozporů v těchto oblastech na jednotlivých stupních armádní organizace. Právě tyto oblasti a hlavní rozporů představují hlavní články k důslednému plnění úkolů výcvikového roku. Každý velitel i politický pracovník se při plnění náročných úkolů často ocitá v situaci, kdy může z množství úkolů, na základě zhodnocení situace a svých možností plnit v časovém limitu pouze některé. Metoda hlavního článku umožňuje, aby napřel hlavní úsilí takovým směrem, který je v dané situaci základním předpokladem splnění i dalších úkolů. „Celé po-

litikovo umění záleží právě v tom," napsal V. I. Lenin, „aby nalezl a naprosto pevně uchopil právě onen článek, který může být nejméně snadno vyražen z rukou, který je v dané chvíli nejdůležitější, který nejspíše zaručuje tomu, kdo článek drží, ovládnutí celého řetězu." (Srovnej: Václavík, M.: Kvalitním splněním úkolů výcvikového roku vstříc XVII. sjezdu KSČ. Obrana lidu, 29. 6. 1985, s. 4.)

Obdobný význam má posuzování rozporů v jiných rovinách vztahů. Soudruh ministr národní obrany ČSSR na Celoarmádní poradě náčelníků politických orgánů ČSLA k realizaci závěrů 15. zasedání ÚV KSČ v podmínkách armádní stranické organizace zvýraznil mj. význam zvýšení úrovně uvědomělé kázně pro plnění všech úkolů armády. Označil úsilí za uvědomělou kázeň prováděným politickým úkolem, ve kterém nepokročíme potud, pokud k ní nebudeme přistupovat komplexně, v celém systému bojové a politické přípravy. Nepřipravená a neorganizovaná zaměstnání, malá úroveň denního režimu jednotek, slabý výkon strážní a dozorcí služby nedostatečná vojenská zdvořilost, vnější neupravenost lidí — to vše je společným jmenovatelem předpokladů další nekázně, zdůraznil soudruh Václavík. Ve svém důsledku to má negativní dopady na morálně politický stav a oslabuje výchovné úsilí. Závěry, které formuloval k problémům kázně, vyjadřují nezbytná teoreticko-metodologická východiska pro analýzu rozporu v kázni.

Nutná obměna vojáků a velitelského sboru, menší přizpůsobivost těžkostem vojenské služby částí mladé generace, vytváří konkrétní **objektivní determinantu** i **objektivní rozporu** výchovného úsilí k uvědomělé kázni. **Subjektivní** jsou svým obsahem rozporu, vyvolané nedostatečným poznáním lidí, nesjednocenými přístupy vojenských vychovatelů ve výchově v duchu přísahy a řádů, nenáročným hodnocením práce podřízených, malou příkladností i nedostatečně diferencovanými výchovnými opatřeními vůči jednotlivcům a kolektivům, ale také malými výchovnými zkušenostmi některých velitelů družstev, čet a rot.

Gnozeologický a metodologický význam je také zkoumáním **dialektiky vývoje rozporu** v celku i jeho jednotlivých stránkách a zjištění směru všeobecného vývoje rozporů. Rozporu nejsou něčím strnulým, nehybným, ale procházejí vývojem. Rozdílů přecházejí v protiklady (které vyjadřují rozvinutý rozpor), který může přerůst v konflikt, v němž dochází k řešení rozporu cestou negace daného jevu nebo cestou jeho přechodu na kvalitativně vyšší stupeň vývoje. Včasné rozpoznání vývojové etapy

rozporu je velmi důležité pro poznávací i praktickou činnost velitelů i politických pracovníků z několika důvodů.

Především je možné dlouhodobě ovlivňovat vztahy mezi existujícími protiklady a vlastní řešení rozporů. Včasné zjištění jednostrannosti umožňuje vytvářet kritičtější atmosféru a preventivně přecházet konfliktními situacemi, nekázní, narušení morálně politického stavu, mimořádným událostem apod. Postižení vývojové stapy rozporu vytváří předpoklady pro konkrétní cílevědomou politickovýchovnou a řídicí i organizátorskou práci, pro vědecké předvídání vývoje v dané oblasti, pro přípravu realizátorů úkolů, pro včasné efektivní a kvalitní splnění všech úkolů bojové a politické přípravy.

Metodologicky velmi závažnou otázkou je **určení metod a způsobů řešení rozporů** ve vývoji vojenství. Způsoby řešení rozporů v jednotlivých oblastech vojenství se budou od sebe v každém konkrétním případě lišit formami a prostředky, subjekty řešení a realizace, časoprostorovými vztahy, materiálními prostředky a náklady. Jiné budou vystupovat do popředí při řešení rozporů v efektivnosti výcvikového a výchovného procesu, v péči o bojovou techniku, v kázní, v řídicí a organizátorské práci apod. Rozhodujícím nástrojem řešení všech rozporů vojenství je poznávací, přetvářející, organizátorská a výchovná činnost velitelů a politických pracovníků, opírající se o politickou a pracovní aktivitu vojáků, poddůstojníků i občanských pracovníků vojenské správy.

Zcela samostatnou oblast projevů rozporů ve vojenství je **oblast vojenskovědeckého poznání**. Rozpory ve vývoji objektivní skutečnosti určují i rozporný charakter vývoje našich poznatků, vojenské teorie. „Odras přírody v lidském myšlení,“ napsal V. I. Lenin, „nutno pojímat ne „mrtvě“, ne absolutně, ne bez pohybu, ne bez rozporů, nýbrž ve věčném procesu pohybu, vznikání rozporů a jejich řešení.“ (Lenin, V. I.: Filozofické sešity. Spisy, sv. 38. Praha 1960, s. 196.)

Leninova charakteristika poznávacího procesu obsahuje velmi cenné metodologické postuláty, které mají nejen poznávací, ale i praktický význam pro oblast vojenství. Jestliže obecně platí, že zdrojem rozpornosti procesu poznání je rozpor mezi objektem poznání a jeho obrazem v našem vědomí, pro oblast vojenství to platí dvojnásobně.

Poznávací proces jakékoli objektivní skutečnosti je nekonečně mnohotvárný a složitý. Lidské poznatky se sice stále více

shodují s objektem poznání v gnozeologickém slova smyslu, přesto však se v každém konkrétně historickém stupni setkáváme s rozpory mezi nevýčerpatelností objektivní skutečnosti a konkrétně historicky omezenými možnostmi poznání. Právě tento rozpor je vnitřním zdrojem vývoje lidského poznání a jeho permanentní reprodukce na vyšším stupni.

Tyto rozpory se v konkrétní podobě promítají i do soudobé etapy vývoje vojenství. Reálné představy o povaze, charakteru ozbrojeného zápasu a přípravě člověka na válku jsou, přes jejich hloubku, neúplné a omezené. Strategie, operační umění, taktika i samotný proces bojové a politické přípravy, nemohou být vyčerpávajícím odrazem mnohotvárných změn ve formách a způsobech operační a taktické činnosti vojsk, ke kterým dochází vlivem vědeckotechnického pokroku ve vojenství.

Problém je v praxi složitější proto, že v současných podmínkách ne v každém případě výsledky bojové a politické přípravy, stupeň vojenskoteoretického myšlení velitelského sboru, obsahová úroveň, věcnost, operativnost a časová efektivnost rozhodovacího procesu na cvičeních odpovídají daným možnostem.

Každý poznávací proces je rozporný mimo jiné také proto, že o jednom objektu poznání vyslovují různé subjekty poznání rozdílné, v nejednom případě protikladné soudy. V praxi se setkáváme s rozdílnými „autorskými“ řešeními situace, s rozdílnými rozhodnutími, hodnoceními apod. Právě boj názorů ve vědeckém poznání jako odraz rozpornosti objektivní skutečnosti a poznání je důležitou zákonitostí vojenskovědeckého poznání.

V rozporné podobě vystupuje i skutečnost, že se o výsledku poznání, který je konečným rozporným, vyslovujeme formálně logicky nerozpornou teorií.

Metodologické bohatství zákona jednoty a boje protikladů není pouze v tom, že slouží k zjišťování, třídění a klasifikaci rozporů, ale k zajišťování naléhavých potřeb společenského vývoje. Završení poznávacího procesu musí být spojeno nejen se zjištěním nových vývojových tendencí, jejich rozporů, ale také s vědeckým stanovením úkolů a s vytvořením podmínek pro jejich realizaci. Adekvátní praktická činnost si vyžaduje **přípravu realizátorů**.

Materialistická dialektika, jako prostředek obohacování společenské praxe, přispívá také k obohacování světónázorové, sociálně politické i poznávací orientace společenského objektu. Tím, že aktivně působí na proces vědeckého poznání, významně přispívá k pochopení a řešení neaktuál-

nějsích a životně nejdůležitějších problémů současnosti.

Soudruh Václavík na celoarmádní poradě náčelníků politických orgánů ČSLA, v souladu s objektivními podmínkami naší armády, formuloval základní úkoly politické a vojenskoodborné přípravy velitelského sboru a vojáků k dalšímu zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti naší armády i úspěšnému splnění úkolů současného výcvikového roku. „Výsledky naší práce budou závislé na tom, jak velitelský sbor a vojáci budou správně chápat, podporovat a aktivně plnit přijímaná opatření. Nebývalé v tomto smyslu narůstá význam ideologického působení, zvyšování jeho kvality a účinnosti. Máme dost sil a prostředků pro uskutečňování efektivní ideologické a masové politické práce. Musíme společně usilovat o to, aby všichni příslušníci velitelského sboru, komunisté docenili její význam v zápasu o myšlení lidí a formování jejich socialistického přesvědčení.“

Zvláštní pozornost věnoval **vyšší efektivnosti a kvalitě řídicí a organizační práce** velitelů, štábů a politických orgánů. Upozornil v nejrůznějších souvislostech na rozpor mezi formami a metodami řízení a dosaženou úrovní materiálně technického, sociálního a duchovního rozvoje naší armády. Rozpory v hospodaření s časem, lidskými silami, materiálními prostředky, nesoulad mezi vysokou náročností a důvěrou a pozorností k potřebám a denním starostem lidí, malé efektivnosti a koordinovanosti kontrolní činnosti a jednostrannosti v používání kritiky a sebekritiky, vyjadřují jen některé oblasti, ve kterých je potřebné doslova zahýbat stojatými vodami sebeuspoko-

jení, malé kritičnosti k vlastní práci, ale i projevům byrokratismu a administrování.

V souvislosti s řízením a velením je na místě připomenout Leninovo varování některých pracovníků, kteří se domnívají, že všechny své úkoly mohou vyřešit „komunistickým dekretováním“. (Lenin, V. I.: Nová ekonomická politika a úkoly politicko-osvětových pracovníků. Spisy, sv. 33. Praha 1955, s. 69.)

Porada náčelníků politických orgánů ČSLA obrátila pozornost na nejdůležitější oblasti života vojsk, ukázala nejdůležitější rozpory v činnosti armádního organismu a upozornila, že úspěšná realizace nastávajících úkolů vyžaduje zkvalitnění činnosti na všech stupních armádního organismu. Motivovala velitele, politické pracovníky, stranické i mládežnické organizace k aktivitě a iniciativě, k dalšímu zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti naší armády. Materiály porady jsou dokladem tvůrčího využití marxisticko-leninské metodologie, zvláště materialistické dialektiky, při analýze plnění úkolů vojenské politiky po XVI. sjezdu KSČ a při stanovení hlavních úkolů pro nejbližší období.

Metodologická funkce zákona jednoty a boje protikladů vystupuje zvlášť výrazně při analýze válek. Rozpory mezi politikou a násilnými prostředky, mezi politickými cíli války a prostředky jejich realizace, mezi člověkem a bojovou technikou, rozpory v organizaci ozbrojeného zápasu, ve způsobech a formách vedení války, rozpory poznávacího procesu v podmínkách války aj., vyjadřují jen některé rozpory válek, které jsou objektem analýzy velitelského sboru naší armády.

Význam zkušeností z počátečního období Velké vlastenecké války pro současnost

Dne 22. června roku 1986 si připomínáme 45. výročí, kdy fašistické Německo věro-
lomně porušilo smlouvu o neútočení a ne-
nadále, bez vypovězení války, zaútočilo na
Sovětský svaz. Fašistické letectvo uskuteč-
nilo hromadné nálety na letiště, železniční
uzly a uskupení sovětských vojsk v při-
hraničním pásmu. Ihned po prvních letec-
kých úderech a po skončení dělostřelecké
přípravy přešlo na frontě od Baltu po Kar-
paty do útoku pozemní vojsko. Současně se
rozpoutaly prudké boje jižně od Karpat po-
dél rumunských hranic. Spolu s fašistickým
Německem vstoupilo do války proti SSSR
také Maďarsko, Itálie, Rumunsko a Finsko.

Hlavním obsahem počátečního období
Velké vlastenecké války bylo jednak mobi-
lizovat všechny zdroje SSSR k odražení fa-
šistické agrese, jednak organizovat strate-
gické rozvinutí sovětských ozbrojených sil.
Mezi hlavní opatření patřily: všeobecná
mobilizace osob povinných vojenskou služ-
bou, přesun strategických záloh z vnitroz-
emí k západním hranicím a jejich zasaze-
ní do boje, zahájení reorganizace národní-
ho hospodářství pro potřeby války, pře-
stavba stranického a státního aparátu od-
povídající podmínkám války a řada dalších.

Počáteční období Velké vlastenecké vál-
ky, které v podstatě trvalo do poloviny
července roku 1941, bylo pro SSSR nejtěž-
ším z celé války a jeho výsledky dlouho

ovlivňovaly podmínky a charakter operací
na sovětsko-německé frontě.

Následkem nepříznivého výsledku při-
hraničních sražení a velkých ztrát na li-
dech a bojové technice byla sovětská voj-
ska nucena v těžkých bojích ustupovat do
vnitrozemí. Do poloviny července obsadil
nepřítel Lotyšsko, Litvu, část Běloruska,
Ukrajiny a pronikl na území Ruské sovět-
ské federativní socialistické republiky.

Úspěchy fašistických vojsk byly výsled-
kem dočasných výhod fašistického Němec-
ka, získaných militarizací země a využitím
válečné ekonomických zdrojů téměř celé
Evropy. Německá vojska měla zkušenosti
z vedení soudobé války, byla plně zmobi-
lizována, měla moderní bojovou techniku,
především leteckou a tankovou. Přitom
značná část německé armády nenadále za-
útočila na Sovětský svaz.

Svou negativní úlohu sehrály i omyly
v odhadu pravděpodobné doby zahájení ně-
meckého útoku na SSSR a s tím spojené
nedostatků v přípravě na odražení agresora.
Nedokončení rozvinutí sovětských vojsk
podle plánu krytu státních hranic a jejich
opožděné vysunutí k čarám obrany způso-
bilo, že armády krytu vstupovaly do bojů
neorganizovaně. Došlo rovněž k narušení
spojení v Sovětské armádě, což komplikova-
lo velení vojskům.

Vysoký stupeň motorizace německé armády umožňoval úderným uskupením rychle rozvíjet útok, předstihovat sovětská vojska v obsazování čar obrany. Navíc byla obrana sovětských vojsk organizována špatně. Armády a fronty vedly bojovou činnost v širokých pásech: armády 100—200 km a fronty 300—500 km. Bojové sestavy armád i frontů byly v podstatě jednosledové. Při takovémto operačním uclnění vojsk byla obrana málo hluboká a nedostatečně odolná.

Průlomky vedené německými údernými uskupeními donutily sovětské velení zasazovat do boje záložní armády dříve, než předpokládal plán. Proto docházelo k situacím, že některé armády musely zahájit bojovou činnost ještě před úplným dokončením soustředění svých svazků a útvarů.

Na nepříznivý průběh počátečního období Velké vlastenecké války měl vliv i nedostatek bojových zkušeností většiny velitelů a politických pracovníků Sovětské armády.

Přes tyto nedostatky, které se projevíly v činnosti Sovětské armády, přes řadu výhod, které stály na straně agresora a které se promítly do německých úspěchů ve vedení války, museli fašisté za úspěchy draze platit. Do poloviny července roku 1941 ztratili v pozemním vojsku asi 100 000 osob a zhruba polovinu tanků, které se zúčastnily útoku. Německé letectvo ztratilo do 19. července 1284 letadel.

Plán „Barbarossa“, který předpokládal rychlou porážku SSSR, utrpěl již na počátku války povážlivé trhliny. Vedoucí představitelé wehrmachtu, u nichž narostlo po úspěších dosažených v prvním období druhé světové války nezdravé sebevědomí, se dopustili v hodnocení bojových schopností Sovětské armády a vojenských možností SSSR omylu. Podcenili možnosti SSSR a přecenili možnosti vlastní.

Jaké závěry a poučení je možné zobecnit z počátečního období Velké vlastenecké války, v čemž jsou užitečné pro současnost? Řada faktorů má trvalou platnost a je limitující pro úspěšné řešení otázek překrytí státní hranice a odrazení agrese pravděpodobného nepřítele.

Počáteční období Velké vlastenecké války ukázalo, že se zvyšováním mohutnosti a účinnosti prostředků vedení ozbrojeného zápasu vzrůstá jeho vliv na celý další průběh války. Nezbytnou podmínkou úspěšného vedení prvních operací počátečního období války je maximální bdělost a komplexní bojová pohotovost na všech stupních ozbrojených sil, zejména pak u vojsk a štábů prvního operačního sledu. Zkuše-

nosti z počátečního období Velké vlastenecké války potvrzují, že překvapivý úder měl značný význam. Ze strany fašistického Německa ho bylo dosaženo včasným zmobilizováním ozbrojených sil, nenadálým zahájením agrese a rychlým proniknutím značných sil tankového vojska i působením letectva do velké hloubky sovětského území. V soudobých podmínkách se význam faktoru překvapení několikrát násobně zvětšuje. V minulé válce byly vedeny překvapivé údery do pohraničních prostorů a blíže operační hloubky. Nyní může být dosaženo překvapení vedením hromadných úderů v prvních hodinách či minutách války raketových jaderných zbraní, letectva a hromadným použitím tankových a výsadkových vojsk do celé hloubky spojeneckého uskupení.

Vydáme-li ze zkušeností obou světových válek, můžeme vyvodit závěr, že s růstem ničivosti prostředků vedení ozbrojeného zápasu se počáteční období války zkracuje. V budoucí možné válce může být hromadnými údery způsobeno takové oslabení vojsk a celkové ztráty a škody v týlu země, že se napadená země dostane do kritické situace. Proto ne náhodně se ve strategických plánech USA a NATO klade důraz a význam na první hromadný jaderný úder na významné vojenské, hospodářské a politicko-správní objekty. Podle názorů amerických strategů mají jim výsledky tohoto úderu umožnit získat strategickou iniciativu a zvítězit.

Pro bojovou činnost, která probíhala v počátečním období, byla typická řada charakteristických rysů. Sražení a boje se rozvíjely na rozsáhlém území a byly vedeny ve vysokém tempu. Tankové skupiny nepřítelů útočily tempem 40—50 km, někdy až 70 km za 24 hodin. V průběhu počátečního období bylo mnoho střetných bojů a střetných sražení, které se rozvíjely za mimořádně složité situace.

Ze získaných poznatků vyplývá, že úspěch střetných sražení závisí především na rychlosti získání iniciativy, na tempu rozvíjení vojsk, na rychlosti přechodu do útoku, jakož i na pružném a pevném velení vojskům a na spolehlivé součinnosti pozemních vojsk s letectvem. Za situace, kdy neexistovala souvislá fronta obrany, se bojová činnost rozvíjela na směrech.

Zkušenosti z války ukazují na velký význam získání strategické iniciativy, zejména v počátečním období války, jako jedné z rozhodujících podmínek úspěšného vedení ozbrojeného zápasu. Získání a udržení iniciativy umožňuje plánovitě rozvinout a využívat ozbrojené síly v průběhu války,

aktivně působit na vojenskopolitickou situaci a dosáhnout rozhodného vítězství nad nepřítelem. V průběhu minulé války obě proti sobě bojující koalice několikrát získaly strategickou iniciativu. V soudobých podmínkách její získání a udržení bude mít ještě větší význam než v minulosti. Jaderné zbraně umožňují způsobit během krátké doby nepříteli takové ztráty, že jeho boj za získání strategické iniciativy může být bez úspěchu. Zkušenosti z války učí, že jedním z rozhodujících předpokladů tohoto boje byl a nadále zůstává výhodný poměr sil a prostředků a především jejich kvalitativní vztah.

Zkušenosti dále ukazují a zdůrazňují i pro současnost význam včasného vytváření a rychlého rozvíjení strategických záloh. Jejich rozvíjení a použití na rozhodujících směrech bylo jedním z důležitých faktorů získání strategické iniciativy a úspěšného vedení útočných i obranných operací.

V počátečním období války se strategické zálohy používaly především pro stabilizaci nepřítelům narušené strategické obrany na hlavních směrech jeho útoku. Nehledě na to, že vojska tvořící strategickou zálohu byla vždy plně zabezpečena výzbrojí a bojovou technikou, sehrála důležitou úlohu při likvidaci hlubokých průlomů v obraně sovětských vojsk nebo při pomoci obklíčeným sovětským uskupením.

V současných podmínkách má včasné vytváření a rozvíjení strategických záloh a manévrování jimi ještě větší význam než v minulé válce. Velké ztráty vojsk, způsobené raketovými jadernými zbraněmi, vyžadují ještě rychleji využívat tyto zálohy nejen pro narůstání úsilí na rozhodujících směrech, ale i pro obnovování bojeschopnosti vojsk. Zálohy podle zkušeností z války je možné formovat buď vytvářením nových uskupení, nebo vyváděním svazků a svazů ze sestavy současných uskupení.

Zkušenosti z počátečního období války ukazují se vši přesvědčivostí rostoucí úlohu manévrovosti vojsk. V sestavě vojsk fašistického Německa bylo množství tankových a motorizovaných divizí, podporovaných letectvem, které od samého počátku agrese získalo nadvládu ve vzduchu. Převaha wehrmachtu v mobilnosti a manévrovosti komplikovala Sovětské armádě vedení protiúderů, plánovitě odchody na nové čáry obrany, jejich včasné zaujetí a možnost zeničení budování.

V podmínkách dynamiky současné operace a boje vzrůstá význam manévrovosti vojsk ve všech druzích vedení ozbrojeného zápasu a za všech situací.

Počáteční období války ukázalo na nezbytnost těsné součinnosti všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk a jejich všestranné zabezpečení.

Omezené množství dělostřelectva u střeleckých svazků nesmírně ztěžovalo palebnou podporu obranného boje. Při útoku provádělo dělostřelectvo jen krátkou dělostřeleckou přípravu, čímž podpora pěchoty končila. To také bylo příčinou těžkých ztrát pěchoty. Tanky se v obranných operacích používaly k bránění jednotlivých čar a objektů. Podpora tanků dělostřelectvem byla špatně organizovaná. Ukvapené protizteče tanků byly slabě zabezpečovány dělostřelectvem a letectvem a často nevedly k žádoucím výsledkům.

Letectvo, včetně dálkového bombardování, se používalo převážně k podpoře činnosti pozemních vojsk na bojišti a v blízkosti operační hloubce. Důležitý význam měl boj letectva proti nepřátelským tankům, který byl někdy značně efektivní.

Vojenské námořnictvo poskytovalo podporu uskupením pozemních vojsk působícím na přímořských směrech, zabezpečovalo zásobování sovětských vojsk na pobřeží, jejich evakuaci a rušilo námořní přepravy nepřítelů.

Zkušenosti z počátečního období války ukázaly, že čím organizovanější byla součinnost mezi druhy ozbrojených sil a druhy vojsk, tím byla větší efektivnost bojové činnosti.

Od prvních dnů války vyvstala před sovětským velením jedna z nejosložitějších otázek — organizace velení vojskům v podmínkách, kdy se vedla bojová činnost současně na rozsáhlém území, při dynamickém způsobu boje a rychle se měnících situacích. Přitom ji zhoršovala i skutečnost, že orgány operačně strategického velení vytvořené v době míru neodpovídaly v plné míře podmínkám zahájené manévrové války.

Při operacích se projevila řada nedostatků v řízení a velení vojskům. Vyplývaly většinou ze špatné organizace spojení a nedodržování požadavků utajení provozu na pojítkách.

Z počátečního období války vyplývá ještě jeden důležitý poznatek: sehrávaly v něm významnou úlohu morálně bojové kvality příslušníků Sovětské armády. Již při prvních bojích a operacích sovětských velitelů, politických pracovníků a vojáci potvrdili, že pouze spravedlivý charakter války vyvolává u civilního obyvatelstva i příslušníky armády nezměrnou energii, vysoký morální duch, masové hrdinství a sebeobětování při

dosazení těch nejušlechtlejších cílů — při obraně socialistické vlasti.

Srovnáme-li počáteční období Velké vlastenecké války s obsahem, cíli a rozsahem počátečního období války na současném stupni rozvoje vojenství, pak docházíme ke stanovisku, že mnohé principy a historické zkušenosti jsou použitelné i pro soudobou praxi, ale že současně došlo také v důsledku záměrů pravděpodobného nepřítele a rozvoje bojové techniky ke kvalitativním změnám.

Toto období v podmínkách, kdy je nepřítel schopen v krátké době připravit agrese, vést překvapivý úder nejen jadernými, ale i konvenčními zbraněmi do celé hloubky válčiště bez předchozího rozvinování a přisunu uskupení vojsk k hranicím, lze právem považovat za nejpodstatnější fakt, zvláště v případě, kdyby se nepříteli podařilo dosáhnout překvapení v rozpoutání války.

Proto také současné sovětské vojenské umění, vedle dosavadních způsobů přechodu k vedení prvních operací, věnuje značnou pozornost rozpracování otázek skrytého přechodu do první útočné operace.

Vychází ze zkušeností, že se může vytvořit taková situace, kdy je nutné zahajovat první operace při nedokončeném rozvinutí našich vojsk, při nevelké převaze nad nepřítelem, popřípadě i při vyrovnaném poměru sil a prostředků. Kromě toho, vliv vysoce přesných zbraní na způsob přípravy a vedení prvních útočných operací nás nutí hledat nové možnosti, jak předstihnout nepřítele v rozhodné činnosti a zajistit její překvapivost, jak uskutečnit na síly a prostředky nepřítele ohromující první úder, po němž by následovalo rozčle-

nění a ničení jeho hlavního uskupení po částech.

Soudobé sovětské vojenské umění věnuje v rozvoji teorie operačního umění značnou pozornost otázkám, spojeným s organizací, plánováním a přípravou prvních obranných operací na počátku války, jejichž hlavním cílem je odrazení a zmaření napadení nepřítelem. Toto je reálný přístup, protože se sovětské hlavní velení dopustilo před zahájením Velké vlastenecké války závažné chyby v tom, že neuvažovalo o vedení strategické obrany a tato nebyla rozpracována a ani zabezpečena.

Při rozpracovávání otázek prvních obranných operací se vychází ze závěru, že operace bude zahajována a vedena bez předem připravených obranných pásem a postavení, při zjevném nedostatku sil a se sníženou operační hustotou vojsk. Je aktuální požadavek připravovat obranné operace v několika variantách.

Dále se požaduje souběžné a sladěné plánování obranné a útočné operace. Obranné proto, že je nutné vždy připravit odrazení a zmaření napadení nepřítelem. Útočné operace proto, že ty jsou předpokladem úspěchu. Se zahájením války by pak byla vedena ta operace, která je adekvátní pro konkrétní situaci.

Z krátkého přehledu historických událostí z počátečního období Velké vlastenecké války a jejich zobecnění je zřejmé, že toto období mělo velký význam pro další průběh války. Současně se ukazuje, že mnohé z těchto zkušeností neztratily na významu ani v současné době, neboť zdůrazňují nutnost vysoké bdělosti proti všem pokusům agresivních imperialistických kruhů připravovat válku proti socialistickým zemím.

K HLUBOKÉMU OBCHVATU NEPŘÍTELE

Snaha bojujících stran působit různými silami i prostředky současně do celé hloubky sestavy protistojících uskupení byla vždy charakteristickým prvkem a jedním z nejdůležitějších principů ozbrojeného zápasu. Tato snaha byla diktována hledáním nejrychlejších a rozhodných způsobů ničení nepřítele s cílem splnit stanovené úkoly boje i operace v nejkratší době.

Pro současnou etapu rozvoje vojenství jsou typické značné kvalitativní změny, k nimž došlo ve všech druzích ozbrojených sil, druzích vojsk i speciálních vojsk. Zdokonalují se současné zbraně a vznikají principiálně nové prostředky ozbrojeného zápasu. Hromadné zavádění nových zbraňových systémů, nejnovějších typů výzbroje a bojové techniky zákonitě ovlivňuje zásady vedení bojové činnosti, způsoby přípravy i vedení operací.

Možnosti nové techniky a těchto zbraňových systémů umožňují jiným způsobem než dosud řešit působení na nepřítele, připravovat a vést útočné operace. Protože vlivem vědeckotechnického pokroku ve vojenství se zvyšuje dynamika vedení bojové činnosti, zvětšuje se tedy možnost současně působení na nepřítele různými prostředky, mohou vzniknout neobvyklé bojové situace a také změny v morálně psychologickém stavu jednotek i vojáků. To vše bude vyžadovat od velitelů i štábů dialekticky, pružně a zároveň dynamicky myslet, dovedně hodnotit situaci, přijímat správná opatření a rozhodnutí, ale také promýšlet i hledat nové způsoby ničení nepřítele.

Cvičení uskutečněná v posledních letech přinesla řadu zkušeností a poznatků, které si zasluhují naši pozornost, využití v další přípravě velitelů a štábů, ale i rozpracování nových zásad vedení a rozvíjení útočné operace.

V soudobých podmínkách nabývají na novém obsahu pojmy obchvat a obejítí nepřítele. Manévr svazky, útvary a jednotkami v soudobé operaci má za cíl vytvořit co nejvýhodnější uskupení vlastních vojsk, umožnit rychlý postup do hloubky, obchvat nebo obejítí nepřítele, včetně ze vzduchu, k vedení rozhodných a nenadálých úderů do jeho boků a týlu z různých směrů, jakož i k vyvedení vlastních vojsk zpod úderů.

Sučasné armády svou výzbrojí a technickou vybaveností mají možnost (s využitím charakteru soudobých operací vedených převážně na směrech) častěji než dříve vytvářet a využívat mezery v obraně nebo v sestavě nepřítele k rychlému pronikání do její hloubky a vedení překvapivých úderů do boků a týlu. Tomu napomáhají i nové prvky operační sestavy svazů — operační manévrovací skupiny určené k vedení bojové činnosti v týlu nepřítele. Navíc — množství a vysoké technické parametry letectva a vrtulníků umožňují překvapivě a efektivně kombinovat obchvat (obejítí) po zemi s obchvatem ze vzduchu hromadným vysazením vzdušných výsadků různého druhu do nejcitlivějších míst (prostorů) nepřátelské sestavy. Zvládnutí přípravy a uskutečňování obchvatu nepřítele kombinovaným způsobem po zemi a ze vzduchu v širokém měřítku a prakticky ve všech rozhodujících obdobích útočné operace kladé vysoké nároky na velitele i štáby (zvláště z hlediska nepřetržité podpory a zabezpečení vojsk a sil, které uskutečňují manévr) a na důslednou součinnost mezi nimi i vojsky, jež útočí čelně, s palbami a údery ze vzduchu i s činností výsadků.

Problematika hromadného použití vzdušných výsadků v nejdůležitějších obdobích útočné operace, v omezeném časovém úseku, podle jednotného zámyslu a plánu bude náročná, ale její provedení přinese daleko větší efekt, než tomu bylo dosud při tzv. klasickém způsobu vedení operace. Použití takových sil, jako jsou vzdušné výsadky, výsadkové úderné jednotky, útvary a svazky, které využívají možností rozsáhlé vzdušné přepravy do týlu nepřítele, znamená, že bojová činnost bude probíhat nejen bezprostředně na čáře dotyku, ale v poměrně značné hloubce, kdy může docházet k tříštění sil nepřítele vytvářením mnoha ohnisek v taktické i operační hloubce.

Při přechodu do útočné operace bude mít velký význam účinný průzkum, předstížení nepřítele v rozvinutí vlastních vojsk na výhodných čarách, vedení mohutných jaderných a palebných úderů i úderů vojsky do boků a týlu nepřítele, úderů ze vzduchu spolu s efektivní činností vojsk protivzdušné obrany s cílem zabránit nepříteli v působení ze vzduchu, vedení boje s přicházejícími zálohami z hloubky a v neposlední řadě i zabezpečení pevného a nepřetržitěho velení vojskům.

Ve všech případech zahájení útočné operace musí být přechod do útoku pro nepřítele překvapením, a proto je nutné kromě jiných opatření používat i neočekávaných způsobů činnosti našich vojsk.

A právě způsob rychlého postupu vlastních vojsk do hloubky sestavy nepřítele, obchvat nebo obejítí nepřítele (včetně ze vzduchu) s rozhodnými a nenadálými údery do boků a týlu nepřítele z různých směrů nám může umožnit rozhodnou činností ve stanovených lhůtách splnit úkoly v operaci a dosáhnout určeného cíle.

Obchvat a obejítí nepřítele současně po zemi i ze vzduchu bude mít uplatnění v rozhodujících obdobích útočné operace, při plnění základních operačních úkolů.

První frontové a armádní útočné operace budou zpravidla zahajovány hromadným úderem raketového vojska i letectva a palbami dělostřelectva, především na nejdůležitější prvořadě objekty nepřítele, rozhodnou činností úderných uskupení vojsk na vybraných směrech, při současném použití operačně taktických a taktických výsadků, výsadkových úderných útvarů i jednotek a zasažení do sražení operačních manévrovacích skupin.

Vojska v závislosti na situaci a stanovených úkolech v první operaci mohou **přejít do útoku s momentem rozvinování svých uskupení v přihraničních prostorech**. Úspěšná činnost vojsk bude záviset nejen na úderech raketového vojska, dělostřelectva a letectva, ale i na dovedném využití činnosti vysazení vzdušných výsadků nebo úderných výsadkových útvarů a jednotek vysazených s úkolem ovládnutí pohraničních přechodů a umožnění tak vlastním vojskům překročení státní hranice a rychlé přenesení bojové činnosti na území nepřítele.

Zvlášť výhodná bude tato činnost **při přechodu do útočné operace z míst stálé dislokace nebo z prostorů soustředění po bojovém poplachu** pro pohraniční svazky.

V podmínkách, kdy nepřítel přešel do obrany předem, bude útok našich vojsk často zahajován **průlomem jeho obrany**.

Při použití pouze konvenčních zbraní je třeba k průlomu obrany nepřítele soustředění sil a prostředků na úsecích průlomu a vytvoření takových hustot, které zabezpečí spolehlivé palebné ničení nepřítele a vedení útoku ve vysokém tempu, postupné ničení nepřátelského uskupení do hloubky i podél fronty a těsnou součinnost vojsk i rychlé využití výsledků palebného ničení nepřítele.

V tomto případě bude základní způsob průlomu spočívat ve spolehlivém palebném ničení nepřítele spojeném s vedením čelních úderů na několika směrech s rozdělením uskupení nepřítele a jeho zničením po částech v součinnosti se vzdušnými výsadky a rozvíjením útoku do hloubky a boků. Protože průlom obrany spočívá v rozvrácení nepřátelské obrany údery všech druhů zbraní a v rozhodné zteči tankových a motostřeleckých útvarů a jednotek na úzkých úsecích, ve vytvoření trhlin v obraně a v jejich dalším rozšiřování do stran a do hloubky, bude zde nutné uvažovat právě o využití činnosti vzdušných výsadků (zejména výsadkových úderných jednotek), které svojí aktivní účastí a ničením vojsk nepřítele z týlu pomohou vojskům útočícím čelně při průlomu obranného pásma a rychlém proniknutí do hloubky obrany a jejím rozvrácení v kratším čase a s menšími ztrátami, než tomu bylo dosud. Pomoc čelně útočícím vojskům závisí na síle úderného výsadku i na způsobu jeho činnosti. Např. armádní výsadkový úderný prapor (s ohledem na jeho bojové možnosti) je schopen ovládnout a zničit (vyřadit) jeden až dva objekty bráněné silou do jedné roty nepřítele. Výsadkový úderný pluk může ovládnout nebo zničit dva až tři podobné objekty. Při činnosti v úloze taktického vzdušného výsadku může tento pluk vést útok z týlu na nepřítele v obraně v pásmu širokém do 5 km. To odpovídá šířce úseku průlomu naší divize a obchvatem ze vzduchu i působením na nepřítele prakticky čelně a z týlu jsou vytvářeny možnosti (i při použití pouze konvenčních zbraní) k rychlému proniknutí čelně útočících vojsk do hloubky obrany nepřítele a jeho zničení po částech.

Při neomezeném použití jaderných zbraní je možné nepřítele způsobit rozhodnou porážku, vytvořit trhliny v jeho obraně do celé hloubky a současně za-

jistit výhodné podmínky našim vojskům k vedení rozhodných úderů do hloubky a do boků nepřítele. I v těchto případech bude patřit důležitá úloha vzdušným výsádkám. Jejich použití bezprostředně po úderech raketového vojska i letectva a po jaderných úderech s úkolem zabránit přehrazení vytvořených trhlin v obraně nepřítele dává možnost k dokončení zničení nepřítele v krátké době a proniknutí vlastních vojsk do jeho operační hloubky.

Jak při použití jaderných zbraní, tak i pouze konvenčních, bude vždy platit zásada, že úspěšně zahájený průlom je třeba rozvíjet do hloubky a současně i do stran.

Svazky prvního sledu s využitím výsledků jaderného a palebného ničení, činnosti taktických vzdušných výsádek a zasazením svých druhých sledů bez zastávky rozvíjejí úspěch do hloubky s cílem ovládnout palebné postavení dělostřelectva a taktických jaderných prostředků a z chodu se zmocnit obranných postavení nepřítele v hloubce. Výsádkové jednotky spolu s údery letectva, raketového vojska a dělostřelectva v součinnosti s vojsky útočícími čelně i vojsky, která mohou vést úder do boku, tzn. obchvatem současně po zemi i ze vzduchu, mohou zabezpečit splnění úkolů v krátkém čase a efektivně i v tak obtížné a složité etapě útočné operace, jakou je průlom.

Činnost však musí být pečlivě zplánovaná, velitel frontu (armády) je povinen koordinovat akce uskupení na úsecích průlomu vojsk, která uskutečňují obchvat (obejití), druhých sledů zasazovaných do sražení, vzdušných výsádek a zabezpečovat jejich podporu údery frontového a vojskového letectva, údery raketového vojska a palbou dělostřelectva.

V průběhu útočné operace může být úspěšně použit obchvat (obejití) nepřítele současně po zemi i ze vzduchu i **při překonávání mezilehlých obranných pásem a postavení**. Použití soudobých zbraňových systémů, vybavení vojsk, výsádek, letectva nám tyto možnosti poskytuje.

Zkušenosti ze cvičení Štit-84 potvrzují, že hromadné použití vzdušných výsádek a výsádkových úderných útvarů a jednotek ve frontové (armádní) útočné operaci, bezprostředně po úderech raketového vojska a letectva, v těsné součinnosti s vojsky prvního sledu a operačními manévrovacími skupinami, umožňuje účinně působit na nejdůležitější uskupení vojsk (sil) nepřítele a na jeho objekty současně po zemi i ze vzduchu do celé hloubky jeho sestavy. Tím jsou vytvářeny podmínky pro dosažení cílů operace ve stanovených lhůtách.

Proto je k rozvíjení útočné operace nezbytné rozšíření aktivní a rozhodné činnosti vojsk, zvětšení hloubky a stupně palebného ničení, narůstání síly úderu, zvýšení tempa útoku, uskutečnění manévru vojsky ke zničení uskupení nepřítele, tj. trvale, současně všemi prostředky působit na nepřítele po zemi, ze vzduchu, čelně i z týlu.

V průběhu útočné operace může dojít k tomu, že **největšího úspěchu bude dosaženo** ne na směru hlavního úderu, ale **na vedlejším směru**. Proto musí být velitel frontu (armády) připraven pohotově přenést úsilí na nový perspektivní směr, jestliže to přispěje k účinnějšímu a rychlejšímu splnění úkolů a v konečném výsledku i cílů útočné operace. Manévr silami a prostředky k **narůstání úsilí vojsk na novém směru** zabezpečujeme soustředěním úderů raketového vojska, letectva, paleb dělostřelectva, zasazením do sražení druhých sledů, operačních manévrovacích skupin i záloh, vysazením výsádek a rovněž přesku-

pením vojsk z jedné směru na druhé. Hluboký obchvat (nebo obejití) nepřítele v této situaci bude zvlášť typický, neboť umožní působit na něho všemi prostředky, na jeho slabá místa a mnohdy vyjít hlavnímu uskupení nepřítele do boku a týlu.

Moment narůstání úsilí vojsk na novém směru s cílem zabezpečit vysoké tempo útoku, zničit nepřítele v krátkých lhůtách s vyjitím vojsk do hloubky jeho sestavy a vedením úderů do boku (týlu) je nutné stanovit na základě včasného a hodnověrného získání zpráv o nepříteři a všestranného hlubokého zhodnocení vzniklé situace. Je třeba si uvědomit, že na místě nesmí být váhání ani spěch, aby nebyly hlavní síly našich vojsk zavázány do vleklé bojové činnosti s jednotlivými nepřátelskými uskupeními. Velitel fronty (armády) musí být veden snahou ničit nepřítele po částech a nedat mu možnost dosáhnout operační odolnosti jeho celkového uskupení. Dovedné využití činnosti operačních manévrovacích skupin, vzdušných výsadků i výsadkových úderných útvarů a jednotek k rychlému rozdělení uskupení nepřítele na části a v součinnosti s vojsky, která útočí čelně a zabránění nepříteři spojit se se zálohami, umožní jeho zničení v krátkých časových lhůtách.

Jedním ze složitých druhů útočné činnosti je **střetné srazení**, které v průběhu útočné operace může být častým jevem. V závislosti na složení uskupení nepřítele může ke střetným srazením docházet v průběhu útočné operace na jednom nebo několika směrech a v různé hloubce. K dosažení úspěchu je zapotřebí předejít nepříteři ve vedení palebných úderů, v rozvinování vojsk, uskutečnění překvapivých úderů do boků a týlu nepřátelských uskupení, ovládnutí výhodných čar a prostorů, rychlém rozvinutí vojska PVO k odražení vzdušného nepřítele, ve vytvoření ženijních zátarasů na směrech útoku nepřítele. To vše za předpokladu pevného a nepřetržitého velení vojskům a dezorganizace velení vojskům nepřítele.

Nejvýhodnějším způsobem zničení nepřítele ve střetném srazení je vedení hromadných úderů letectva, dalekonosného dělostřelectva, raketového vojska spolu s údery vojsk do boků a týlu hlavního uskupení nepřítele a se současnými údery částí sil čelně. Tento způsob zničení nepřítele je výhodný zejména za podmínek, kdy se mu nepodařilo úplně rozvinout své síly. V průběhu operace taková situace může nastat v případě **nepřátelského protiúderu**.

Hluboký obchvat nebo obejití nepřítele za těchto podmínek bude vyžadovat uskutečnění předstihujícího úderu letectva i raketového vojska na prostředky jaderného napadení, letectvo nepřítele a na jeho hlavní uskupení, zvláště ta, která jsou přisunována, případně na rozvíjející se obrněné a tankové svazky. Výsledkem těchto úderů by mělo být znemožnění (zpomalení) přesunů nepřátelských vojsk, dezorganizace velení a vytvoření výhodných podmínek pro střetné srazení a odražení protiúderu nepřítele svazky prvního sledu. Důležitou úlohu v hlubokém obchvatu (obejití) budou mít operační manévrovací skupiny a výsadky. OMS je výhodné použít na těch směrech, které jim umožní proniknutí do sestavy nepřítele, ničení přicházejících záloh, znemožnění nepříteři uskutečnit manévry vojsky, narušit jeho velení a zásobování. Vzdušný výsadek nebo i výsadkové úderné útvary a jednotky mohou plnit důležitou úlohu, budou-li použity dovedně a včas s cílem zdržet přisunovaná uskupení a znemožnit jim manévry ovládnutím výhodných čar, komunikačních uzlů, soutěsek a tak napomoc našim vojskům při ničení přisunovaného (rozvíjejícího se)

uskupení nepřítele, a to vedením úderů do jeho boků nebo týlu, úderů na prostředky jaderného napadení a na místa velení. Výsadkové úderné útvary a jednotky kromě toho mohou vést útočnou činnost na části protitúderného uskupení, které je přisunováno (rozvínováno) k vedení protitúderu (zejména na před-sunuté odřady, dělostřelectvo a tanky nepřítele). Tyto úkoly musí být sladěny co do místa a času za účasti bitevního a vojskového letectva i s činností čelně útočících (nebo bránících se) vojsk i těch, která vedou úder do boku, a s činností operačních manévrovacích skupin.

V průběhu útočné operace budou vojska **překonávat značný počet vodních překážek** (řek, přehrad, jezer, kanálů). Podaří-li se na nich nepříteli organizovat pevnou obranu, budou s tím souviset vážné těžkosti. Požadavek nesnížit v průběhu útočné operace tempo útoku vyžaduje jejich překonání z chodu. To je možné za předpokladu včasného zplánování i všestranné přípravy přechodu vodní překážky ještě před příchodem vojsk k řece a s předstihem vedeného průzkumu (vodní překážky i bránícího se nepřítele na ní). Úspěch je dále podmíněn podrobným zplánováním a spolehlivým jaderným a palebným ničením nepřítele, rozhodnou činností předsunutých odřadů, operačních manévrovacích skupin, výsadkových úderných útvarů a jednotek a vzdušných výsadků při překonání této překážky. K tomu přistupují ještě takové faktory, jako úspěšné překonání zátarasů na přístupech, na březích i ve vodě, uskutečnění rozsáhlého manévru silami a prostředky v průběhu překonávání vodní překážky a nakonec i rychlé ovládnutí výhodného předmostí a pokračování v útoku (bez jakékoli přestávky) na protilehlém břehu.

Úspěch násilného přechodu vodní překážky bude do značné míry záviset i na dovedné organizaci průzkumu, ženiiného zabezpečení, na činnosti vzdušných výsadků a předsunutých odřadů a v řadě případů i na aktivní činnosti operačních manévrovacích skupin. Bude to spočívat zejména ve snaze předejít nepříteli v dosažení vodní překážky, zmocnění se mostů, přepravišť, hydrotechnických zařízení a výhodných úseků pro násilný přechod a předmostí, kde budou rozhodující úlohu plnit zesílené předsunuté odřady i vzdušné výsadky. Tyto odřady se musí vyhýbat vleklým bojům s nepřítelem na přístupech k řece, za podpory paleb dělostřelectva, úderů raketového vojska a letectva maximální rychlostí dosáhnout vodní překážky a v součinnosti s výsadkovými údernými útvary a jednotkami a vzdušnými výsadky se zmocnit přeprav a mostů nebo překonávat vodní překážku na organických a přidělených přepravních prostředcích, rozhodnou útočnou činností ničit nepřítele, obsadit předmostí na protilehlém břehu a zabezpečit přepravu hlavních sil. Je nutné dodržovat zásadu, že vzdušný výsadek (údernou výsadkovou jednotku) vysazujeme zpravidla na směr činnosti předsunutého odřadu.

Podaří-li se nepříteli obsadit vodní překážku a zaujmout závčas obranu, bude úloha výsadků (zejména výsadkových úderných útvarů a jednotek) velice významná.

I na vodní překážce lze realizovat hluboký obchvat včetně obchvatu ze vzduchu zvláště v podmínkách, kdy nepřítel včas obsadil protilehlý břeh (do přechodu našich vojsk k vodní překážce) a vybudoval obranu. Podobně jako při průlomu obranného pásma i zde zejména výsadkové úderné útvary a jednotky za podpory letectva mohou být vysazeny do nejcitlivějšího místa v obraně nepřítele na vodní překážce a v součinnosti s předsunutými odřady, případně

hlavními silami, mohou plnit úkoly spojené s vyvrácením části obrany nepřítele z týlu a tak napomoci úspěšnému překonání vodní překážky.

Stejná činnost výsadků může být plánována a uskutečněna i při odrazení nebo zmaření protiúderu, který by mohl nepřítel vést v boji o udržení důležitých vodních překážek strategického (operačního) významu.

Bojová činnost při násilném přechodu této překážky nemusí být rozvíjena rovnoměrně. Na jedněch směrech může být úspěšná a na druhých, kde nepřítel bude klást organizovaný odpor, se může vyvíjet nepříznivě. Proto velitel frontu (armády) musí být připraven provést (v případě potřeby) manévr vojsky a přepravními prostředky, včetně využití výsadků k obchvatu (obejití) nepřítele na tom směru, kde je obrana slabší a kde se projevuje největší úspěch.

Nové prostředky ozbrojeného zápasu umožňují i novým způsobem zabezpečovat vedení soudobých operací. Zvláště možnosti manévru a působení na nepřítele do celé hloubky jeho sestavy různými silami a prostředky přinášejí i některé nové názory na způsoby vedení útočné operace. Jejich úspěch je nemyšlitelný bez důsledné organizace a nepřetržitého udržování součinnosti mezi svazy, svazky a útvary různých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb.

Vysoké možnosti letectva, nové síly a prostředky výsadků, zvláště výsadkových úderných svazků, útvarů a jednotek dovolují plnit v soudobých útočných operacích nejrůznější taktické, operačně taktické a operační úkoly. Mnohouúčelové a hromadné použití vzdušných výsadků a výsadkových úderných útvarů a jednotek je umožněno právě zvýšením jejich bojových možností, ale i výsadků vyčleňovaných z útvarů pozemního vojska a schopností vojenského dopravního i vojskového letectva uskutečňovat vysazení vojsk za jakékoli situace a do různé hloubky. Rovněž i možnosti jejich spolehlivé podpory silami a prostředky armády a frontu.

Proto také roste význam současného působení na nepřítele po zemi a ze vzduchu při řešení prakticky všech operačních úkolů v útočné operaci. Ukázat některé nové názory na uvedenou činnost sledoval i tento článek, protože operační umění nepřipouští šablonovité řešení a je třeba hledat stále nové přístupy i způsoby ničení nepřítele. Uskutečnění hlubokého obchvatu nepřítele po zemi a ze vzduchu v útočné operaci může být jedním z nich.

TENDENCE VE VÝVOJI MANÉVROU

V článku věnuji pozornost otázkám, které v závislosti na způsobech vedení ozbrojeného zápasu a použitých prostředcích ničení ovlivňují tendence vývoje manévru a jeho uplatňování v průběhu vedení armádní útočné operace. K tomu považují za potřebné vymezit pojmy manévru a manévrovost vojsk.

Manévr je jedním z hlavních obsahových prvků operace. Spočívá v organizované a rychlé změně rozmístění nebo složení a využití vlastních vojsk vzhledem k situaci nepřítele s cílem vytvořit co nejvýhodnější podmínky pro úspěšné splnění přijatého zámyslu operace a k dosažení vítězství nad nepřítelem. Manévr pohybem a palbou (úderem) je neoddelitelnou součástí soudobé operace; je základním principem vojenského umění.

Manévrovost vojsk — základní rys soudobé operace — je podmíněna používáním výsoké účinných prostředků ničení, zejména jaderných zbraní. Ovlivňuje ji vysoká pohyblivost vojsk, využívání taktických vzdušných výsadek, výsadekových úderných jednotek a útvarů, vojskového i taktického letectva k vedení operace. Je dána schopností útvarů, svazků a bojové techniky organizované i rychle se přesunout, měnit uspořádání operační sestavy a přenášet úsilí na směry, kde se rozhoduje o výsledku operace, jakož i zasazovat překvapivé a zdrcující úder s cílem co nejefektivněji využít účinků jaderných úderů k úplnému zničení nepřítele.

Bojový řád pozemního vojska ČSLA (Všeob-R-1) nyní zcela jasně definuje manévr a jeho druhy — obchvat, obejít, odchod.

Předpis Organizace a vedení operací (Oper-1-1) v článku 19 stanoví, že „Nejdůležitější podmínkou úspěšného vedení bojové činnosti je manévr silami a prostředky. Pod manévrem je třeba chápat přenášení úderů jadernými zbraněmi a klasickými prostředky na nové směry k vytvoření potřebných uskupení a jeho výhodnějšího rozmístění ke zničení nepřítele...“ Manévr pohybem a palbou (úderem) cituje předpis i na jiných místech. Druhy manévru obdobně jako Bojový řád však nevynechává. Právě novou tendencí vývoje manévru v soudobém ozbrojeném zápase je rozšíření jeho základních druhů. Současné armády svou výzbrojí a technickou vybaveností mohou s využitím charakteru operací vedených převážně na směrech, častěji než dříve vytvářet a využívat mezery v obraně nepřítele k rychlému pronikání do hloubky jeho sestavy a vedení úderů obchvatem (obejitím) do boků a týlu hlavními silami. Druhy manévru nabývají na operačním významu. Potvrzuje to také zásada, že druh manévru se určuje zámyslem činnosti, stupněm, který ho organizuje a hlavně výsledkem, který lze očekávat od jeho provedení (Sverdlov, F. D.: Taktický manévr. Naše vojsko, Praha 1984, s. 21).

Tendence vývoje manévru v průběhu vedení armádní útočné operace mohou být dokonale objasněny pouze ve spojení s jednotlivými praktickými výsledky procesu přípravy a vedení operací ve Velké vlastenecké válce. Z jejich analýzy je zřejmé využití různých druhů manévru a způsobů vedení útočných operací. Velitel armády (frontu) při zpracování zámyslu určoval způsob vedení útočné operace, který v podstatě obsahoval základní druhy manévru a

formy jeho uskutečňování. V prvním a z části i ve druhém období války byl útok armády (frontu) uskutečňován nasazením několika úderů. Úsilí vojsk a vykonávaný manévry nebyly sladěny, a proto nemohlo být dosaženo výraznějších výsledků. V této době nebyl také ještě plně doceněn význam a uplatňování manévru pohybem a palbou v průběhu vedení útočné operace. V dalších obdobích, na základě získaných zkušeností, byly při vedení útočných operací nejvíce rozšířeny druhy manévru:

— úder do jednoho boku s hlubokým obchvatem protistojícího uskupení nepřítele v součinnosti se sousedem, který byl nejčastěji používán při obklíčení velkých uskupení, jako např. obklíčení stalingradského uskupení [vojsky Jihozápadního a Stalingradského frontu], korsuň-ševčenkovského uskupení nepřítele (1. a 2. ukrajinským frontem), odrážnutí a obklíčení východopruského uskupení nepřítele [vojsky 2. běloruského frontu v lednu 1945],

— čelní úder na jednom směru s cílem rozetnout protistojícího nepřítele a zničit ho po částech — viz mogilevskou operaci (2. běloruského frontu v červnu roku 1944), sandomiersko-slezskou operaci (1. ukrajinského frontu v lednu roku 1945),

— čelní údery na dvou úsecích s postupným oboustranným obchvatem protistojícího uskupení nepřítele s cílem jeho obklíčení a zničení; charakteristickým příkladem je běloruská operace (1. běloruského frontu v červnu roku 1944),

— čelní úder s průlomem nepřátelské obrany do velké hloubky s cílem rozdrčení protistojícího uskupení a jeho zničení po částech, např. varšavsko-poznaňská operace (1. běloruského frontu v lednu roku 1945).

Tyto způsoby vedení útočné operace a v nich uskutečňované druhy a formy manévru neztratily význam ani pro dnešní dobu a vyvozování tendencí vývoje manévru. Je však nutné přihlížet ke zvýšeným bojovým možnostem, novým prostředkům ničení, zejména jaderným zbraním a organizaci vojsk soudobé vševojskové armády, které umožňují vést útočnou operaci novými způsoby. K současnému využití poznatků je potřebné zdůraznit především uplatnění úderů na sblíhavých směrech s cílem obklíčit a zničit nepřátelská uskupení; úder na jednom směru s následným rozvíjením útoku do hloubky a do stran jednoho, nebo dvou boků. Osvědčilo se vést čelní roztínavé údery k současnému rozdělení hlavního uskupení nepřítele na několik menších částí, které je možné v dalším snadněji ničit.

Vojska plní úkol s využitím různých druhů manévru, které v době přípravy stanovi osobně velitel v zámyslu útočné operace. Jsou podmíněny rozsahem a druhy použitých prostředků ničení, složením vojsk, poměrem sil a dalšími podmínkami.

Druh manévru v útočné operaci armády je v podstatě způsob vedení útočné operace. Vojské umění rozeznává tři základní principy vedení útočné operace.

Čelní útok na nepřítele na několika nejkratších směrech. Vojska roztínavými údery rozdělí hlavní a další uskupení nepřítele a po částech je zničí. Tendence vývoje manévru nasvědčují, že tento jeho druh, způsob vedení armádní útočné operace, bude stále častěji uplatňován. Dokazují to poznatky z praxe, kdy např. roztínavé údery byly základním manévrem zámýslu na cvičení Dukla-82, Sojuz-83, Štit-84. Je to rychlý manévry, který však vyžaduje soustředění značné množství sil a prostředků a vytvořit velkou převahu nad nepřítelem na směru hlavního úderu, vnovat zvýšenou pozornost organizaci a zabezpečení ničení nepřítele, jenž v důsledku rychlého útoku do celé hloubky jeho sestavy zůstává na bocích a v týlu vlastních vojsk.

Útok vojsk na sblíhavých směrech, při kterém svazky a útvary širokým a hlubokým obejítím a obchvatem uskupení hlavních sil nepřítele jej obklíčí a zničí, často v součinnosti se sousedy. I zde jsou uplatňovány nové tendence vývoje manévru. Zkušenosti získané převážně z přípravy štábů, zejména ze štábního nácviku polního velení ZVO (v prosinci roku 1985) a třístupňového komplexního štábního nácviku (v dubnu roku 1986), to plně dosvědčují. Praktická zaměstnání potvrzují, že tempo útoku s využitím manévru k širokému obejítí a obchvatu (při útoku na sblíhavých směrech) budou vojska zpravidla dosahovat:

— dovedným použitím manévru k úderům do boku a týlu nepřátelského uskupení s využitím vytvořených mezer a vyhodnocených nejslabších míst v sestavě nepřítele,

— rychlým útokem s využitím kombinace druhů manévru ve dne i v noci, bez zdlouhavého zavázání do boje svazků prvního sledu v úsecích fronty (prostorech), kde nepřítel vede úpornou obranu,

— překvapivým a nečekaným manévrem, zejména obchvatem ze vzduchu, v součinnosti s aktivní rychlou a hlubokou činností operační manévrovací skupiny,

— včasným nasazením druhých sledů, záloh k nepřetržitému narůstání úsilí do celé hloubky sestavy nepřítele.

Útok s cílem oddělit hlavní uskupení nepřítele nebo jeho část sil a prostředků a izolovat je od dalších uskupení na válčišti vyžaduje odříznout nepřítele ústupové cesty. Tomu napomáhají nové prvky operační sestavy vševojskové armády — operační manévrovací skupiny, určené k vedení boje v týlu nepřítele, množství a vysoké technické parametry letectva a vrtulníků, které umožňují překvapivě a efektivně kombinovat obchvat (obejití) po zemi s obchvatem ze vzduchu hromadným vysazením vzdušných výsadků různého druhu na nejcitlivější místa, zejména do týlu hlavního uskupení nepřítele. Tím zabráníme organizovanému odchodu nepřítele. V dalším, rozhodným čelním úderem hlavních sil, přitlačit nepřítele k překážkám operačního významu (charakteru) a zničit ho jadernými údery a údery vojsk s následným ovládnutím stanoveného prostoru.

Manévr v konkrétní podobě může mít podle obsahu rovněž formu **jaderného a palebného ničení**. Uskutečňuje se vedením jaderných úderů, mohutnou palbou konvenčních zbraní různých sil a prostředků tankových, motostřeleckých a výsadkových úderných vojsk, vzdušných sil a prostředků, druhů vojsk a speciálních vojsk. Praxe znovu potvrzuje neustálý vývoj tohoto manévru. Jde o tendence, které zvyšují úlohu manévru pohybem v celkovém systému a možnostech ničení nepřítele dělostřelectvem, raketovým vojskem i letectvem v systému manévru palbou (úderu) uskutečňovaného způsobem jaderného a palebného ničení. Je to zejména proto, že řízené střely, rakety a letecké řízené pumy umožňují ničit bodové i pohyblivé cíle a silně bráněné objekty. Dělostřelectvo může kromě tradičního vedení palby celými uskupeními a skupinami (ADS, ARMS, DDS) plnit úkoly palebného ničení i v menších celcích, např. oddíly, bateriemi a není dokonce vyloučeno použití jednotlivých děl, především velké mohutnosti. Letectvo současně vede hromadné a soustředěné údery, ale i samostatné údery jednotlivými letouny a menšími skupinami. To svědčí o zvýšení úlohy operačně taktického manévru palebnými a vzdušnými prostředky. V součinnosti s jejich uplatněním také výrazně vzroste úloha manévru menšími skupinami pozemních vojsk. Zřejmě se to projeví v širším uplatnění manévru přepadovou a diverzní činností. Tyto závěry svědčí také o tom, že ve vztahu k manévru pohybem budeme novým způsobem řešit otázku organizace a zabezpečení jaderného a palebného ničení nepřítele.

Novou tendencí, která se projevuje v této oblasti, je prolínání základních aspektů

vojenského umění s elektronikou a opto-elektronikou. Moderní elektronika a opto-elektronické přenosové systémy totiž umožnily vzájemnou automatickou propojenost průzkumných systémů s palebnými prostředky a ničit v téměř reálném čase zjištěné objekty. Tím vznikla vlastně nová kvalita použití zbraní (zbraňových systémů), která nepochybně ovlivní další vývoj a uplatňování manévru pohybem a palbou (úderu) v armádní útočné operaci.

V průběhu vedení soudobých útočných operací má z hlediska tendencí vývoje manévru značný význam ničení velkých uskupení nepřítele. Je zřejmé, že optimální způsob jejich ničení podmiňuje i volbu příslušného druhu manévru. Ty zpětně diktují požadavky na síly a prostředky, které jej uskutečňují. S přihlédnutím k dnešním podmínkám můžeme využít zkušeností z obklíčkových operací Velké vlastenecké války. Velká uskupení budou zpravidla ničena těmito základními způsoby:

— jadernými údery; v podmínkách vedení operace pouze konvenčními zbraněmi to vyžaduje dovedné sklopení veškeré mohutnosti palebného ničení s manévrem pohybem,

— rozhodnými údery do boku (boků) a týlu nepřítele se současným rozvíjením útoku do hloubky,

— kombinací obou uvedených druhů; to znamená způsobit velké ztráty nepříteli jadernými údery a dokončit jeho zničení bojovou činností vojsk ihned po jaderných úderech, postupně nebo případně současně.

Je příznačné, že vzhledem k soudobým zbraním a způsobům vedení útočné operace nebude při obklíčování nepřítele vytvářena souvislá vnitřní fronta. Důvodem jsou nové podmínky, zejména využití jaderných úderů, jakož i rozhodný útok pozemních vojsk na sbíhavých směrech s cílem obklíčit a zničit hlavní síly nepřítele se současným rozvíjením útoku do hloubky. Myslím, že obklíčení a zničení nepřítele v závislosti na konkrétních podmínkách bude armáda v jaderné válce zpravidla řešit v součinnosti se sousedem a v rámci frontu s využitím neefektivnějšího druhu manévru soudobé operace — manévru jadernými údery. Ve vztahu k obklíčení a zničení nepřítele je to velmi zodpovědný, rozsáhlý a důležitý manévr.

Je zřejmé, že v příštím možném ozbrojeném zápasu, s neomezeným použitím jaderných zbraní, bude hlavním způsobem vedení útočné operace armády právě jaderné ničení nepřítele do celé hloubky jeho sestavy se současným vedením úderů pozem-

ních vojsk na jednom nebo více směrech s cílem využít účinků jaderných zbraní k rozvíjení úspěchu do hloubky a do boků.

Kromě toho budou mít značný význam opatření k snížení účinků jaderných úderů nepřítele na vlastní vojska. Vzniklá situace po jaderných úderech nepřítele bude zpravidla vyžadovat jeho předejití ve vytvoření nového uskupení ze svazků a útvarů, které si uchovaly bojeschopnost. Velmi často vznikne potřeba organizovat manévry k přenesení úsilí na nové směry, přičemž některé mohou ztratit na operačním významu. Takové řešení vyžaduje rozsáhlé uplatnění manévru silami a prostředky i palbou (úderu).

V průběhu vedení soudobé útočné operace vznikají stále nové tendence ve vývoji manévru, který uplatňují vojska společně s obchvatem ze vzduchu. Další snaha naznačuje, že téměř vždy bude třeba rozeznat hlavní uskupení nepřítele a zničit je po částech. I zde je možné převzít některé praktické poznatky z Velké vlastenecké války. Nyní však podmínkou manévru pohybem budou zvýšené požadavky na organizaci i zabezpečení jaderného a palebného ničení nepřítele účastí sil a prostředků armády v prvním jaderném úderu frontu a dalších jaderných úderech vedených v průběhu armádní útočné operace. Ještě náročnější jsou požadavky na organizaci palebného ničení.

Vlivem nové výzbroje a technické vybavenosti armády získávají stále na novém obsahu základní druhy manévru, zejména **obchvat a obejítí**. Pokládáme je zatím za manévry v omezeném taktickém rozsahu. Zvýšení bojových možností prostředků ničení používaných v soudobých operacích však vytvářejí předpoklady k tomu, aby tyto základní druhy manévru mohly být uskutečňovány v operačním měřítku. Tendence vývoje význačné podmiňují nové stálé prvky operační sestavy — operační manévrovací skupiny. Frontové a v podmínkách vševojskové armády zejména vojskové letectvo usnadňuje kombinaci základních druhů manévru s obchvatem ze vzduchu. Taktéž vysoká palebná efektivnost nových zbraní má velký vliv na rozvoj operačního umění ve zvyšování vzdušné pohyblivosti vojsk. Jde o novou tendenci, která je zákonitou nutností vedení soudobých operací. Rostoucí úderná a palebná síla, vysoká pohyblivost a nasycenost vojsk letectvem vytvořily základní předpoklady pro účinnou manévrovou činnost nejen na zemi, ale také ve vzduchu. Cílem tohoto manévru je rychle a s překvapením využít výsledků účinného dalekého palebného ničení nepří-

tele, nedovolit mu obnovit narušený systém činnosti vojsk a palby, rozdělit úsilí jeho prvních i druhých sledů (záloh) a ničit je současně nebo po částech.

Vzdušný a pozemní charakter soudobé armádní útočné operace vytváří výhodné předpoklady pro použití neočekávaných způsobů manévru. K novým způsobům vedení útočné operace můžeme zařadit obejítí nepřítele ze vzduchu. Stále výrazněji se tato činnost bude spojit s vedením kombinovaných pozemních a vzdušných úderů z různých směrů silami vojsk útočících čelně, s využitím základních druhů manévru. Najdou uplatnění zejména v součinnosti s operačními manévrovacími skupinami a přepadovými odřady, které proniknou do hloubky operační sestavy nepřítele. K novému druhu manévru můžeme tedy přiřadit **obejítí nebo obchvat nepřítele ze vzduchu**. Je pravděpodobné, že v budoucnu může patřit mezi základní druhy manévru. Poprvé byl uveden manévry v operačním měřítku v praxi realizován při cvičení Stít-84.

Výhodou obchvatu nepřítele ze vzduchu je nezávislost manévru vojsky na stavu pozemních komunikací. Lze jím získat čas, předejít a překvapit nepřítele, rychle přenášet úsilí z jednoho směru (prostoru bojové činnosti) na druhý. Umožňuje vést vysoce účinnou přepadovou činnost s různými důležitými objekty v hloubce a plnit jiné závažné úkoly.

V další části článku se zaměřím na vyzvození tendencí **vývoje manévru v průběhu vedení armádní útočné operace po prvcích**, které jej uskutečňují (síly a prostředky).

Nový materiálový základ operace — jaderné zbraně, vysoce efektivní konvenční prostředky ničení se zvyšujícími účinky, dosahem a rychlou činností, značně pohyblivá bojová technika — podstatně zvýšily význam a uplatňování manévru v průběhu vedení armádní útočné operace. Dodal mu novou kvalitu, vyjevil nové možnosti jeho uskutečňování a obohatil jej novým obsahem. Je tedy zřejmé, že tyto materiálové podmínky jsou předpokladem vzniku dalších tendencí v uplatňování manévru ve vedení operace.

Z těchto důvodů je proto nutné na organizaci a zabezpečení manévru v soudobých útočných operacích pohlížet jako na nepřetržitý tvůrčí proces. Stále výrazněji bude nerozlučně spjat s hlubokou analýzou vývoje nových způsobů jejího vedení. Rychle bude reagovat na všechny změny, které se zpětnou vazbou tvořivě uplatní v oblasti manévru vojsky.

V soudobých podmínkách vedení ozbrojeného zápasu je charakter vzájemných vztahů mezi objektivními podmínkami války a vojenským uměním principiálně jiný. Příčiny této přeměny jsou zcela jasné. Modernizují se a zavádějí do výzbroje nové jaderné, ale také konvenční zbraně. Jejich bojové možnosti a efekt prudce rostou. Mnohé vlastnosti nových zbraní zřejmě ovlivní charakter vedení operace, a v jejím rámci také význam a uplatňování manévru. Nejvýraznější vliv na zvýšení úlohy manévru má zvyšování přesnosti a дальky střelby s automatickým vyhledáváním cílů a spolehlivým řízením úderů a palby.

Z hlediska dalších směrů rozvoje základních druhů taktického manévru z operacního pohledu je potřebné brát v úvahu zvětšení дальky střelby nových palebných prostředků, které jsou schopny ničit objekty na vzdálenost až 37 km. To značně zvyšuje předpoklady k hlubokému palebnému působení na nepřítele a umožňuje ničit nepřitele nejen v dotyku, ale zejména jeho druhé sledy (zálohy) a prostředky jaderného napadení, průzkumné a palebné systémy, vysoce přesné zbraně, letectvo na letištích, prostředky PVO i REB rozmístěné v hloubce. A nejen to, poskytuje novou perspektivu uplatnění hlubokého manévru silami a prostředky. Dalším hlediskem, které rozšiřuje uplatnění manévru v operačním rámci, jsou vlastnosti některých nových druhů klasického střeliva, jež se svými ničivými účinky a bojovým efektem přibližují jaderným zbraním. To je umožněno použitím takové munice, kterou lze přesně a účinně ničit cíle, objekty i vojska a soustředěnou palbou vytvářet na hlavních směrech útoku pásma úplného zničení nepřítele. Tím se charakter operace vedené pouze konvenčními zbraněmi do určité míry přibliží podmínkám a charakteru jaderné války. Jsou vytvářeny příznivé předpoklady pro rozhodnou, aktivní, rychlou a dynamickou činnost s uplatněním manévru operačního rozsahu. Vznikají nové možnosti využití různých způsobů a forem manévru. Mezery v sestavě nepřítele, které byly vytvořeny mohutnými údery konvenčních zbraní, mohou vojska v krátké době využít k úspěšnému prolomení obrany, obchvatu nebo obejítí velkých nepřátelských uskupení a k rozhodnému rozvíjení útoku do velké hloubky s širokým využitím různých forem manévru.

Jsem toho názoru, že význam hlubokého palebného manévru ve prospěch pohybu se také zvýší v důsledku náročného požadavku efektivního ničení nepřítele s důrazem na průzkumné a palebné systémy, přesné zbraně a novou bojovou techniku. Důleži-

tou podmínkou jejich úspěšného ničení je rychlost, která musí zajistit předjetí těchto prostředků ve vedení hromadných úderů. Záleží přitom na včasné zjištění cílů a v součinnosti s manévrem vlastních palebných prostředků zabezpečit jejich zničení v prvním pořadí. Výraznější zvětšení hloubky palebného ničení vyžaduje nutnost předjetí nepřítele v mohutných úderech a tím získat čas a udržet iniciativu.

Zmíněná opatření vytvářejí perspektivu rozvoje vedení hlubokých armádních útočných operací, jejichž podstatou je princip pružného spojování palby, úderu a manévru, zvláště manévru palbou (úderu).

Souhrn nových vlastností, jimiž se zbraně a jejich použití odlišuje od současného klasického využití, ovlivní způsoby uplatňování manévru v průběhu vedení armádní útočné operace a zvýší jeho význam.

V každém období vývoje vojenského umění se mění úloha a místo manévru v operaci a boji. Zvyšuje se množství zúčastněných vojsk a vzrůstá rozhodnost cílů jeho vedení. Tyto zákonitosti jsou zvláště výrazné v posledních letech vzhledem k zavedení kvalitativně nových prostředků ozbrojeného zápasu. Myslím, že se zvláště projeví koncem 90. let, kdy je předpoklad plného rozvinutí nových systémů průzkumu a vysoce přesných zbraní nepřítele a přezbrojení jeho vojsk nejmodernější bojovou technikou a výzbrojí. Zavedením nové bojové techniky a výzbroje dosáhne nepřítel zvýšené palebné a úderné síly i manévrovací schopnosti vojsk. V důsledku toho rozhodný a smělý manévry silami, prostředky, jaderným a palebným ničením ještě výrazněji ovlivní průběh a výsledek armádní útočné operace.

Použitím nových průzkumných a palebných systémů a vysoce přesných zbraní nepřítel zamýšlí mařit manévry vojsky v dotyku i hloubce. Pomocí nich předpokládá zvýšit přesnost palebných prostředků i hloubku působení, znemožnit manévry druhými sledy (zálohami) k frontě a jejich zasazení do útoku. Proto je nanejvýš potřebné zabývat se touto problematikou, získávat nové znalosti o organizaci a spolehlivém, přesném i včasné ničení uvedených prostředků a zajistit bezpečnou, účinnou, aktivní ochranu a obranu vlastních vojsk.

Je zřejmé a předchozí poznatky to nejen jednou potvrdily, že zavádění průzkumných a palebných systémů, vysoce přesných zbraní i nové bojové techniky s účinnými operačně taktickými parametry, ovlivní základní faktory manévru pohybem, palbou (úderu). Vlivem přesných, mohutných a

efektivních prostředků ozbrojeného zápasu se podstatně zvýšil význam manévru a je rozšířeno jeho uplatnění v průběhu armádní útočné operace. Soudobý manévra nabývá značně hlubokého a všestranně prostorového charakteru. Zahrnuje všechny stránky vojenského umění a v útočné operaci se uplatní na zemi, ve vzduchu i ze vzduchu.

V důsledku vzniku nových podmínek bude pravděpodobně potřeba jiným způsobem vytvářet úderná uskupení a operační sestavu. Situace může často vyžadovat rozmísťování vojsk mimo prostory dosahu průzkumných a palebných systémů i vysoce přesných zbraní nepřítele a na plánovaný směr úderu zabezpečit jejich rychlé přeskupení. Takový způsob vedení útočných operací byl ověřen a často uplatňován již ve Velké vlastenecké válce, přičemž zvláštní pozornost byla věnována utajení zámyslu zasažení úderného uskupení a hlavních způsobů manévru. Zásady dovedného vytváření operační sestavy a úderných uskupení nyní zvýrazňují technicky dokonalejší prostředky ničení a způsoby jejich použití.

Myslím, že s postupným vybavováním

vojsk novou bojovou technikou a přesnými zbraněmi bude nutné přehodnotit i normy vytváření hustot dělostřelectva a jednotkových palebných prostředků na kilometr fronty, a to především na důležitých směrech (úsecích palebného ničení) s využitím nových, účinných způsobů manévru silami a prostředky. Rozhodujícím požadavkem přitom bude dosáhnout v palebné síle nejen kvantitativní, ale zejména kvalitativní převahy nad nepřítelem. V současné době z hlediska uplatnění manévru vojsky (vzhledem k možnostem nových prostředků ničení nepřítele) se výrazně zvyšuje úloha kvalitativního porovnání sil a prostředků, s důrazem na hlavní směr úderu a v rozhodující době.

Je jisté (a potvrzují to také poznatky), že celkovou kvalitativní převahu nepřítele bude nutné v nových podmínkách vedení operace eliminovat soudobou bojovou technikou, která je v současných podmínkách hlavním a rozhodujícím prostředkem uskutečňování manévru pohybem a palbou. Kvalitativní poměry sil a prostředků, které uvádím k potvrzení mého názoru — viz **tabulku**.

Tabulka

Prostředky	Kvalitativní poměr					
	od (USA)	td (vyzbrojená tanky vz. 72)	od (USA)	msd (vyzbrojená tanky vz. 55)	md (NSR)	msd (vyzbrojená tanky vz. 55)
Dělostřelectvo	1	1	1	1,1	1	1,3
Tanky	1,1	1	2,5	1	1,3	1
Tanky a protitankové zbraně: tankům a BVP	1,5	1	2,7	1	1,3	1
Tanky a BVP: tankům a protitankovým zbraním	1,2	1	2,2	1	1,2	1

Z výsledků poměru sil je zřejmé, že význam nových prostředků ozbrojeného zápasu, jimiž bude vyzbrojena zejména americká obrněná divize koncem 80. let, v porovnání s kvalitativními možnostmi naší současné tankové (motostřelecké) divize, je značný (výjimkou jsou jen prostředky dělostřelectva).

Kvalitativní srovnání má zvlášť velký význam, protože obhajuje procesy změn vývoje dynamiky zkoumaných jevů, které nelze v mírové praxi reálně ověřit.

Jsem toho názoru, že bude nutné, kromě jiných opatření, podstatně zvyšovat účinnost a možnost manévru vojsky a způsoby jeho uplatňování v operaci.

Kvalitativně nové prostředky ozbrojeného zápasu zřejmě ovlivňují i jiné hlavní principy přípravy a vedení operace. Mohou být příčinou přehodnocení také některých otázek uvádění vojsk do bojové pohotovosti, zejména v důsledku nových způsobů zahájení prvních operací k odrazení agrese na počátku války.

Ze získaných poznatků a charakteristických rysů vedení soudobých útočných operací na počátku války je možné předpokládat, že svazky a útvary v útočné operaci armády budou již v taktické, tím více v operační hloubce působit zpravidla na samostatných směrech. Nevýhodou v sestavě budou odkryté boky a týly. Proto je zapotřebí vést útočné operace ve vysokém tempu, rozhodně a s překvapením, čímž se význam manévru nepochybně zvýší.

Manévr silami a prostředky v podmínkách soudobé operace ovlivňují ještě další okolnosti. Např. v moderních armádách jsou intenzivně uskutečňována opatření v oblasti REB s cílem získat radioelektronickou převahu rušením a spolehlivou ochranu vlastních systémů a prostředků velení vojskům. Právě tyto prostředky mají za úkol nejen zabezpečit funkci velení vojskům a řízení manévru, ale jsou rovněž mohutným prostředkem přímého působení na nepřítele — speciální bojovou silou. Poznátka, které získáváme ze cvičení (zejména v vševojskových taktických) potvrzují, že jejich vliv na vedení manévru v operaci (boji) je značný. Trvalé kvalitativní a kvantitativní převahy nad nepřítelem na rozhodujících směrech bude třeba dosáhnout nejen v silách a prostředcích, ale také v éteru. Bez splnění tohoto závažného požadavku nemůžeme vést úspěšně vysoce manévrovou útočnou činnost s využitím všech palebných prostředků.

Tyto a další skutečnosti budou mít zákonitě vyšší požadavky na manévr po zemi a ve vzduchu, zpravidla však na jejich vzájemnou součinnost.

Dosud získané zkušenosti z operačních i vševojskových taktických cvičení naznačují některé možnosti ochrany a obrany vlastních vojsk proti působení průzkumných a palebných systémů a účinkům vysoce přesných zbraní nepřítele. Tkví převážně v uplatnění předností aktivního manévru vojsky, který je nutné uskutečnit rychle, organizovaně, utajeně, s překvapením, na nejkratších směrech, s využitím přirozených vlastností terénu, za použití prostředků REB i PVO a dalších technických prostředků, jako např. speciálních ženíjních masek, koutových odrážeců, dýmových clon na odkrytých úsecích komunikací a na čarách přechodu ke zteči atd. (Podrobně jsou tyto otázky řešeny v článcích mjr. Ing. Petra Němce a pplk. Ing. Antona Výboha.)

Vojska ČSLA v součinnosti s ostatními spojeneckými armádami členských států Varšavské smlouvy jsou schopna umlčovat (ničit) průzkumné a palebné systémy i vysoce přesné zbraně nepřítele, jeho prostředky jaderného napadení, živou sílu a další důležité objekty. Dále mohou zabezpečit v plném rozsahu palebnou přípravu a podporu útoků vojsk, manévr druhými sledy a zálohami. Vzhledem k současnému vývoji bude vhodné hledat nové způsoby k účinnějšímu propojování všech druhů průzkumu s palebnými prostředky a zkoumat možnosti podstatného zkrácení doby potřebné k zahájení palby (úderu) na cíl od okamžiku jeho zjištění. V soudobých podmínkách, kdy většina palebných prostředků je vysoce pohyblivá a zpravidla mění palebná postavení bezprostředně po palebném přepadu (úderu), je otázka jejich efektivního ničení závislá na času a manévru. Další zefektivnění boje s průzkumnými a palebnými systémy, přesnými zbraněmi i prostředky jaderného napadení nepřítele vyžaduje dokonalé zvládnutí bojové techniky a složitých zbraňových kompletů.

OCHRANA VŠEVOJSKOVÝCH SVAZKŮ PROTI VYSOCE PŘESNÝM ZBRANÍM, PRŮZKUMNÝM A PALEBNÝM SYSTÉMŮM NEPŘÍTELE

V současné době jsme svědky úsilí USA a ostatních států NATO o dosažení vojenské převahy nad státy Varšavské smlouvy. Prostředkem k tomu má být rozsáhlá modernizace všech částí ozbrojených sil. Jednou z oblastí je růst palebné a úderné síly s využitím konvenčních prostředků. Toho plánují dosáhnout především vývojem nových generací zbraní a modernizací dosavadní výzbroje. Praktickým výsledkem tohoto trendu je vznik průzkumných a palebných systémů i vysoce přesných zbraní. Jejich použití se stalo základem pro rozpracování nové koncepce vedení války v Evropě, tzv. „Rogersova plánu“.

Tendence ve vyzbrojování, a v poslední době i praktická opatření v zavádění nových zbraní, nemohou zůstat bez povšimnutí v zemích Varšavské smlouvy. Je nutné nejen pozorně sledovat tento nebezpečný vývoj, ale vyvozovat z něho závěry a příslušná protipatření. Nelze přitom spoléhat na to, že v řadě oblastí probíhají výzkumné a vývojové práce. Zavedení nových zbraní si vyžadá určitou dobu. Je třeba mít na paměti, že přijetí protipatření potřebuje čas, vědecké, výrobní kapacity i finanční zdroje a nebude jednorázovou záležitostí.

Z údajů, které jsou k dispozici o rozvoji konvenční výzbroje v druhé polovině 80. let a perspektivách na první polovinu 90. let je zřejmé, že nové kvality má dosáhnout přesnost zásahu cíle. Pro zbraně, které mají mít tuto vlastnost, používáme náзву vysoce přesné zbraně. Jde zejména o dělostřeleckou naváděnou municí, řízené střely (se speciální částí odpalované ze země nebo letadel) a řízené letecké pumy.

Kvalitativně zcela nové vlastnosti mají mít průzkumné a palebné systémy, které spojují prostředky průzkumu (s vysokou přesností určení souřadnic cíle), velení a navedení, přenosu informací a ničení.

Tyto zbraně jsou různého určení, podstatná část z nich je předurčena k ničení motostřeleckých a tankových svazků, respektive jejich základu, tj. tanků, bojových vozidel pěchoty a samohybného dělostřelectva.

Tendence k zvýšení přesnosti zásahu má všeobecný charakter a bude se dotýkat prakticky všech druhů konvenčních zbraní. U hlavních druhů bojové techniky, kterou jsou vyzbrojeny mechanizované a obrněné svazky nepřítele, můžeme očekávat tyto změny:

U tanků zdokonalení systému pozorování bojiště s využitím termovizorů, speciálních televizních souprav nebo i radiolokátorů. Běžnou součástí tanků se stanou lasery. Tyto přístroje budou integrovány do systému řízení palby. Spolu se zdokonaleným střelivem vytvoří podmínky pro zvýšení pravděpodobnosti zásahu cíle na vzdálenost do 3000 m (perspektivně do 4000 m) prvním výstřelem.

Bojová vozidla pěchoty budou vybavena automatickými kanóny a PTRS 3. generace. U pozorovacího systému se předpokládá termovizor nebo jiný přístroj k pozorování za ztížených povětrnostních podmínek, u průzkumných bojových vozidel a obrněných transportérů může být instalována televizní souprava, radiolokátor, laserový dálkoměr a různé detektory.

Předpokládá se zavedení **PTRS 3. generace**, které mají využívat samonavedení nebo střelbu ze skrytu. Samonavedení má zajistit infračervené multispektrální nebo radiolokační čidlo, případně jejich kombinace. Jiný systém má používat televizní nebo infračervenou kameru a přenos signálu optickým vláknem ke střelci do úkrytu. Nejvyšší stupeň při rozpracování nových naváděcích systémů má představovat spektrální snímání vyzařování tanku, jeho srovnání s etalonovým spektrem typickým pro určitý druh tanku nebo bojové techniky. To má umožňovat rozlišení tanků od jiných zdrojů záření a zabezpečit navedení s vysokou pravděpodobností za jakýchkoli podmínek.

Dělostřelectvo (včetně raketometů) má být vyzbrojeno naváděnou municí, která využívá laserového paprsku, radiolokátoru, infračervené nebo pasivní radiolokační čidlo. Za nejvýhodnější jsou považovány kombinované naváděcí systémy, jež sdružují několik čidel, čímž bude dosažena eliminace jejich nedostatků. Zdokonalená munice, spolu s novými systémy řízení palby a dalším zkvalitněním dělostřelecké techniky, umožní ničit bodové, pohyblivé a obrněné cíle několika výstřely ze zakrytých palebných postavení.

Taktické letectvo dosáhlo v zavádění nových zbraní největšího rozsahu a některé byly vyzkoušeny v lokálních válkách. Letecké protizemní řízené střely a pumy využívají k navedení televizní, infračervené, laserové a radiolokační systémy. V budoucnu se předpokládá další zdokonalení těchto prostředků především zvýšením doletu, přesnosti zásahu, účinku v cíli, odolnosti proti rušení a zavedení kazetové munice k ničení plošných a obrněných cílů.

U průzkumného letectva se předpokládá zdokonalení fotografických přístrojů a kamer ke snímání za zhoršené viditelnosti, infračervených průzkumných zařízení, radiolokátorů s bočním vyzařováním, laserových zařízení a přístrojů k rádiovému a radiotechnickému průzkumu.

Z uvedených poznatků jsem dospěl k závěru, že:

- vzrůstající možnosti průzkumu (vedeného s využitím různých technických prostředků) budou mít nejen průzkumné jednotky, ale i součásti tanků, BVP, letounů a dalších zbraní,

- vysoké přesnosti zásahu bude dosahováno dalším zdokonalením munice (naváděné nebo samonaváděné po celé dráze či alespoň v konečné fázi letu) a vzroste počet jejích druhů,

- při navedení (samonavedení) je využíváno systémů, které pracují v centimetrovém a milimetrovém pásmu rádiových vln, infračerveného a laserového, případně světelného záření (z toho vyplývá možnost působit na čidla těchto systémů nebo na záření při jeho průchodu atmosférou),

- vzhledem k velké efektivnosti těchto zbraní a možnostem způsobit značné ztráty (při hromadném použití) vzniká nová oblast úkolů při vedení boje a operace, kterou můžeme nazvat jako **boj s vysoce přesnými zbraněmi i průzkumnými a palebnými systémy nepřitele**,

- vznik tohoto úkolu je objektivně vynucen a bude nabývat na významu, zejména při vedení operace pouze konvenčními zbraněmi.

Nejúčinnějším způsobem vyřazení těchto zbraní bude palebné ničení. V jeho organizaci a vedení lze předpokládat změny, které by si zasloužily samostatnou analýzu. Palebné ničení však nemusí být vždy možné, nebo bude značně obtížné či málo efektivní. Proto součástí působení proti těmto zbraním bude **ochrana**, která spočívá ve snižování jejich účinnosti, narušení činnosti a dosažení celkově nižšího efektu použití. Řešení uvedených otázek je složitý a dlouhodobý úkol, v jehož nejbližší budoucnosti půjde především o důkladné zhodnocení možností ochrany v bojové technice, způsobů vedení boje i rozmístění mimo boj a využití opatření všestranného zabezpečení boje. Současně je však třeba hledat i nová opatření a konstruovat příslušné přístroje na základě poznání principů činnosti nových zbraní.

Jedním z předpokladů dosažení vysoké efektivnosti ochrany je **zjištění působení průzkumu nebo munice na bojovou techniku**. K tomu mohou sloužit výstražné přijímače a detektory schopné zjistit činnost radiolokátoru, laseru, případně infračervené záření. Některá tato zařízení jsou již vyvinuta, jde však o jejich další zdokonalení a umístění na bojovou techniku, především tanky, BVP, samohybná děla atd. Doposud jsou u průzkumných jednotek, případně na letounech. Jsem toho názoru, že by bylo účelné vyvinout integrovaný výstražný přijímač, který by zjišťoval nejčastěji používané druhy vlnění. Může jít např. o systém detekce a indikace ozáření tanku T-55 M1 schopný indikovat laserové záření o vlnových délkách 0,85—1,065 μm , určit přibližně směr ozáření a registrovat paprsky dopadající pod úhlem menším jak 30° vzhledem k horizontální rovině. Po zachycení laserového paprsku je velitel tanku zvukově a opticky informován o ozáření laserovým impulsem nebo paprskem o stálé vlně. Takové zařízení by umožnilo v případě zjištění záření dopadajícího na zbraň přijmout opatření, zahájit palbu, manévr apod.

Ochrana proti vysoce přesným zbraním musí mít komplexní charakter, to znamená, že je nutné využít všech možností, které ji poskytují. Možný způsob přístupu k řešení tohoto úkolu je uveden v článku „Možnosti zjišťování a ničení průzkumného a palebného systému CSWS/Assault Breaker a ochrany vojsk proti jeho působení“, uveřejněném ve Vojenské mysli č. 8/1985. Stejný

metodický přístup můžeme volit i v tomto případě a ochranu rozdělit na **taktická i technická opatření a operační maskování**.

K **taktickým** je možné zařadit taková opatření, která uskutečňují vojska v rámci bojového zabezpečení nebo souvisí s vytvořením bojových, předbojových a pochodových sestav případně rozmístěním mimo boj.

Další oblastí ochrany je **maskování**, které jsou jednotky povinny vykonávat nepřetržitě s ohledem na situaci, jeho možnosti a vedení nepřátelského průzkumu. Zvýší se význam skrytého rozmísťování a přemísťování vojsk s důsledným využitím maskovacích vlastností terénu a ztížené viditelnosti, nejen na čáře dotyku, ale v celé hloubce bojové a operační sestavy vojsk. Můžeme předpokládat, že vzroste úloha maskování proti všem druhům nepřátelského průzkumu vedeného s použitím radiolokačních, tepelných, laserových, optoelektronických i jiných technických prostředků. Myslím, že bude zapotřebí přehodnotit i použití všech druhů maskovacích materiálů a nátěrů, které musí poskytovat ochranu nejen proti vizuálnímu pozorování, ale je nutné, aby měly maskovací schopnosti v infračerveném spektru, vůči milimetrovým rádiovým vlnám a laserovému záření.

V oblasti **chemického zabezpečení** je perspektivní použití dýmů a aerosolů ke zhoršení atmosférických podmínek pro šíření světelného, laserového, infračerveného záření, případně i milimetrových rádiových vln. Znečištění atmosféry především speciálně připravenými dýmy a aerosoly způsobuje absorpci a rozptyl procházejícího záření, což má za následek snížení dosahu a schopnosti identifikace cíle. V tomto směru bude třeba hledat vhodné dýmové směsi schopné v několika sekundách vyvinout maximální množství dýmu, studovat jeho maskovací schopnosti (vzhledem ke stavu atmosféry), rozpracovat taktiku použití dýmu bojovými vozidly a chemickými jednotkami, případně i další úkoly. Podle zpráv zahraničního tisku probíhají vojskové zkoušky zařízení, která jsou určena chránit tanky s využitím dýmu před vizuálním pozorováním a průzkumem v infračerveném spektru na vlnových délkách 3 až 5 a 8–14 μm . Jeden blok systému má obsahovat 20 dýmových granátů, přičemž na tank se předpokládá umístit až 6 bloků. Granáty je možné odpalovat v krátkých intervalech do vzdálenosti 25 m. Hořet začínají ve vzduchu a vytvářejí dýmovou clonu shora dolů. Kromě maskování ve viditelné části spektra vznikají současně i ohniska vysokých teplot, která jsou zdrojem tepelných (infračervených) poruch.

V oblasti **radioelektronického boje** bude žádoucí hledat možnosti rušení vysoce odolných průzkumných systémů, které používají radiolokátory centimetrového a milimetrového pásma, z nichž poslední jsou v samonaváděcích hlavících munice. Pozornost si zaslouží optoelektronické rušení, které bude zaměřeno proti činnosti infračervených, televizních, laserových a optických systémů, jež slouží k průzkumu i navedení munice. Infračervené rušiče mohou být jednorázového použití ve formě granátů, světlic, které po odpálení hoří a jsou zdrojem intenzivního infračerveného záření a přitáhnou střelu (vybavenou infračerveným čidlem) na sebe. Jsou známa i stálá zařízení, jejichž základem jsou spalovací komory nebo zvláštní výbojky, jež způsobují (intenzivními záblesky) poruchy čidel samonaváděcích systémů a tím narušení řízeného letu munice. Účinné může být i použití pasivních a aktivních rušičů (přímo na ohrožené bojové technice) k rušení radiolokátorů. Za této situace je možné,

že REB dosáhne nových rozměrů a bude záležitostí i nejmenších taktických stupňů — osádek bojových vozidel.

V souvislosti s ochranou se jeví účelné využívat komplexně i více ochranných možností v jednom zařízení. Podle informací ze zahraničí je připravován systém univerzálního charakteru k ochraně tanků, obrněných transportérů a vrtulníků proti řízeným střelám. Má zahrnovat klamné zdroje infračerveného záření, střely s dipólovými a přehradnými rušiči a dýmové granáty. To umožní ochranu proti řízeným střelám s infračerveným, radiolokačním a laserovým naváděcím systémem.

K OPZHN může přispívat rozptýlení vojsk a periodické změny prostorů rozmístění, ženijní budování míst a postavení zaujímaných vojsky, využití ochranných a maskovacích vlastností terénu.

Z **ženijního zabezpečení** poslouží k ochraně budování různých staveb v prostorech, na čarách, v postaveních zaujímaných vojsky a na místech velení, ženijní opatření k maskování vojsk. Činnost obou druhů zabezpečení spolu úzce souvisí a je uskutečňována v rámci ochrany proti ZHN i konvenčním zbraním. Jejich využití je možné především při rozmístění mimo boj a v obraně. Budou omezovat jak možnosti průzkumu, působení samonaváděcích hlavic, tak ničivé účinky nových zbraní.

Nelze ani vyloučit, že hromadné používání vysoce přesných zbraní v součinnosti s průzkumnými a palebnými systémy si vyžádá změny v bojové sestavě, zvláště ve vztahu k vzdálenosti mezi bojovými vozidly, jednotlivými prvky bojové sestavy apod. Usuzovat o konkrétním charakteru těchto změn při současném stupni poznání nových zbraní je však předčasné; nemůžeme jej ale v budoucnu zcela pustit ze zřetel.

Hlavní výhodou taktických opatření je to, že ve své většině nevyžadují speciální výcvik ani materiální prostředky. Vojska se jím učí v průběhu výcviku, uskutečňují se jako součást bojového zabezpečení a mají víceúčelové zaměření (poskytují ochranu proti ZHN, konvenčním zbraním a průzkumu). Je nutné, aby vstoupila do vědomí vojsk, velitelů a štábů jako **součást ochrany i proti vysoce přesným zbraním, průzkumným a palebným systémům**. Současně je třeba pokračovat v jejich zdokonalování vzhledem k novým požadavkům a hledat i zcela nová opatření v rámci bojového zabezpečení, která mohou zvýšit možnosti ochrany.

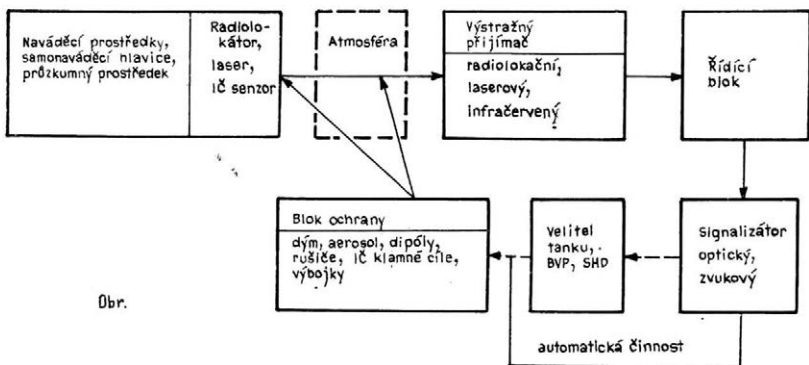
V souvislosti s tím je nutné věnovat pozornost i **operačnímu maskování**, jehož cílem bude klamat nepřítele o skutečném rozmístění, o činnosti vojsk a objektů, na něž mohou být vysoce přesné zbraně použity. Vzhledem k tomu, že roste úloha nepřátelského průzkumu vedeného technickými prostředky a vysoce přesné zbraně jsou závislé v podstatě na průzkumných čidlech, musí být v tomto směru vykonána i příslušná opatření. Dosavadní vizuální projevy techniky, případně působení vojsk, musí být doplněny o další, které ovlivňují radiolokační a rádiový průzkum, infračervené průzkumné přístroje a samonaváděcí hlavice. To je třeba vzít v úvahu při používání maket a ožiování prostorů, ve kterých jsou imitována vojska. Nové možnosti maskování mají vojska na taktickém stupni, neboť podle předpisu Všeob-Ř-1, hlava 10, část 4 je mezi způsoby maskování uváděna imitace, demonstrační činnost a dezinformace, což jsou především základní způsoby operačního maskování. Budou zřejmě využívány především u druhých sledů, záloh, při rozmístění mimo boj, v pří-

pravě boje apod., a je nutné s nimi počítat i v ochraně proti výsoce přesným zbraním. Kvalitně uskutečňované maskování povede k rozptýlování úsilí nepřátelského průzkumu, prodlužování doby jeho vedení a vynutí si doplňkový průzkum eventuálně použití palebných prostředků na klamné objekty, což přispěje k uchování bojeschopnosti vlastních vojsk.

Operační maskování úzce souvisí s bojovým zabezpečením a především maskováním. Je náročnější na síly (prostředky), často si vyžádá používání speciálních zařízení a jednotek. V přípravě i vedení operací je mu zapotřebí věnovat trvalou pozornost.

Technická opatření se vztahují na konstrukci bojové techniky. Směřují k snižování účinné odrazové plochy použitím vhodných tvarů nebo speciálních vrstev k pohlcování, rozptylování nebo interferenci rádiových vln. Bude nutné se zaměřit na snižování množství vyzařované tepelné energie motorů a tím omezení možnosti infračerveného průzkumu a čidel samonaváděcích hlavic. Řešení tohoto úkolu může spočívat v účinnějším chlazení výfukových plynů a motorů, stínění zdrojů tepelné energie atd. Je možné, že ochraně nepřímo napomůže použití nových konstrukčních materiálů a změny na technice, které odstraní nejslabší místa na věži a motorovém prostoru.

K technickým opatřením je možné zařadit i vývoj zařízení určených přímo k ochraně proti výsoce přesným zbraňím. Není vyloučeno, že v budoucnu dojde k vytvoření nového systému ochrany tanků a BVP, tak jako došlo ke vzniku zařízení k ochraně proti ZHN a protipožární ochraně u této techniky. Základními částmi tohoto systému mohou být výstražný přijímač k zjišťování rádiových vln, laserového a infračerveného záření, signalizační zařízení k informaci osádky o nebezpečí a víceúčelový rušič. Vzhledem k požadavku rychlé reakce bude nutné hledat cesty k automatické (poloautomatické) funkci celého systému. Blokové schéma zařízení k ochraně bojové techniky proti výsoce přesným zbraňím a průzkumným a palébým systémům — viz **obr.**

Z taktického hlediska by měl systém splňovat tyto požadavky:

— být přímo součástí bojové techniky (nebo alespoň kompatibilní s ní), odolný vůči negativním vlivům provozu,

- mít schopnost univerzálního zjišťování nepřátelských prostředků a ochrany proti nim,
- aktivovat rušič v krátké době (do 3—5 s) od zjištění nebezpečí,
- vést poloautomatickou (automatickou) činnost,
- jednoduchost obsluhy a údržby, bezpečnost při použití vůči vlastní i okolní technice,
- ekonomická dostupnost, hromadná výroba atd.

Největších úspěchů v ochraně proti vysoce přesným zbraním, průzkumným a palebným systémům dosáhneme kombinací uvedených opatření, která se budou vzájemně doplňovat a eliminovat slabé stránky. Současně je zapotřebí ochranu spojit s palebným ničením a protivzdušnou obranou.

Při řešení ochrany proti uvedeným zbraním a systémům je možné, podle mého názoru, postupovat takto:

1. Sledovat zavádění těchto zbraní k vojskům nepřítele, analyzovat principy činnosti, slabé a silné stránky, zjišťovat vliv na použití vlastních zbraní a způsoby bojové činnosti vlastních vojsk i nepřítele.
2. Hledat (v rámci současných principů vedení boje a operace) možnosti ochrany, přičemž se zaměřit na všestranné zabezpečení.
3. Zkonstruovat výstražné přijímače a detektory schopné zjistit ozáření bojové techniky i varovat osádku.
4. Vyvinout univerzální rušič schopný působit proti různým druhům průzkumu a samonaváděcím hlavicím a integrovat jej do jednotného systému spolu s výstražnými přijímači.
5. Rozpracovat taktiku použití tohoto zařízení a ostatních způsobů ochrany jako součást vedení boje, operace a jejich všestranného zabezpečení.

Oprávněnost těchto názorů potvrzují i první praktické poznatky z výcviku v Sovětské armádě, kde při praporním taktickém cvičení byly zkoumány i otázky ochrany proti vysoce přesným zbraním. Lze je shrnout do následujících závěrů:

Ochrana praporu s cílem uchování bojeschopnosti byla komplexní (proti ZHN i ničivým účinkům ostatních zbraní včetně vysoce přesných), s jednotným systémem opatření.

K ochraně bylo využito opatření z oblasti všestranného zabezpečení, především maskování, OPZHN a ženijního zabezpečení.

K maskování byly využívány tabulkové prostředky, ochranné vlastnosti porostů a terénu. Příslušní velitelé (náčelníci) věnovali pozornost imitaci bojové techniky maketami, koutovými odražeči a improvizovanými zdroji tepelného záření — tepelnými nástrahami, které se umísťovaly v klamných okopech.

OPZHN byla zaměřena na rozptýlení vojsk (v rámci platných zásad) a změnu prostoru s cílem vyvést vojska zpod úderu vysoce přesných zbraní. Odstraňování následků po úderech nepřítele se vztahovalo i na tyto prostředky.

V ženijním zabezpečení byl důraz položen na budování okopů pro techniku a jejich nakrytí přírodním materiálem. K snížení tepelného vyzařování moto-

ru osádky přikrývaly motorový prostor „rohožemi z větvi“. Současně byla zvažována možnost překrytí tanku plachtou s vrstvou půdy o tloušťce 10—15 cm k snížení radiolokačního a tepelného kontrastu techniky a ničivých účinků všech druhů zbraní. (Podrobně viz Vojennyj věstnik, č. 3/1985, s. 40—45.)

Ochrana proti vysoce přesným zbraním, průzkumným a palebným systémům vyvstává jako nový úkol v rozvoji taktiky a operačního umění. I přes některé protichůdné zprávy o zavedení konkrétních prostředků je zřejmé, že existuje všeobecná tendence k rozvoji konvenčních zbraní zaměřená na zvýšení přesnosti, využití nových principů, především navedení a samonavedení munice. Předpokládána a v některých případech i prověřená vysoká účinnost nutně vyžaduje hledat možnosti boje, včetně ochrany, proti těmto zbraním. Na některé z nich, které mohou nalézt uplatnění především u vševojskových svazků, jsem v tomto článku poukázal.

OCHRANA PROTI PRŮZKUMNÝM A PALEBNÝM SYSTÉMŮM

V poslední době je v armádách kapitalistických států rozpracován princip úderu proti silám v hloubce. Tato koncepce, nazývaná FOFA (Follow on Force Attack — útok proti přesunovaným silám), je považována za základ nového principu bojové činnosti — zásady kombinovaného vzdušného a pozemního boje. Cílem činnosti jednotlivých systémů této koncepce je narušení přesunů a zabránění organizovanému zasazení druhých sledů i operačních manévrovacích skupin.

Za zjištění a zastavení postupu divizí druhého sledu armád prvního sledu včetně operačních manévrovacích skupin (dříve než budou zasazeny do boje) odpovídá velitel armádního sboru. Jedním ze základních prostředků, který má k vedení průzkumu i palby, je protitankový systém CSWS/Assault Breaker.

Tento systém může ničit vojska do hloubky 120 km, v závislosti na vzdálenosti palebného systému (upravené rakety Lance) od předního okraje. V této vzdálenosti se může nacházet druhý sled i OMS nebo divize, které jsou předány do podřízenosti armády prvního sledu ze zálohy frontu. Dále jsou zde divize druhého sledu armád prvního sledu (ve vzdálenosti 60—80 km) a operační manévrovací skupiny (50—70 km od čáry dotyku). Na vzdálenost 20—40 km, kde se předpokládá také ničení uvedeným systémem, mohou zaujímat výchozí prostor i divize po přesunu z hloubky.

Z délky času, ve kterém mohou být vlastní divize na dostřel těchto systémů (ve vzdálenosti od 120 km až do jejich zasazení), lze vyvodit závěr, že uvedené síly budou pravděpodobně méně než třetinu doby nezbytného pobytu v daném prostoru věnovat na přesun a více jak dvě třetiny se budou připravovat v některém z uvedených prostorů k plánované bojové činnosti.

Z toho vyplývá, že značnou část opatření ochrany proti nepřátelskému systému musíme uskutečnit právě v určených prostorech. Při přípravě prvních útočných operací, zejména ve variantě se zaujetím výchozího prostoru, je nutné zabezpečit rovněž řadu opatření proti nepřátelskému průzkumu všeho druhu a ukrýt vojska i před působením vysoce přesných zbraní. To znamená, že jejich zaujetí předpokládá nejen vybudování, ale v soudobých podmínkách i vykonání opatření operačního maskování ve větším měřítku, než kdy jindy předtím.

Myslím, že z hlediska vzájemného vztahu přisunovaných vojsk k frontě a systému CSWS/Assault Breaker můžeme vydělit **tři období**:

První — od dosažení hranice účinného dosahu palebného systému (kolem 120 km od čáry dotyku) až po zaujetí některého z prostorů. V tomto období je možnost zajistit především aktivní opatření proti uvedenému systému všemi dostupnými prostředky s cílem zabránit (narušit) vedení průzkumu a tím snížit možnosti úderů.

Ve **druhém** — zaujetí některého prostoru — je možné účinně uplatnit prvky pasivní ochrany, zvláště opatření v rámci operačního maskování a maskování.

Ve **třetím** — přesun z prostoru do prostoru nebo z prostoru na čáru zasazení — budou opět převládat aktivní opatření obdobně jako v prvním období.

Jednotlivé úkoly ochrany by měly být plněny v rámci operačního maskování nadřazeným stupněm a v maskování příslušnými taktickými stupni. Právě zde (v souladu s předpisem Všeob-R-1) jsou možnosti, které dříve bylo možné uskutečňovat pouze v rozsahu operačního maskování. Vycházím přitom z požadavku jeho nepřetržitosti v souladu s rozhodnutím velitele a nadřazeného stupně. Za hlavní opatření považují aktivnost, která spočívá ve vytrvalém klamání nepřítele o rozmístění vlastních vojsk. Velmi důležitou úlohu má i přesvědčivost, neboť věrohodnost opatření musí být ve shodě s možnostmi nepřátelského průzkumu.

Přitom bych chtěl poukázat na některá **opatření ochrany proti prostředkům systému CSWS/Assault Breaker**, která mohou realizovat vojska bez zavádění ekonomicky náročných a složitých elektronických systémů. Praktické zkušenosti i teoretické poznatky potvrzují, že nejefektivnější jsou taková opatření, která přinášejí bezprostřední výsledky okamžitě, mohou být uplatněna ve velkém měřítku, nevyžadují speciální přípravu vojsk, nejsou moc nákladná a jsou součástí výcviku vojsk.

Průzkumný prostředek systému CSWS TR-1 působí ve výšce 18–24 km a vede průzkum do hloubky až 200 km. Údaje z radiolokátoru vyhodnocuje počítač a ukládá do paměti. Daný objekt je opět prozkoumáván za určité časové období. Jestliže nemění svou polohu a zůstává na místě, jsou frekvence jeho zaměření a průzkum radiolokátorem méně časté. Po vyhodnocení zjištěných údajů dostává (na základě výběru cíle) pokyn k úderu. To znamená, že ne vždy na každý zjištěný objekt bude veden úder, zejména když jsou vojska přesunována k frontě ve větší hloubce, neboť by úderu musely být skutečně-

ny téměř v reálném čase. To však nebude vždy možné vzhledem k působení našich prostředků na některou část systému (letoun, vyhodnocovací středisko, palebný prostředek). Výhodnější je vést úderu na stojící objekty v prostorech, protože je možnost organizovat doplňkový a jiné druhy průzkumu, a zejména je delší čas k výběru objektu.

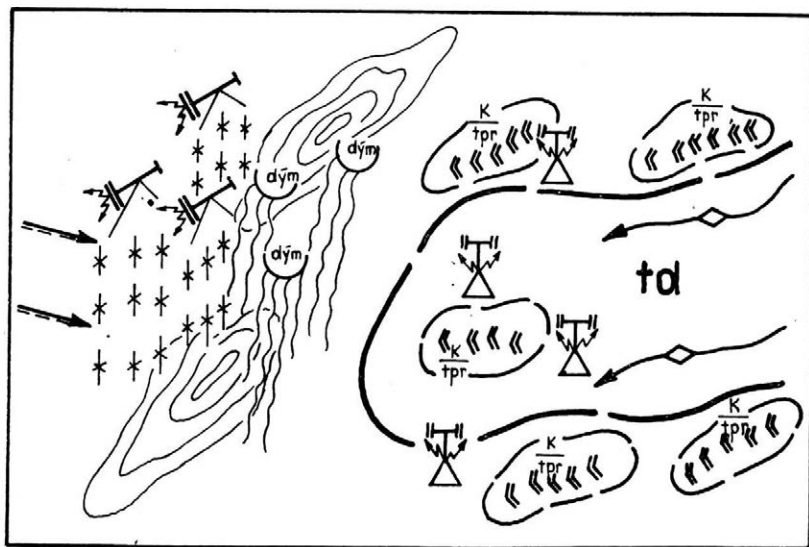
Palebný prostředek T-22 provádí úder na cíl municí, která je v poslední fázi letu naváděna infračervenou hlavicí na určený objekt. Budou to zdroje, jež vyzařují největší tepelnou energii v daném prostoru. Předpokládá se ničení stojících cílů v kruhu o průměru 150 m nebo proudů za přesunu o elipse (delší ose) 400 m. Přitom se má za to, že jedním odpálením bude vyraženo až 10 obrněných objektů.

Cílem maskování různých stupňů velení bude rozptýlit úsilí průzkumu nepřitele na větší počet objektů i prostorů a přinutit ho k vedení doplňkového průzkumu (ověření reálné situace), zvýšení jeho reakčních časů k úderu a účinnějšímu uskutečnění vlastních opatření.

Jsem toho názoru, že štáby a vojska mohou vykonat řadu **konkrétních opatření**.

Přesuny je vhodné provádět za snížené viditelnosti způsobené nepříznivými povětrnostními podmínkami (mlha, déšť, sníh), které mají přímý vliv na radiolokační dosah průzkumného prostředku.

V rámci operačního maskování při zaujímání prostorů (výchozího nebo soustředění) mohou divize druhého sledu armády nebo OMS vypouštět dipólové odrážače (i různých vlnových délek) z letounů před uvedenými prostory podél fronty v šířce kolem 20–30 km z různých výšek a kombinovat je s vytvářením dymových clon na zemi — viz **obr. 1**. Tato opatření je nutné uskutečňo-

Obr. 1

vat po dobu 2 hodin v závislosti na rychlosti spadu dipólových odrážeců. Vytvoření přehradné clony nemá přitom za úkol zabránit zcela průzkumu za ní, což by při kvalitách radiolokátoru PAVE MOVER bylo dost složité, ale snížit jeho rozlišovací schopnost a dosah. Uvedenou činnost je vhodné kombinovat s využitím prostředků radioelektronického boje, tj. rozvinout v prostorech, které vojska zaujímají, rotu smp REB spolu s prostředky rušení VKV pozemních sítí a rušení vzdušných sítí velení a navedení nepřátelského letectva. V této době by měly jednotky předurčené k vytvoření klamných objektů zahájit jejich zřizování a ostatní, pod touto clonou, zaujmout určené prostory a zahájit rozmístění. Divize je schopna (na základě nařízení velitele armády) vytvořit u každého pluku jeden praporeční klamný prostor mimo svého prostoru. To znamená, že vytvoří-li každý pluk po jednom klamném prostoru (v souladu s nařízením nadřízeného), zdánlivě se zvětší rozmístění divize. Klameme tím nepřítele nejen o počtu jednotek, ale rozptýlíme úsilí jeho průzkumu a zároveň vytváříme klamné cíle, které je možné v souladu s rozhodnutím velitele divize vytvářet i uvnitř prostorů jednotlivých pluků v závislosti na situaci a možnostech.

Na první pohled se tyto požadavky zdají rozsáhlé, avšak vynaložené úsilí se může projevit právě v uchování bojeschopnosti skutečných jednotek. Přitom uvedený rozsah opatření nebude tak značný. Vyžaduje však připravit pečlivou kalkulaci sil a prostředků a nezbytné materiální zabezpečení. Vycházíme zároveň z toho, že vytvoření klamných objektů je vhodné právě v okamžiku snížení „viditelnosti“, neboť jeho pozdější vznik „najednou“ v určitém prostoru může vzbudit podezření nepřítele o jeho věrohodnosti.

Použití dýmu a vytváření clon zejména v užších místech (mezi výraznějšími terénními tvary) je závislé na situaci a povětrnostních podmínkách. Dým sice přímo nebrání radiolokačnímu průzkumu, ale zabraňuje vedení doplňkového průzkumu dalšími druhy.

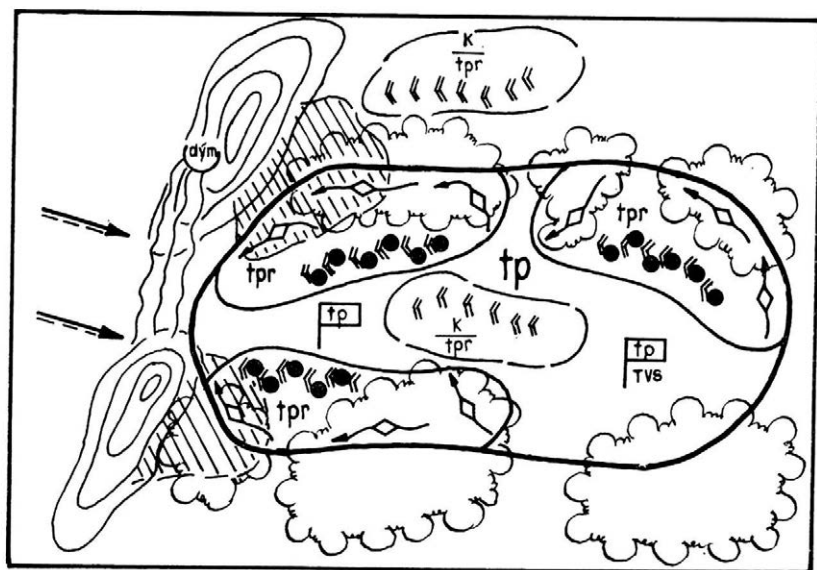
V neposlední řadě je možné ovlivnit ochranu vojsk i výběrem vhodného terénu k jejich rozmístění, který předem vyhodnotíme z hlediska možností radiolokačního stínu (půjde o ukrytí především menších jednotek).

Pluk bude využívat v maximální míře opatření, jež jsou uskutečňována ve prospěch divize, a sám se na nich bude podílet. Myslím, že ve svém prostoru rozmístění by se měl vytvořit u každého praporu klamný objekt představující prapor — viz **obr. 2**.

Nejvíce (nejúčinnějších) opatření je možné připravit na stupni praporu. Na **obr. 3** jsou znázorněna základní, která spočívají v:

- zaujetí určeného prostoru,
- vytvoření klamného objektu,
- přemístění jednotek do nového prostoru (rozptýlení),
- zaujetí a vybudování nového prostoru.

Zaujetí určeného prostoru bude uskutečněno v souladu s rozhodnutím velitele pluku. Další činnost může spočívat v rychlé rekognoskaci nových možných prostorů k rozmístění po rotách, určení míst, kde zřídí klamné objekty a jejich počtu, stanovení sil a prostředků k vytvoření klamného objektu a vyčlenění materiálních prostředků; některé z těchto opatření, zejména rozpočet sil a materiálního zabezpečení, je nutné vykonat ve variantách již předem.

Obr. 2

K vytvoření klamného objektu mohou vojska:

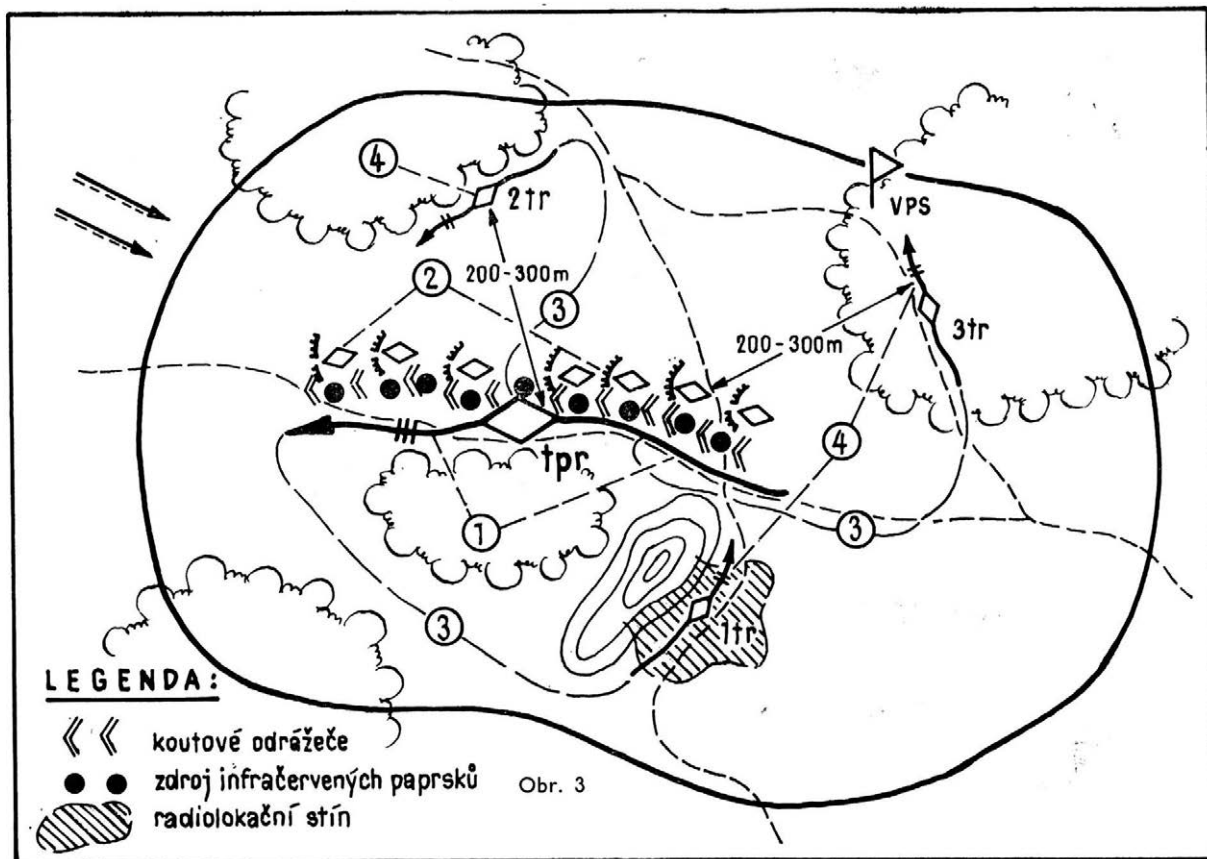
— zřídit na každou rotu 4–5 okopů (pomocí zahlubovacích zařízení tanků) a vybudovat je přibližně z 50 % celkového profilu (ve vzdálenosti do 10 m od praporečného proudu), čímž dosáhnout toho, že nově vytvářený klamný objekt splyne se skutečným,

— koutovými odrážecí imitovat tanky v okopech (1 tank=1–2 odrážecí; do některých okopů je možné postavit makety daného typu techniky v počtu 3–5 kusů na prapor),

— zamaskovat okopy maskovacími sítěmi a výpomocnými prostředky,

— postavit do okopu polní kamínka (ve kterých ihned zatopit a přikrýt je kusem plechu); místo kamínků je možné použít provrtané tankové nábojnice, které naplnit např. vyřazeným textilem, koudelí, čisticí bavlnou, dřívím nebo petrolejem, zapálit a přikrýt silnějším kusem plechu, čímž vytvoříme příslušný zdroj záření pro submunici, která má infračervenou navigační soustavu.

Přemístění jednotek do nového prostoru (rozptýlení) uskutečňujeme zároveň s opatřeními uvedenými v předchozí části. Provedeme je tak, že jednotky po četách (jednotlivých vozidlech) postupně opustí původní prostor a přemístí se do nového. Přitom vycházíme ze skutečnosti, že jestliže se na obrazovce radiolokátoru výrazně objevuje původní objekt (o odrazové ploše několika set metrů čtverečních), jeví se pravděpodobnost zjištění nově vznikajících objektů (několik desítek metrů čtverečních) jako menší a z tohoto pohledu mohou být hodnoceny i jako méně významné; v případě, že jsou zcela v radiolokač-

ním stínu, nemusí je nepřítel zjistit vůbec. V původním prostoru zůstane pouze ta část techniky a osob, která jej buduje a zabezpečuje uvedená opatření.

Zaujetí a vybudování nového prostoru provádíme v rámci určeného praporního rajónu. Vybíráme jej v místech radiolokačního stínu (na odvrácených svazích od nepřítelů, v hlubokých údolích apod.) nebo v místech snížené radiolokační viditelnosti podél silně porostlých mezi listnatými stromy (podél okrajů lesa). Techniku je nutné pečlivě zamaskovat a prostor ženijně vybudovat. K zabránění infračerveného záření motorů musíme tyto překrýt rohožemi (z větví listnatých stromů) nebo navlhčenou tankovou plachtou. Vzdálenost nového prostoru od původního by měla být 200–300 m; je to dáno parametry submunice T-22. Jednotky přitom rozmísťujeme zpravidla do nepravidelného půlkruhu, aby byly schopny na stanovený signál opustit prostor a zahájit plnění bojového úkolu.

Z uvedeného vyplývá, že takto rozmístěný prapor splňuje požadavky ochrany nejen proti vysoce přesným zbraním, ale i OPZHN. Jde o integrovaný systém ochrany, který není samostatný, ale je nezbytně nutný.

Cílem celé této činnosti je vytvořit klamný objekt, který má radiolokační i tepelné vlastnosti obdobné jako skutečný objekt.

Z původního prostoru postupně přesunujeme veškerou techniku. Zůstane tam pouze nezbytná část osob; jejich úkolem je pokračovat ve zdokonalování maskovacích opatření.

Vyjdeme-li z předpokladu, že daný objekt se na obrazovce radiolokátoru neustále objevuje, můžeme očekávat i úder na tento cíl. Když nepřítel povede úder na střed původního objektu, je submunice navedena na největší zdroj tepelného záření v prostoru (v tomto případě kamínka nebo jiný zdroj infračervených paprsků).

Vybudování prostoru bude závislé na čase, který máme. Divize druhého sledu mohou výchozí prostor zaujímat ve večerních hodinách a budou v něm do doby zasazení, zpravidla do ranních hodin následujícího dne. Zatímco OMS mohou být ve výchozím prostoru pouze několik hodin (v noci před zasazením), síly vyčleněné např. do skupin armády budou pravděpodobně v prostoru rozmístěny 1–1,5 dne a OMS frontu 2–3 dny. Z uvedeného vyplývá rozdílnost doby pobytu v jednotlivých prostorech a zároveň přímá závislost na stupni ženijního vybudování daného prostoru, ukrytí vojsk i maskovacích opatření.

Jestliže odrazová plocha tanku je přibližně 28 m², je tento objekt stojící volně v terénu zjištěn (za příznivých podmínek) radiolokátorem PAVE MOVER až na vzdálenost 180 km. Avšak zjištění tanku v okopu je možné jen do vzdálenosti 80 km. Prohloubíme-li okop do takové hloubky, že tank do něj ukryjeme celý a nakryjeme jej úplně (není vidět vůbec), je zcela chráněn proti vysoce přesným zbraním. Z toho plyne, že příslušný velitel by na základě časového rozpočtu doby pobytu v prostoru měl stanovit, která opatření jsou vojska schopna uskutečnit.

Jsem si vědom, že tato vcelku jednoduchá taktika nemusí vždy splnit své poslání na 100 %. Avšak podaří-li se uvedená opatření provést v krátkém čase, může najít plné uplatnění u vojsk právě pro svou jednoduchost i možnost okamžité realizace.

Zavádění nových zbraní a vzájemné propojení průzkumných a palebných systémů vyžaduje i nový přístup k této problematice, který se nezbytně musí odrazit ve zvýšené účinnosti opatření ochrany proti působení těchto prostředků.

V článku jsem poukázal na některé možnosti maskování vševojskovými jednotkami. Při vzájemném sladění a propojení jde o celý komplex opatření, jež mohou při důsledném propracování přinést požadovaný efekt. Myslím, že to vyžaduje (kromě jiného) rozšířit používání koutových odrážeců a zavést je k malým taktickým jednotkám. Vybavit jimi každé bojové vozidlo (složený koutový odrážec má rozměr 100×100×5 cm), nebo je uložit (v počtu 50–60 kusů) na jednom z vozidel praporečnického týlu. Rovněž doplnit jednotky laminátovými (nafukovacími) maketami bojové techniky (v počtu alespoň 10–15 kusů na pluk, tj. na každý prapor 3–5 kusů).

Bylo by účelné na jednotlivých praporečnických (plukovních) taktických cvičeních procvičovat tyto otázky a hledat možnosti jejich zlepšení. Učit velitele i vojska zásadám ochrany proti účinkům novodobých zbraní. Na velitelsko-štábních cvičeních (divizí a pluků) připravovat velitele k cílevědomému plánování jednotlivých opatření a celého jejich komplexu tak, aby tato činnost nebylo chápána jen jako „módní“ novinka, ale jedno z opatření k zachování bojeschopnosti vojsk.

VOJENSKÁ VĚDA A ZVYŠOVÁNÍ KVALITY AUTOMATIZACE VELENÍ VOJSKŮM

Jedním z hlavních úkolů v oblasti automatizace velení a řízení ČSLA bylo pokračovat v dalším nepřetržitém zdokonaňování a rozvoji využívání prostředků výpočetní techniky a automatizace v polním systému velení vojskům. Mělo za cíl vytvořit (s využitím malých převozních počítačů MOMI) na operačním stupni předpoklady k dalšímu zvýšení úrovně zabezpečení informačních, výpočtových, rozhodovacích, plánovacích a řídicích potřeb a procesů v práci velitelů a štábů svazů, ke zkvalitnění operativnosti jejich činnosti a ke zkrácování doby cyklu velení.

Vědecké úkoly byly zaměřeny zejména na rozvoj automatizace vševojskového systému velení na stupni frontu, armády a divize, aby spolu s obdobnými úkoly, především v oblasti RVD, letectva a týlu, postupně zabezpečily potřeby zdokonaňování automatizace celého polního systému velení vojskům.

Snahou řešitelů při naplňování cílů daného úkolu bylo přiblížit se co nejvíce k principům budování polního automatizovaného systému velení vojskům frontu (PASUV) podle jednotlivých takticko-technických požadavků, přijatých v rámci Spojených ozbrojených sil. Kromě toho bylo nutné respektovat předpoklad, že v průběhu let 1981–1985 budou velitelská stanoviště frontu a armády, včetně společného velitelského stanoviště letectva a PVO, postupně zabezpečována malými převozními počítači MOMI-2 a týlová velitelská stano-

viště svazů malými převozními počítači MOMI-1. Přitom se počítalo s tím, že počítače MOMI-1 a 2 budou vybaveny zařízeními pro utajený přenos dat a počítače MOMI-2 i terminálovými prostředky.

Vyvrcholením téměř pětiletého úsilí výzkumu bylo úspěšné vyřešení komplexu operačních úloh a služeb pro výpočetní techniku vševojskových štábů svazů — ALEX-N.

Bylo nutné řešit složité vojenskověcné, strukturální, technické a programové otázky, aby získané výsledky umožňovaly účinně využívat převoznou výpočetní techniku, vytvářet síť počítačů, přenosu dat mezi místy velení svazů a rozvíjet síť uživatelských terminálových pracovišť na těchto místech velení. V jednotlivých etapách výzkumu automatizovaného komplexu ALEX-N jsme použili více vědeckých metod (od analýzy a matematického modelování až po metodu systémového projektování komplexu a operačně taktických úloh s bankami dat).

Výsledky řešení úkolu podstatným způsobem přiblížily výpočetní techniku bezprostředním uživatelům — důstojníkům štábů operačního stupně. Teoretickými pracemi i praktickým ověřováním byla jednoznačně prokázána značná přizpůsobitelnost malých převozních počítačů (MOMI-1 a 2) konkrétním potřebám velení vojskům. Vyřešili jsme a prakticky ověřili možnost vytváření terminálových a počítačových sítí pomocí těchto počítačů, dále přená-

šení dat a informací mezi správami a odděleními jednoho místa velení i mezi těmito orgány na různých místech velení. Tím byla zrychlena vzájemná informovanost i zastupitelnost vybraných orgánů i míst velení a odolnost systému velení jako celku. Důstojníci štábů se stali bezprostředními uživateli výpočetní techniky. Mohou s ní pracovat dialogovým způsobem v jazyce, vytvořeném na bázi standardních operačně taktických pojmů. Zaškolení důstojníků štábu k práci s terminály a operačně taktickými úlohami je nenáročný. Začlenění terminálu na štábní pracoviště zabezpečuje rychlé a přehledné řešení složitých a často frekventovaných operačně taktických propočtů přímo na těchto pracovištích.

Za nejvýznamnější užité výsledky úkolu v oblasti jeho systémového, analytického a výzkumného projektového řešení lze považovat:

1. **Terminálový komplex operačně taktických úloh s jednotnou bankou dat — TEKOT.** Integrovaným prvkem a jádrem komplexu je **jednotná banka dat**, která zahrnuje soubory dat o vlastních vojskách i vojskách nepřítele, operačně taktické normy a řadu dalších údajů. Programový systém řízení této banky umožňuje naplňovat soubory dat, jejich aktualizaci a doplňování podle konkrétní operační situace, stavu a činnosti vojsk (vlastních i nepřítele). Zabezpečuje výběr a předávání dat ze souborů pro řízení informačních a výpočtových úloh komplexu a přímý přístup orgánů štábů k informacím ze vzdálených terminálových pracovišť. Využitím banky dat komplexu je zabezpečena jednotná informovanost velitelů a štábů svazů, stejné řízení operačně taktických úloh a poskytování shodných podkladů pro přípravu rozhodnutí, plánování a řízení operací. Programové prostředky banky dat současně podporují vzájemnou automatizovanou výměnu informací mezi stupni velení fronty a armády, jakož i společným velitelským stanovištěm letectva a PVO operačně strategického svazu.

Komplexem operačně taktických úloh jsou zabezpečeny uživatelské požadavky na potřebné propočty s možností modelovat některé bojové situace a výsledky použít jako jeden z podkladů v rozhodovacím procesu. Vzhledem k vysoké rychlosti, s níž jsou propočty připravovány, je možné v reálném čase získat i variantní podklady. Komplex TEKOT umožňuje především výdej informací o vlastních vojskách i vojskách nepřítele, výpočet poměru sil, přípravu podkladů k hodnocení bojové schopnosti a bojových možností vlastních

vojsk a výpočet účinků a ztrát vlastních vojsk a vojsk nepřítele (v případě použití konvenčních, nebo jaderných zbraní). Komplex je rozhodujícím prvkem pro zpracování a výdej variantních informačních podkladů k hodnocení situace, přípravě rozhodnutí velitelů, plánování operace a k velení vojskům. Kvalitativně nová úroveň práce orgánů štábů spočívá v tom, že řešení úloh můžeme zadávat z uživatelských terminálů a výsledky jejich řešení zobrazovat na displejích a vypisovat je na tiskárnách přímo na pracovištích velitelů a orgánů štábů. Zvolené členění úloh a vhodná technologie jejich řešení a využívání umožňuje v jisté míře předvídat průběh operace a její výsledky, určovat potřebnou operační sestavu a optimálně zasazovat vlastní síly a prostředky ke splnění bojových úkolů.

2. **Podsystém automatizovaného sestavování formalizovaných (neformalizovaných) informací — FORTAB** (formulář, tabulky) a jejich předávání mezi uživatelskými terminálovými pracovišti na jednom nebo na různých místech velení. FORTAB zprostředkovává uživateli přístup k výpočetnímu systému tím, že je odděluje od složitých procedur, které jsou nutné pro práci s počítači, a nahrazuje je úkony, jež snadno zvládne i nezavčleněný důstojník (bez odborných znalostí z oblasti výpočetní techniky). Je základním prostředkem sběru a přenosu informací a formalizované bojové dokumentace zařízeními utajeného a zabezpečeného přenosu dat v komplexech, které jsou nebo budou provozovány výpočetním systémem MOMI.

FORTAB je nositelem dalšího vyššího stupně využití všech možností, které poskytl rozvinutý terminálový sítě a síť dálkového utajeného přenosu dat k zabezpečení racionalizace, automatizace i zrychlení informačních toků a procesů v systému míst velení svazů. Umožňuje předem připravit zvolený soubor formalizovaných dokumentů, např. rozhodnutí velitele, úkoly vojskům, různá nařízení, hlášení apod., uchovávat je v paměti počítačů, podle potřeby si je zobrazovat na terminálech, doplňovat proměnné údaje a automatizovaně je odesílat i zobrazovat na terminálových pracovištích určených adresátů — velitelů nebo funkcionářů štábů. Je zabezpečeno i vyplňování formulářů bojové dokumentace po odstávkách z více terminálů současně. Obdobně lze sestavovat a odesílat i neformalizované zprávy, které nejsou předem připraveny, ale vyžaduje je situace. Realizací a využíváním podsystému FORTAB je naplněn jeden z základních principů funkce PASUV.

3. **Podsystem SPAS** (sledovací procedura aktivy systému), který zabezpečuje automatické sledování práce a využívání celého komplexu ALEX-N, např. činnosti uživatelů z jejich terminálových pracovišť a obsluhy vlastních počítačů MOMI, řešení jednotlivých operačně taktických úloh apod. Tím, že umožňuje automatickou evidenci a statistiku aktivit komplexu a jeho částí, poskytuje podklady k hodnocení jeho efektivity a následně zdokonalování. Získané poznatky jsou objektivními podklady pro další teoretické práce vojenskovo-vědního i technického charakteru a umožní optimalizovat strukturu a funkce daného komplexu ALEX-N. V neposlední řadě podsystem SPAS poskytuje informace pro konkrétní praktické řízení celého komplexu a zabezpečení ochrany utajovaných skutečností.

Využívání komplexu operačně taktických úloh a služeb ALEX-N prokázalo zejména při spojeneckém operačně strategickém cvičení Štít-84 jeho široké možnosti a **kvalitativně vyšší stupeň efektivity automatizace velení vojskům v polních podmínkách.**

Praktické výsledky potvrzují, že řešení informačních a výpočtových úloh na počítačích MOMI-2 s využitím terminálových

pracovišť několikanásobně zkracují dobu výpočtů oproti dosavadnímu způsobu. Např. při řešení úloh předpovědi ztrát po jaderných úderech zkracují dobu výpočtů více než třikrát, řešení úlohy pro výpočet kvantitativního a kvalitativního poměru sil více než pětikrát, výpočet ztrát vojsk v prostorech radioaktivního zamoření osmkrát atd. Některé výpočty nebylo možné bez využití převozných počítačů téměř vůbec realizovat.

Mnohonásobně se také zkrátily časy sestavování, přenosu a doručování formalizované bojové dokumentace, hlášení i dalších zpráv ve vertikálních a horizontálních vazbách v systému míst velení frontu a armád. Kromě toho bylo umožněno stanovit nejvhodnější variantu rozmístění počítačů MOMI na místech velení svazů v polních podmínkách, účelné varianty rozvinutí sítě uživatelských terminálových pracovišť na těchto místech a prakticky realizovat síť počítačů a utajeného přenosu dat. Zásady tvorby a principy řešení komplexu ALEX-N byly a jsou využitelné při vypracování obdobných automatizovaných komplexů pro podsystemy RVD, společné velitelské stanoviště letectva a PVO frontu a pro komplexy technických i týlových služeb.

Výsledky výzkumu v automatizaci vševojskového systému velení přispěly ke zkvalitnění a dosažení vyšší úrovně zabezpečení informačních, výpočtových, rozhodovacích a plánovacích procesů v činnosti velitelů a štábů a vytvářejí předpoklady ke zvýšení operativnosti i odolnosti velení vojskům v polních podmínkách. Využívání převozných prostředků automatizace a výpočetní techniky se stalo nedílnou součástí realizace procesu velení. Velitelé a štáby svazů svými zkušenostmi i účastí na řešení nemalou měrou přispěli k **plnění jednoho z úkolů Rozkazu ministra národní obrany ČSSR pro výcvikový rok 1985–1986.**

Výsledky výzkumu a praktického ověřování jsou základem dalšího rozvoje automatizace velení vojskům v polních podmínkách. V návaznosti na ně je možné pokračovat v rozvíjení integrovaných infor-

mačně výpočetních komplexů ve vševojskovém systému i ostatních podsystemech velení, komplexy mezi sebou informačně a organizačně propojovat po horizontální i vertikální linii, včetně propojení komplexů mezi operačním a taktickým stupněm velení. V souvislosti s tím bude třeba nadále zdokonalovat metody i formy práce velitele a štábů při využití informačně výpočetních komplexů a zaměřit výzkum více na rozvoj matematického modelování pro přípravu velitelů a štábů i pro zkvalitňování rozhodovacích procesů. Myslím, že bude zapotřebí analyzovat možnosti a přijímat konkrétní opatření k propojování automatizovaných komplexů, založených na národních prostředcích automatizace i výpočetní techniky s postupně zaváděným PASUVem na taktickém i operačním stupni, jakož i s informačně povolenými a řídicími zbraňovými systémy.

VYUŽITÍ PRŮZKUMU VE PROSPĚCH PRŮZKUMNÝCH A PALEBNÝCH I ÚDERNÝCH KOMPLETŮ

Význam řešení otázek průzkumu, zejména požadavků na zvyšování jeho výslednosti, bezprostředního propojení sil a prostředků průzkumu s palebnými a údernými prostředky, jakož i zkrácení doby mezi zjištěním objektů (cílů) a jejich ničením, zejména v současné době, dosáhl značné aktuálnosti.

Tato vychází ze dvou základních skutečností:

- z dosaženého stupně vývoje, zavádění a předpokládaného použití nových průzkumných a palebných prostředků v armádách NATO,

- z vyšších požadavků na účinnost a efektivnost palebného ničení především objektů 1. pořadí vlastními prostředky k dezorganizaci systému velení vojskům, zbraním a znemožnění vedení palebných úderů nepřítele.

Jedna z možností jak zvýšit účinnost palebného ničení nepřítele spočívá ve sjednocení průzkumných a palebných jedno-

tek, a to vytvářením průzkumných a palebných i úderných kompletů. Vysoké účinnosti paleb a úderů těchto kompletů lze dosáhnout vhodným organizačním členěním soudobých prostředků velení, průzkumu, palby a jejich vzájemným propojením, které umožňuje rychlý přenos informací a řízení palebné činnosti.

Průzkumný a palebný komplet (PzPK) se podle Bojového řádu pozemního vojska může vytvářet v sestavě armádní dělostřelecké (raketometné) skupiny a také v divizní dělostřelecké skupině.

Do průzkumných a palebných kompletů se zpravidla zařazují takové prostředky, které jsou schopny zjišťovat a rychle určovat souřadnice stanovených cílů s požadovanou přesností, ale také spolupracovat při vedení palby na ně. Jsou to pilotované letecké prostředky (dělostřelecký průzkumný vrtulník, motorový závěsný kluzák), bezpilotní prostředky, výsuvné prostředky (výsuvné stožáry s průzkumnými kontejnery S 25 M-P, MP-16), radioloká-

tory (SNAR, ARSOM), prostředky zvukoměrného průzkumu (zvukoměrny soupravy PZK-SČZ-6M a AZK-5) a dělostřelecké pohyblivé pozorovatelné (na OT-65, PRP-4 NARD) zařazené do vojenského průzkumu nebo vyslané samostatně do hloubky bojové sestavy nepřítele jako dělostřelecké průzkumné hlídky. Kromě toho lze využít prostředky pro odposlech zpráv vzdušného průzkumu (rádiové stanice R 809 M2, R 870 M) hlášených z paluby průzkumných letounů.

Základem úspěchu v rychlém získání potřebných podkladů pro palebnou činnost PzPK je centralizované a vyhodnocování činnosti všech průzkumných prostředků začleněných do kompletu k včasnému získávání, shromažďování a vyhodnocování průzkumných údajů a jejich neprodlené předání palebným jednotkám a veliteli PzPK. K řešení tohoto úkolu se vytváří místo řízení dělostřeleckého průzkumu (MRDPz), jehož činnost řídí a organizuje náčelník průzkumu PzPK. Ten uskutečňuje součinnost s řídícím stanovištěm průzkumu zpravodajského náčelníka svazku (útvary), v jehož prospěch PzPK působí, a s nadřízeným štábem RVD k získání dalších průzkumných údajů.

Bojové možnosti a účinnost PzPK jsou mimo jiné závislé na možnostech a kvalitě průzkumných prostředků, které jsou charakterizovány:

- počtem a kvalitou průzkumných prostředků,
- hodinovým výkonem průzkumných prostředků,
- přesností a rychlostí určení souřadnic objektů (cíle),
- šířkou a hloubkou průzkumu,
- dobou přenosu průzkumných údajů od průzkumných orgánů a prostředků průzkumu k prostředkům ničení.

Možnosti sil a prostředků dělostřeleckého průzkumu, působících ve prospěch PzPK, jsou v **tabulce**. Každý průzkumný prostředek je schopen dosahovat uvedených možností za optimálních podmínek. Průzkumné prostředky pod pořadovým číslem 5 až 8 jsou schopny pracovat za všech povětrnostních podmínek a viditelnosti (ve dne, v noci, mlze apod.), ostatní (se současným vybavením) jen ve dne, nebo v noci s osvětlením prostoru průzkumu. Všechny jsou schopny kontrolovat a opravovat palbu dělostřelectva. Zasazením těchto sil a prostředků průzkumu lze dosáhnout šířky průzkumu 12–15 km a hloubky do prostorů palebných postavení taktických prostředků jaderného napadení a dělostřelectva nepřítele.

Přenos průzkumných údajů a velení v průzkumném a palebném kompletu závisí na vhodném využití spojovacích prostředků, jimiž jsou jednotky kompletu vybaveny. Zvláštností, charakterizující potřebu podstatného zkrácení systému předávání průzkumných údajů a velení, je požadavek přímého nebo retranslovaného spojení orgánů řízení průzkumu, velitele kompletu a vykonavatelů palby (palebných prostředků). To znamená spojení místa řízení dělostřeleckého průzkumu s velitelem, s prostředky dělostřeleckého průzkumu a s palebnými prostředky (u dělostřeleckých oddílů vybavených automatizovaným systémem řízení palby (PRÁM/P) nebo s náčelníky štábů oddílů v palebných postaveních (u dělostřeleckých oddílů vybavených automatizovaným systémem řízení palby 1-V-12 nebo bez vybavení). Při použití automatizovaného systému řízení palby PRÁM/P mohou být průzkumné údaje od průzkumných prostředků předávány na výpočetní stanoviště a současně na MRDPz s využitím zařízení pro přenos dat u jednotlivých prostředků průzkumu.

Na rychlosti zjištění souřadnic cíle, jejich neprodleném předání, vyhodnocení, výpočtu prvků střelby a jejich nastavení na děla (raketomety) je přímo závislá **pravděpodobnost zničení cíle**. Všechny uvedené činnosti do zahájení palby se zahrnují do **doby přípravy palby**. Kromě toho je pravděpodobnost zničení cíle závislá i na době jeho pobytu na stanovišti.

Tyto skutečnosti lze dokumentovat na výpočtu pravděpodobnosti zničení cíle (P) v % podle vzorce:

$$P = \frac{T_p - T_{pr}}{T_p} \cdot 100,$$

kde: T_p — doba pobytu cíle na stanovišti,

T_{pr} — doba na přípravu palby (včetně určení souřadnic cíle a jejich předání).

Je-li nejkratší doba pobytu baterie 203,2 mm SHH na palebném postavení 5 min a příprava palby trvá 4 min, pak

$$P = \frac{5 - 4}{5} = \frac{1}{5} = 20 \%$$

Zkrátí-li se doba na přípravu palby jenom o 1 min (zkrácením doby na určení souřadnic cíle, jejich předání, výpočet prvků apod.), pak

$$P = \frac{5 - 3}{5} = \frac{2}{5} = 40 \%$$

Těmito jednoduchými propočty lze prokázat, že pravděpodobnost zničení cíle

Tabulka

Poř. čís.	Síly a prostředky dělostřeleckého průzkumu	Počet v PzPK	Hodinový výkon* (obj/h)	Přesnost určení souřadnic		Rychlost určení souřadnic (s)	Šířka průzkumu (km)	Hloubka průzkumu (km)	Doba přenosu k palebnému prostředku (min)	Poznámka
				směr (dc)	dálka (m)					
1	Dělostřelecký vzdušný průzkum	Dělostřelecký průzkumný vrtulník (Mi-1, Mi-2)	1-2	3 za vzlet	mapa: 50 000 100-150 m 25 000 50-100 m LS 40-50 m	60	10-12	do 10 s přístrojem 8-20	1,5-2	
2		Motorizovaný závěsný kluzák (MZK-V)	2-3	3-4 za vzlet	mapa: 50 000 100-150 m 25 000 50-100 m LS 40-50 m	60	5-8	do 10	1,5-2	
3		Bezpilotní průzkumný prostředek (mini-BP)	5-10	2-3 za vzlet	50-100 m s laserovým přístrojem do 50 m	45	0,6-2	10-15	2-3	
4		Výsuvný průzkumný prostředek	3	5-6	0-02 25-50	40	2-3	6-8	1-1,5	geodetické připojení
5	Dělostřelecký pozemní průzkum	Radiolokátor SNAR-10	1-2	do 5	0-02 20-30	5-10	450 dc	16-23	1-1,5	
6		Radiolokátor ARSOM	1	do 3	20-30 m	do 10	400 dc	12-15	1-1,5	
7		Zvukoměrná četa s PZK-SČZ-6M	2	3	0-04 až 1 % D	180-300	5-6	20-25	do 2	při aktivní činnosti dělostřelectva nepřítele
8		Zvukoměrná četa s AZK-5		3-4	0-03 až 0-04 0,8 až 1 % D	15-100	5-6	20-25	do 2	
9		Dělostřelecká pohyblivá pozorovatelná na OT-65	4-6	1-2	0-02 50-80	60	2-3	do 5	2-3	v orgánech vojskového průzkumu
10		Dělostřelecká pohyblivá pozorovatelná PRP-4 NARD	4-6	1-2	0-02 do 25	30-40	3-4	do 7	2-3	

Poznámka: *) Hodinový výkon jednoho prostředku při aktivní činnosti nepřítele

v závislosti na rychlosti přípravy palby a době pobytu cíle (objektu) v palebném postavení neroste lineárně, ale geometricky. Přitom rychlost určení polohy cíle a předání potřebných údajů jsou limitujícími veličinami pro přípravu palby.

Celkový průběh řízení palby průzkumného a palebného kompletu při vedení palby na neplánovaný cíl (dělостřelecká baterie 155 mm SHH) náložmo bez použití automatizovaného systému palby je pro názornost uveden na cyklogramu — viz obr.

Na cyklogramu je znázorněna nejkratší doba pobytu baterie 155 mm SHH v palebném postavení, která v průměru dosahuje 12 min. Příprava palby na tuto baterii (včetně zjištění a předání souřadnic) bez použití automatizovaného systému řízení palby trvá 4 min 45 s. Na účinnou palbu prostředky PzPK tedy zbývá 7 min 15 s, což je doba postačující na zničení cíle. Pravděpodobnost zničení cíle i za nepříznivých podmínek (bez použití ASŘP) dosáhne 60 %. Při použití automatizovaných systémů řízení palby se doba na přípravu zkracuje:

- u 1-V-12 o 15 až 20 s ($P = 63\%$),
- u PRÁM/P o 60 s ($P = 69\%$).

Všechny tyto údaje platí za předpokladu, že určení souřadnic cíle a jejich předání bude za 40 až 60 s.

Průzkumný a úderný komplet (PzÚK) se vytváří podle rozhodnutí velitele armády (frontu) k efektivnímu ničení zvlášť důležitých cílů (cílů 1. pořadí). Jeho základem je integrace průzkumných a palebných prostředků, jakož i prostředků REB.

Do průzkumného a úderného kompletu se vyčleňují nejúčinnější prostředky průzkumu armády (frontu), které jsou schopny zabezpečit získání průzkumných údajů v celé hloubce dosahu jeho úderných prostředků. Pro potřebu raketového vojska působícího v PzÚK (raketové komplety, které mají možnost vést údery konvenčními bojovými hlavicemi) se zároveň

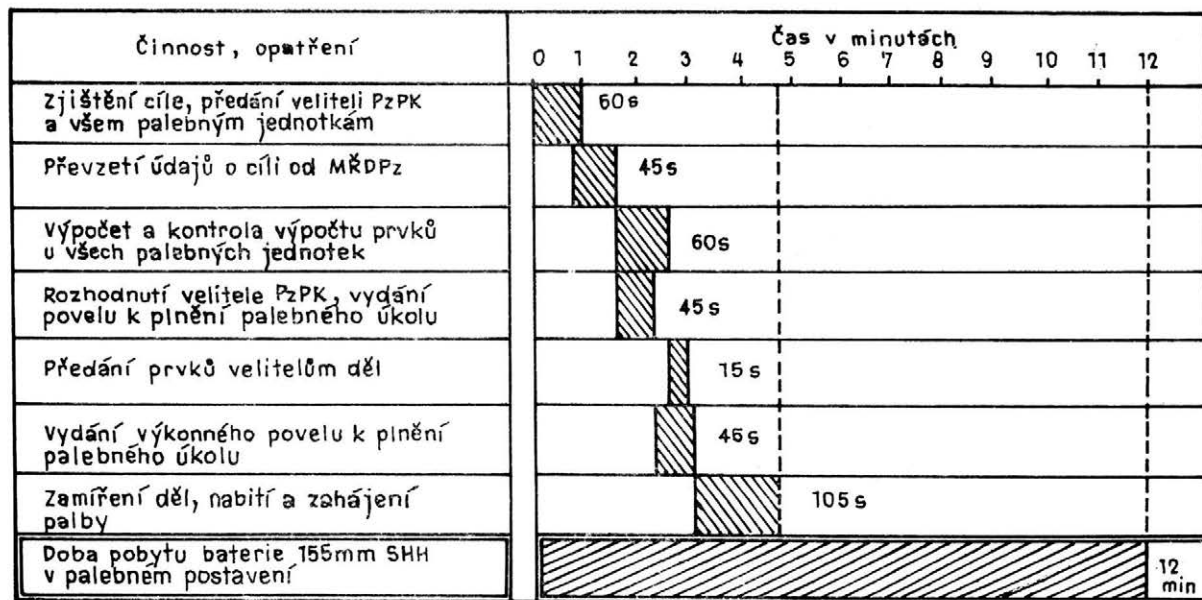
požaduje, aby průzkumné prostředky byly schopny určovat souřadnice objektů (cílů) s odpovídající přesností. Požadovaná přesnost pro rakety s konvenčními bojovými hlavicemi je u:

- tříštivotrhavých se soustředěným účinkem 50 m,
- kazetového typu do 100 m.

V případě, že budou souřadnice objektů (cílů) určeny s většími chybami, úměrně se sníží účinnost úderu a zvýší spotřeba raket. Mimo to průzkumné jednotky a prostředky musí být schopny kontrolovat a hlásit výsledky úderů. Potřebné průzkumné údaje pro raketové vojsko lze získat jednotkami speciálního, prostředky vzdušného a vojskového průzkumu. Síly a prostředky dělостřeleckého průzkumu vzhledem k jejich omezenému dosahu a možnostem se do PzÚK nezařazují. Organizuje se nepřetržitá a těsná součinnost zpravodajských orgánů s orgány řízení úderů raketového vojska a odposlechů právě vzdušného průzkumu.

Mimořádnou důležitost v procesu přípravy a vedení raketových úderů má zkrácení doby přenosu průzkumných údajů od průzkumných orgánů (prostředků) k palebným prostředkům určeným k ničení objektů (cílů). Optimální variantou je předání údajů o objektu od průzkumného orgánu (prostředku) přímo vykonavateli (údernému prostředku) a současně veliteli PzÚK (skupině plánování jaderného a palebného ničení). Tato varianta je za současných podmínek uskutečnitelná při zjištění a určení polohy objektu (cíle) prostředky vzdušného průzkumu, protože hlášení z paluby průzkumného letounu může přijmout i raketový útvar. Reálná varianta je předávání průzkumných údajů od orgánů (prostředků) průzkumu na stanovišti řízení průzkumu, odtud s minimálním zpožděním veliteli PzÚK (skupině plánování a palebného ničení) k rozhodnutí a předání povelu příslušnému veliteli — vykonavateli úderu. Konkrétní objekty (cíle) musí být vykonavatelům rozděleny předem podle zpracovaného Plánu úderu armády (frontu) na objekty 1. pořadí.

Článek ve zkrácené formě uvádí jen některé náměty k využití sil a prostředků průzkumu ve prospěch průzkumných a palebných i úderných kompletů jako příspěvek k řešení uvedené problematiky. Další rozpracování a konkretizace bude úkolem vědeckých pracovišť ČSLA a jejich ověření v praxi budou řešit štáby příslušných stupňů velení.

Σ 4 min 45 s

Obr.

BOJOVÉ POUŽITÍ LETECTVA FRONTU V OPERACI

Leteckvo zpravidla organizujeme v letecké armádě nebo jako letectvo vojenského okruhu. Je zařazeno do sestavy frontu a tvoří operační svaz.

V sestavě letectva frontu (LA) mohou být letecké divize stíhacího, stíhacího bombardovacího letectva, samostatné letecké pluky a letky průzkumného, dopravního a speciálního letectva. Má svůj letecký týl, jehož základ tvoří letištní technická a letecké stavební útvary, opravárenská zařízení a další útvary a jednotky za bezpečení.

Letecké divize všech druhů letectva frontu se organizačně skládají ze tří leteckých pluků, letecké pluky ze tří letek, letky ze tří rojů.

Vojskové letectvo podle typů vrtulníků má obdobnou organizaci.

Při účasti ve frontové útočné operaci plní letectvo frontu operační a operačně taktické úkoly, a to jak podle plánu frontu, tak i podle plánu pozemních armád v rozsahu vyčleněného úsilí.

Front, který se skládá ze dvou armád, může mít ve své sestavě do 200–250 bojových vrtulníků.

Svazky a útvary letectva frontu se mohou zúčastnit vzdušné i protivzdušné operace, vzdušné výsadkové operace v pásmu frontu, plnit úkoly ve prospěch frontové a armádních operací a ve vševojskovém boji.

Jak ukazují propočty, v pásmu frontu se nachází nejméně 60–70 % pohyblivých malorozměrných objektů nepřítele.

Bojové možnosti letectva frontu se vyjadřují schopností splnit bojové úkoly v operaci frontu. Závisí na bojových zkušenostech létajícího personálu, který v soudobých podmínkách s využitím vysokých bo-

jových kvalit letecké techniky je schopen vyhledat a zničit cíl raketami, pumami nebo kanóny.

Do výzbroje svazků a leteckých útvarů jsou zaváděny nové typy letounů a vrtulníků, efektivnější prostředky ničení, automatizované systémy velení. Mohutný rozvoj zaznamenalo vojskové a bitevní letectvo. To umožnilo v posledních letech zvýšit bojový potenciál letectva a rozšířit obsah úkolů, které plní.

V případech použití konvenčních prostředků ničení může v jednom vzletu letectvo použít více než 20 000 různých raket, do 250–300 t pum. V obou případech je možné využít palby více než 250–300 kanónů. Údery mohou být vedeny na objekty ve vzdálenosti nejméně 300–450 km od letišť dislokace frontového letectva.

Bojové možnosti letecké armády závisí na:

- použití bojových prostředků,
- počtu a vlastnostech letounů a jejich výzbrojí,

- týlovém a speciálním zabezpečení,
- **připravenosti letišť,**
- stupni činnosti prostředků PVO nepřitele,

- využití prostředků REB.

Výpočty ukazují, že ničení objektů nepřitele konvenčními prostředky docílujeme těmito počty bojových letounů.

Při plnění úkolů ničení **raketových jaderných zbraní nepřitele:**

- zničení oz RS Lance — 1–2 letouny sbol.

Při plnění úkolů ničení (umlčování) **prostředků velení a PVO nepřitele:**

- zničení 1 rádiové stanice — 1 letoun sbol,

— umlčení střediska řízení a uvědomování (8–12 rádiových stanic) — 3–4 letouny sbol,

— umlčení velitelského stanoviště divize — 3–4 letouny sbol,

— umlčení baterie (6–9 oz PLRS) — 2–4 letouny sbol.

Zničení **tankové roty** (do 15 tanků za přesunu) — do 15 letounů sbol.

Umlčení **motorizovaného praporu** s vyřazením do 20–30 % živé síly a techniky — 8–10 letounů sbol. Při plnění tohoto úkolu se musí v závislosti na činnosti PVO nepřítele, vzdálenosti objektů a jiných podmínkách bojové činnosti zvýšit počet (ve srovnání s polygonním počtem) letounů 1–1,5krát.

Umlčení **dělostřelecké baterie** — 1–2 letouny sbol.

Při plnění úkolů ničení **letectva** na letištích a ve vzduchu:

— rozrušení jednoho železobetonového úkrytu s letounem — 2–3 letouny sbol,

— zničení jednoho letounu na nekryté stojánce — 1 letoun sbol,

— rozrušení VPD s jejím vyřazením z provozu na 24 hodin — 12–15 letounů sbol.

Plukovním vzletem sbol s použitím konvenčních prostředků ničení je možné splnit jeden z těchto úkolů:

— zničit až 2 motorizované prapory za pochodu (tj. až 50 %),

— umlčet až 4 motorizované roty za pochodu (tj. 30 %) a zadržet jejich přesun na 1,5–2 hodiny,

— zničit 6–8 oddílů taktických raket,

— zničit 8–10 baterií dělostřelectva,

— umlčet 3–4 velitelská stanoviště divizí nebo armádních sborů.

Možnosti leteckého pluku s použitím jaderných pum a raket jsou určovány počtem letounů — nosičů v jeho bojovém složení a potřebným počtem letounů k zabezpečení jejich činnosti.

Úkoly letectva frontu (LA) v útočné operaci

Letectvo frontu obvykle působí v součinnosti s vojsky PVO, raketovým vojskem a dělostřelectvem, vševojskovými a tankovými armádami a rovněž s letectvem sousedních frontů.

V průběhu frontové operace může Hlavní velení stanovit, aby zabezpečovalo bojovou činnost dálkového a vojenského dopravního letectva v případě jejich průletu pásmem daného frontu.

Na základě nařízení nadřízeného bude velitel letectva plnit tyto úkoly:

Jaderné údery může letecký pluk s souborou technikou uskutečnit na objekty do hloubky 350–450 km od linie fronty.

Zvýšily se bojové možnosti frontových letounů a vrtulníků tím, že značně vzrostla účinnost konvenčních prostředků ničení. Bylo-li před několika lety zapotřebí k úderu na jeden cíl letky nebo pluky, může nyní tento úder uskutečnit s vyšší účinností dvojice nebo roj letounů.

Vysoká přesnost napomáhá letectvu ničit malorozměrné pohyblivé a poměrně odolné cíle.

Taktický dolet letounů letectva frontu umožňuje uskutečňovat údery prakticky do celé hloubky frontové operace a manévrů v mezí fronty.

Jejich vybavení souborou průzkumnou technikou zabezpečuje spolehlivé vyhledávání cílů a jejich bezprostřední ničení.

Letectvo frontu je schopno stíhat leteckou divizi ničit nepřátelské letouny na blízkých i vzdálených přístupech k linii fronty. Uskuteční dva až tři postupné raketové údery a kanónové palby. To vytváří podmínky k tomu, aby mohla zničit 35 až 40 nepřátelských letounů jedním vzletem.

Zvláště velkou úlohu má letectvo frontu ve **vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu**, bez níž je nemyslitelný úspěch útočné operace frontu. Od prvních minut zahájení bojové činnosti je schopno v součinnosti se silami frontu a dálkovým letectvem soustředit všechny své síly k rozbití nepřátelského letectva na letištích i ve vzduchu v co nejkratší době, jakož i uskupení jeho sil a prostředků PVO.

V útočné operaci frontu je mohutným, vysoce manévrovým svazem, který účinně působí na nepřítele, rychle přenáší údery na libovolný směr v celém pásmu frontu, aktivně působí společně s vševojskovými a tankovými armádami, raketovým vojskem a silami PVO k dosažení cílů frontové operace.

1. Ve prospěch frontu (jako celku).

2. V součinnosti se vševojskovými a tankovými armádami frontu.

3. Podle nařízení a plánu Hlavního velení.

Toto dělení umožňuje lépe určit síly i dobu plnění, napláňovat manévry k jejich hromadnému použití v zájmu hlavní skupiny úkolů v dané etapě.

K úkolům první skupiny patří:

1. Obrana vojsk i objektů týlu frontu proti úderům letectva vzdušnému průzkumu nepřítele.

Tento úkol plní v úzké součinnosti s vojskem PVO. Hlavní úsilí se soustřeďuje na obranu úderného uskupení frontu, svazků raketových vojsk, letišť, kde je rozmístěno úderné letectvo, a dalších důležitých objektů frontu. Na dalekých přístupech k frontě jej plní stíhací letectvo samostatně, na blízkých přístupech a nad vlastními vojsky v součinnosti s PLRV frontu a stíhacím letectvem sousedů.

2. Zničení letectva nepřítele na letištích i ve vzduchu s cílem vybojování a udržení nadvlády ve vzduchu.

3. Vyhledávání a ničení jaderných zbraní nepřítele. Tento úkol je plněn neustále, a to v podmínkách použití jak konvenčních, tak i jaderných prostředků.

4. Letecká podpora vševojskových a tankových armád frontu konvenčními prostředky. Jde o:

- ničení a umlčení taktických jaderných prostředků dělostřelectva, tanků, vojsk nepřítele, jeho velitelských stanovišť, opěrných bodů a uzlů odporu, důležitých přeprav, hlavně v taktické a operačně taktické hloubce,

- leteckou podporu, která při zdolání obranného pásma, zabezpečení zasazení OMS, ale i druhého sledu frontu do sražení, násilném přechodu vodních překážek i plnění některých dalších úkolů může zahrnovat ničení nepřítele za jeho přesunu na čáry rozvinutí, leteckou přípravu, podporu a doprovod útoku vojsk do hloubky sestavy nepřítele,

- jaderné ničení nepřítele v průběhu útoku (po 1. jaderném úderu frontu).

5. Ničení a umlčování záloh nepřítele s cílem nedopustit jeho přiblížení z operační hloubky (ničit je po částech a zabránit jim zaujmout dříve připravené obranné pásmo).

6. Vzdušný průzkum vedený do začátku i v průběhu operace frontu (neustále) do celé hloubky rozmístění nepřítele v taktickém dosahu bojové činnosti vlastního letectva.

Formy a způsoby bojového použití letectva frontu při plnění operačních úkolů

Hlavní formou operačního použití letectva bude bojová činnost letectva frontu při jeho účasti v operacích frontu, ve vzdušných a vzdušných výsadkových operacích.

V případě, že letectvo frontu bude mít značný počet sil, může mu být stanoven důležitý operační úkol (rozdrčení leteckého uskupení, operačních záloh nepřítele v pásmu frontu).

Splnění úkolů svazů se dosahuje využitím hromadných úderů, postupné činnosti a vzdušných sražení. Hlavními způsoby bo-

K první skupině je možné zařadit i boj se vzdušnými výsadkami, zabezpečení vysazování vlastních vzdušných výsadků (podle plánu frontu).

Do druhé skupiny patří:

- letecká podpora armád, která zahrnuje leteckou přípravu i podporu útoku a letecký doprovod do celé hloubky armádní operace,

- vysazování taktických vzdušných výsadků a zabezpečení jejich bojové činnosti,

- vedení taktického vzdušného průzkumu.

Uvedenou činnost zabezpečují hlavně útvary stíhacího bombardovacího i vojského letectva a taktického průzkumu v zájmu vševojskových a tankových armád v průběhu armádních operací. V nutných případech a na omezenou dobu mohou být v zájmu jedné až dvou armád frontu soustředěny všechny síly letecké armády k plnění nejdůležitějších úkolů, a to napr. při letecké přípravě útoku, násilném přechodu vodní překážky, zasazení armády druhého sledu frontu do sražení nebo při odrážení nepřátelského protiúderu.

Přítom bude charakteristické: činnost letectva nevelkými skupinami na výzvu z VS vševojskové (tankové) armády, soustředěné údery a vyhledávání („lov“) určených objektů nepřítele ve stanovených prostorech.

Třetí skupinu úkolů plní letectvo frontu ve:

- vzdušných a vzdušných výsadkových operacích organizovaných hlavním velícím,

- operacích vojenského námořnictva, které působí v součinnosti s frontem.

Zároveň jde i o činnost ve prospěch dálkového a vojenského dopravního letectva při průletu nebo úderech jejich svazků v pásmu frontu.

bojové činnosti leteckých svazků a útvarů při činnosti na pozemní a námořní objekty jsou soustředěny úder a postupná činnost.

Hromadný úder představuje souhrn společné bojové činnosti jednoho nebo několika leteckých svazků k ničení nejdůležitějších pozemních objektů nepřítele. Uskutečňuje se v krátkém čase, v jedné operační sestavě, na válčíšti nebo v určeném prostoru k dosažení operačních výsledků.

V průběhu frontových operací se budou hromadné údery vést např. při zasazení druhého sledu frontu do sražení, násilném

přechodu velké vodní překážky nebo při odrážení protiletadlových nepřítelů.

Postupná činnost operačního letectvého svazu spočívá v uskutečnění postupných úderů na stejné nebo různé objekty nevelkými skupinami letounů, ve stanovených časových intervalech nebo na výzvu.

Budeme ji používat zpravidla při podpoře vševojskových (tankových) armád v průběhu útoku, k znemožnění obnovovacích prací a zdržování přesunů vojsk nepřítelů.

Vzdušné sražení frontového letectva je

Principy bojového použití letectva frontu

Jsou to hlavní zásady, kterými je nutné se řídit při organizaci a vedení bojové činnosti. Vyplyvají z objektivních zákonitostí války, jako odraz zkušeností z minulé války a z bojové přípravy, berou v úvahu a zabezpečují maximální využití bojových možností a vlastností letectva.

Dodržení těchto principů vytváří možnost co nejúčinnějšího splnění stanovených úkolů. Nejdůležitějšími jsou:

— nepřetržitá vysoká bojová pohotovost leteckých svazků a útvarů k plnění bojových úkolů s použitím jaderných i konvenčních prostředků ničení,

— zvyšování odolnosti letectva,

— hromadné použití sil a prostředků na rozhodujících směrech k plnění hlavních úkolů,

— včasné obnovení již použitých záloh,

— spolehlivé umlčení sil a prostředků PVO nepřítelů,

— překvapivost a rozhodnost činnosti letectva,

— spolehlivé ničení radiolokačních stanic, zjišťování vzdušných cílů a míst velení nepřítelů,

— správné využití povětrnostních podmínek,

— maximální bojové úsilí a nepřetržitost působení na nepřítelů,

— těsná součinnost s jinými druhy ozbrojených sil a vojsk mezi svazy (svazky) druhů letectva,

Hromadné použití sil a prostředků na rozhodujících směrech a k plnění nejdůležitějších úkolů

Stupeň hromadného použití se vyjadřuje největším počtem sil a prostředků na zvoleném směru ke zničení uskupení nepřítelů nebo jeho objektů.

Nejvýrazněji se projevuje v organizaci a vedení prvního jaderného úderu, ve kterém používáme největšího počtu jaderných prostředků. Projevuje se však i ve vzdušné operaci a v jiných úkolech s konvenčními prostředky ničení.

Pro hromadné použití sil má zvlášť

souhrnem současných i postupných vzdušných bojů, uskutečňovaných hlavními silami stíhacího letectva s možnou účastí částí sil stíhacího bombardovacího letectva, letectva frontu, samostatně nebo v součinnosti se svazky PVO frontu a vojsky PVOS, podle jednoho zámyslu a plánu, k rozdrčení letectvého uskupení nepřítelů ve vzduchu, které má operační význam.

Budeme jej uskutečňovat při vlastních hromadných úderech a při odrážení hromadných úderů nepřítelů.

— centralizované velení svazům (svazkům) druhů letectva.

Nepřetržitá bojová pohotovost předurčuje všestrannou připravenost letectva k plnění stanovených úkolů letectvem frontu v prvních jaderných úderech a ve válce s použitím konvenčních prostředků ničení, k uskutečnění vzdušné operace s cílem zničit (oslabit) letecká a jaderná uskupení nepřítelů, k podpoře a protivzdušné obraně vojsk.

Letectvo musí být v nepřetržitě pohotovosti k uskutečnění úderů i k odrážení náletů letectva nepřítelů v součinnosti s jinými druhy ozbrojených sil ve válce vedené jak s použitím jaderných, tak pouze konvenčních prostředků ničení.

Při existenci stálého nebezpečí rozpoutání války nepřítelům musí být základním principem použití vojenského letectva a hlavním požadavkem k zabezpečení bezpodmínečného splnění úkolů při zahájení války nepřetržitě udržování bojové pohotovosti leteckých svazků, útvarů, systému velení i všestranného zabezpečení bojové činnosti letectva v souladu s jeho operačním předurčením.

K udržování svazků letectva v bojové pohotovosti (odpovídající vývoji situace) jsou stanoveny čtyři stupně bojové pohotovosti. Jejich obsah je pro každý druh letectva různý.

velký význam dobře připravený a uskutečněný manévry leteckými silami, který musí zabezpečit:

— vysokou bojeschopnost leteckých útvarů a jejich možnost vést v nejkratších lhůtách údery na určené objekty a odrážet nálety nepřátelského letectva,

— hromadné použití a manévry letectva frontu ke splnění stanovených úkolů na nejdůležitějších směrech,

— činnost s vojsky PVO, PVOS, s letec-

tvem sousedů, vševojskovými nebo tankovými armádami, s dálkovým a dopravním letectvem,

— nepetržitě a spolehlivě velení leteckým svazkům a samostatným leteckým útvarům.

Pro uskupení letectva frontu zabezpečujeme potřebný počet letišť, vytváříme systém míst velení, spojovacích uzlů, leteckého týlu a zásobování speciální municí, zařízení opravárenské služby a zabezpečení jeho provozu.

Jedním ze základních požadavků na uskupení je zachování odolnosti všech jeho prvků, tj. letounů a živé síly, systému velení útvarům leteckého, technického, železničního a týlového zabezpečení.

K odolnosti uskupení letectva fronta přispívá zvýšení taktického doletu letounů a hluboké uskupení sestavy, které však snižuje bojové možnosti letounů k vedení úderů na objekty v hloubce.

Letecké útvary, vzhledem k jejich taktickému doletu, je vhodné rozmísťovat v těchto vzdálenostech od linie fronty:

— vrtulníky všech druhů od 30 do 100 kilometrů,

— stíhací a stíhací bombardovací letouny, operačně taktické průzkumné letouny 50 až 250 km,

— bombardovací letouny a letouny pro operační vzdušný průzkum — 150 až 350 kilometrů.

Při plnění bojových úkolů se tyto vzdálenosti podle potřeby snižují.

Zkušenosti z nácviků létání na dálničních úsecích ukazují účelnost jejich využití pro rozmístění jednotek bojového letectva.

Spolehlivého umiřování sil a prostředků PVO nepřítele se dosahuje zejména překvapivým vedením úderů k ničení stíhacího letectva a protiletadlového raketového vojska nepřítele v pásmech průletu vlastního letectva a umiřováním palbou a rušením radiolokačních prostředků zjišťování cílů a míst velení systému PVO nepřítele bezprostředně před činností úderných sil letectva.

K překonání PVO nepřítele využíváme úderů RVD. Objekty PVO ničíme a umiřujeme silami letectva frontu; elektronické prostředky PVO nepřítele rušíme silami vojsk i letectva.

Kromě toho skupiny letounů využívají taktických způsobů překonávání PVO nepřítele, které uskutečňuje letectvo frontu v úzkém nebo širokém pásmu. Průlomu v úzkém pásmu se používá v podmínkách nenarušeného, souvislého a hluboce uskupeného systému PVO nepřítele.

Umiřování míst velení nepřátelské PVO rušením z vrtulníků a letounů uskutečnu-

jeme z prostorů umístěných nad vlastním územím, a to skupinami letounů — rušičů, letičů v bojových sestavách útvarů a svazků frontového letectva, a ze sestavy demonstračních skupin. Skupiny letounů letí na tratích a ve výškách, které zabezpečují přilet k objektům úderu průzkumu, mimo prostory možné účinné palby prostředků PVO nepřítele.

Každá skupina používá způsobu zteče na cíl v závislosti na jeho charakteru a obraně prostředky PVO.

Překvapivost činnosti spočívá ve vedení úderů v čase, kdy je nepřítel neočekává nebo není z hlediska krátké doby schopen přijmout opatření k odrazení úderů a obraně svých vojsk. V podmínkách jaderné války se faktor překvapení stává rozhodujícím. Překvapení dosahujeme utajením zámyslu bojové činnosti, oklamáním nepřítele z hlediska svých záměrů, skrytým soustředěním sil letectva, opatřeními operačního maskování, volbou výhodného času zahájení bojové činnosti a pro nepřítele neočekávaných směrů k vedení úderů.

V průběhu bojové činnosti, kdy nepřítel již může do určité míry stanovit naše uskupení sil i záměry, je nutné pokračovat v hledání způsobů a opatření k zabezpečení překvapivé činnosti nejen v taktickém, ale i operačním měřítku. K tomu se používají síly a prostředky elektronického rušení, klamná činnost, protiradiolokační maskování, hromadné a pro nepřítele neočekávané použití nových technických prostředků a způsobů vedení úderů.

Rozhodnost a aktivnost činnosti našeho letectva v průběhu celé operace spočívá v nepřetržité snaze o získání iniciativy při plnění bojových úkolů, vnucení své vůle nepříteli, v připravenosti velitele přijmout smělé rozhodnutí a důsledně je realizovat. Rozhodností a udržením iniciativy nutíme nepřítele přejít do obrany a nedáváme mu možnost zmařit naši aktivní bojovou činnost.

Maximálního bojového úsilí a nepřetržitosti působení na nepřítele dosahujeme plným využitím všech bojových možností živé síly a bojové techniky, správným rozdělením sil a prostředků podle úkolů, organizací bojové činnosti letectva ve dne i v noci, za všech povětrnostních podmínek, dovednou organizací a uskutečněním manévru leteckými svazky a útvary bez přerušení bojové činnosti, nepřetržitým materiálním zabezpečením a včasným doplněním ztrát živé síly i letounů (vrtulníků).

Bojové úsilí letectva se plánuje podle úkolů a druhů letectva takto:

— do 70 % se vyčleňuje stíhacímu letectvu k obraně vojsk i objektů týlu, do 20 % pro zabezpečení ostatních druhů letectva k podpoře vojsk a druhých úkolů,

— do 80 % bojového úsilí bombardovacího letectva se plánuje na ničení prostředků jaderného napadení, letectva nepřítele a také na ničení jeho záloh,

— stíhací bombardovací letectvo vyčleňuje do 15–20 % pro leteckou podporu vojsk, do 60–65 % pro podporu vojsk armád, do 30 % pro splnění úkolů stávkových velitelem frontu, jako je zničení raketových jaderných zbraní, letectva, zabezpečení vzdušných výsadků atd.

— u bitevního a vojskového letectva se 100 % bojového úsilí plánuje pro leteckou podporu vojsk,

— do 5–10 % jaderných pum a bojového úsilí letectva frontu zůstává v záloze velitele frontu.

Bojové úsilí letectva frontu může být členěno do 20 i více vzletů frontového letectva, ve kterých:

— za jeden vzlet letectva frontu letouny (80 %) v průměru spotřebují 0,6 palebného průměru leteckých raket a nábojů; v prvním vzletu to bude činit 0,9–0,95

palebného průměru, leteckých pohonných hmot 0,7 náplně,

— na základě tohoto rozpočtu potom pro 20 vzletů letectva frontu je zapotřebí 11–12 palebných průměrů leteckých nábojů a 13–14 náplní LPH,

— spotřeba automobilního benzínu je 50 náplní, nafty 4,5–5,5 náplně; v závislosti na bojové sestavě letecké techniky, množství plánovaných vzletů může představovat od 60–90 do 120–125 tisíc tun, z toho od 45–60 do 85–90 tisíc tun paliva.

K další frontové operaci (bez operační přestávky) je zapotřebí pro letectvo frontu 70–85 % stanovených norem letecko-technického, chemického, ženiijního, automobilního a dalších druhů zabezpečení a 15–20 % hmotnosti plánované spotřeby munice, pohonných hmot i potravin.

Nepřetržitost působení nedává nepříteli možnost obnovovat uskupení vojsk, letectva, zničené vzletové i přistávací dráhy na letištích. Důležitou podmínkou přitom je vedení nepřetržitého vzdušného průzkumu, udržování pohotovostních sil na letištích a v případě nutnosti i ve vzduchu k včasnému vedení úderů.

Součinnost s jinými druhy ozbrojených sil a vojsk i mezi svazky (svazky) druhů letectva

Úspěchu bojové činnosti v boji s letectvem nepřítele ve vzduchu se dosahuje pouze při společném úsilí letectva frontu, PVO pozemních vojsk a PVOS. Použití vojenského dopravního letectva nesrovnatelně urychlilo manévr svazky všech druhů ozbrojených sil.

Letectvo nemůže rovněž vést efektivní bojovou činnost, nebude-li připravena jeho součinnost s vojsky frontu (PVO frontu), PVO státu a raketovým vojskům ke společnému umlčení systému PVO nepřítele.

Součinnost mezi druhy ozbrojených sil a vojsk může být v závislosti na charakteru určených úkolů a vyčleňovaných sil k jejich splnění strategická, operační a taktická.

Centralizované velení letectvu se dosahuje existencí jednoho spolehlivě pracujícího systému velení, se zachováním au-

tonomnosti systémů velení druhům letectva, plánováním bojové činnosti, nepřetržitým a pružným velením svazků a útvarů v pásmu činnosti frontu (armád) z velitelských stanovišť.

Nedodržení těchto zásad bylo jednou z příčin neúspěšné činnosti letectva na začátku Velké vlastenecké války, kdy část leteckých svazků byla podřízena bezprostředně velitelům vševojskových armád a část byla vyčleněna k využití velitelům vojenských okruhů (frontů). To vedlo k rozptýlení úsilí bojového letectva, vytvořilo potíže pro jeho centralizované a v důsledku toho hromadné použití k plnění operačních úkolů.

Až vytvoření leteckých armád v sestavě frontů a sborů zálohy Hlavního vrchního velení v roce 1942 zabezpečovalo využití velkých manévrovacích možností letectva k jeho hromadnému použití na hlavních směrech.

V závislosti na podmínkách a charakteru operací se může obsah i význam principů operačního (bojového) použití letectva měnit. Vznikají nové zásady, které mají vliv na jeho úspěšnou činnost v souladu se změnami podmínkami. Na nové důležitosti nabývá např. v jaderné válce faktor času, z hlediska vedení prvního jaderného úderu a cdražení jaderného úderu nepříteli. Trvale platným úkolem jakékoli bojové činnosti letectva se stalo umlčení systému PVO nepřítele, nezávisle na používaných prostředcích ničení, denní době i počasí.

ZKUŠENOSTI Z PROVOZU ASV VOJSKU PVOS NA TAKTICKÉM STUPNI VELENÍ

Automatizovaný systém velení (dále jen ASV) není pro útvary vojska PVOS novým pojmem. Naopak, neustálým zdokonalováním a zaváděním jeho dalších prvků se velitelé aktivních zbraní i RTV PVOS s procesem automatizace plně sžili. Výcvik a bojová činnost jsou ASV plně podřízeny. V závislosti na základních, kvalitativních změnách prostředků a způsobů vedení ozbrojeného boje, značném množství informací a rychlém vývoji situace je nezbytné, aby velitelé všech stupňů zařazených do ASV plně využívali jeho možností. Charakteristickou zvláštností každého velitele ve vedení bojové činnosti je to, že při hodnocení situace a přijetí rozhodnutí pozoruje vzdušnou situaci na obrazovce. Proto velitel, štáb i operátoři ASV musí znát „abecedu“ zobrazovaných symbolů a signálů, naučit se myslet prostřednictvím nich, umět okamžitě rozšifrovat jejich obsah v dynamice boje. Velitel se přitom musí opírat a spoléhat na připravenost, zručnost a vycvičenost podřízených jednotek.

U vojska PVOS je dosahováno úspěchu při plnění bojového úkolu společným úsilím a vzájemnou součinností protiletadlového raketového vojska, stíhacího letectva, radiotechnického vojska a speciálních

vojsk, sladěním činnosti přímých specialistů (operátorů), jejichž práce zaručuje jednotný, pevný a nepřetržitý bojový cyklus. Stručně řečeno, operátor stanice navedení PLRV musí být přesvědčen o správnosti a přesné práci operátora radiolokátoru, tak jako pilot v době navedení na vzdušný cíl je přesvědčen o přesné práci letovoda.

Modernizovaný automatizovaný systém velení bezprostředně spojuje operátory objektů ASV s vedením bojové činnosti protiletadlového raketového vojska a stíhacího letectva. Práce operátorů má celou řadu zvláštností. Jako nejdůležitější a trvalý zůstává požadavek vysoké vnímavosti operátora na změny vzdušné situace a vysoké přesnosti v procesu radiolokační informace. Ukazuje se, že na přesnosti snímání prvotní informace operátorem RTV závisí výpočet počítačem ASV, přesnost orientace stíhacího radiolokátoru PLRV i navedení stíhacího letectva na určený vzdušný cíl.

Při zavádění a provozu ASV se vyskytuje řada faktorů, které částečně na počátku tohoto období ovlivňují použití techniky k vedení bojové činnosti. Můžeme je shrnout do tří oblastí:

1. Přístup bojových obsluh k použití nové techniky.

2. Zabezpečení provozu a ošetřování techniky.

3. Řízení bojové činnosti pomocí ASV.

1. Přístup bojových obsluh k použití nové techniky

Zkušenosti ukázaly, že pro velkou dynamičnost procesu využití ASV musí být operátoři dobře psychicky a fyzicky připraveni. Toho lze dosáhnout správnou a cílevědomou metodikou výcviku, stranicopolitickou prací s cílem uvědomit si své místo za obrazovkou a důležitost přesného snímání poloh vzdušných cílů. Z tohoto pohledu je důležitý faktor času, tj. doba strávená za obrazovkou radiolokátoru, čas, kdy každý operátor je nejvíce vytížen a musí se absolutně soustředit na splnění zadaného úkolu. Proto při hodnocení práce operátorů u RTV má být vyjádřeno:

— jak dovede pracovat s co nejmenší odchylkou při snímání z obrazovky vzhledem k reálné poloze vzdušného cíle,

— s jakou diskretností předává informace a zda vlivem tohoto faktoru nedošlo v paměti počítače ke ztrátě cíle.

Ukazuje se, že na počátku výcviku si toto operátoři plně neuvědomují, dělají chyby v poloze cíle i v diskretnosti předávání informací, což se negativně projeví v ASV PLRV i v procesu navedení střel.

U PLRV i při navedení SL podle ASV se využívá pro rozhodovací proces druhotné informace. Zkušenosti ukázaly, že bojová směna, která do této chvíle byla zvyklá rozhodovat či navádět podle prvotní informace, má k tomuto způsobu práce značnou nedůvěru. Faktorem je a zůstává, že bojová směna musí plně důvěřovat druhotné radiolokační informaci a být přesvědčena, že tato souhlasí s prvotní informací.

Při přeškolení bojových směn na automatizační techniku docházelo velmi často k tomu, že si tyto nezvykly a neměly dostatečně myšlenkově zakořeněno, že bojové úkoly podřízeným jednotkám řeší počítač. Tím docházelo k jejich vstupům do procesu řešení počítačem, což vedlo k častým změnám při stanovení bojových úkolů jednotkám. Je skutečností, že zavedení ASV snížilo nutnost komunikace bojové směny automatizovaného velitelského stanoviště s bojovou směnou podřízených jednotek. V počátcích výcviku měla bojo-

vá směna ASV snahu vydávané povely pomocí ASV dublovat hlasitým velením. To vedlo k rozptýlení pozornosti podřízených velitelů a jejich nepřesné práci i zbytečným zpětným dotazům.

Kladem v této oblasti je skutečnost, že o službu na ASV je ze strany vojáků z povolání velký zájem. To potvrzuje i jejich velmi dobrá technická připravenost, přístup ke studiu a řešení problémů.

2. Zabezpečení provozu a exploatace techniky

Tato oblast je pro svou jednoduchost a nenáročnost velmi dobře zvládnutá. I tady platí zásada, že technik musí své práci rozumět a mít osobní vztah ke své technice.

Práce na pracovním místě velitelů jednotek je poměrně nenáročná. Můžeme konstatovat, že ji v krátké době velmi dobře zvládnou všichni určené důstojníci jednotek, což vedlo k vzájemné zastupitelnosti v bojové službě.

3. Řízení bojové činnosti pomocí ASV

Znamená dovedně využívat daný systém v podmínkách svazku PVOS. Dokázat maximálně efektivně těžit z bojových možností ASV vojskům PLRV, SL, RTV a racionálně řídit podřízené útvary a jednotky. ASV vyžaduje od velitelů útvárů znalost bojových možností ostatních druhů vojsk. Úspěchu v bojové činnosti svazku PVOS je možné dosáhnout jen společným úsilím a sladěním činnosti všech druhů vojsk, pravidelnými a metodickými nácviky v celém komplexu. Cílem nácviků je dosáhnout:

— přesnosti práce operátorů ve všech objektech ASV,

— maximálního počtu přenesených informací,

— návyků ve velení pomocí signálů a krátkých nařízení,

— sladění činnosti obsluh jednotlivých objektů ve směru k velitelskému stanovišti,

— dovednosti velitelů řídit práci jednotek od obrazovek jednotlivých objektů.

ASV poskytuje možnosti nacvičit vedení bojové činnosti s nepřátelskými prostředky vzdušného napadení podle pravděpodobného modelu náletu. Tímto způsobem je možné ověřit varianty vedení bojové činnosti. Nácviky je nutné organizovat systémem jednotka — útvár — svazek, čímž je zabezpečena jednotná RL informa-

ce (skutečná nebo fiktivní) a jednotné vedení bojové činnosti všech stupňů. Zkušenosti ukázaly, že těchto nácviků je vhodné využívat v rámci plánovaných nácviků bojových směn, komplexního výcviku, velitelsko-štábních cvičení v terénu s pojítky atd.

Podmínky svazku PVOS vyžadují, aby u všech podřízených bojových útvarů i jednotek byla jednotná RL informace. Tato se získává pomocí ASV z mnoha zdrojů, shromažďuje se a vyhodnocuje na stupni radiotechnické brigády. K bojovým jednotkám postupuje jednotná a ta nej- přesnější poloha vzdušného cíle. Samozřejmě, že kromě této druhotné informace se musí zvláště u stíhacích leteckých pluků využívat i prvotní radiolokační informace z místních radiotechnických rot.

Při řízení bojové činnosti pomocí ASV je nutné stanovit spodní výškovou hranici. Je to pochopitelné, neboť charakteristiky radiolokačních dálkoměrů i výškoměrů zabezpečují stabilní informaci o vzdušných cílech od určité výšky. Důležité je, že u PLRV se použitím ASV podstatně snížila pracovní doba protiletadlových raketových oddílů (vyzařování do antén) a tím se ztlíž průzkum nepřítelů a použití

jeho protiradiolokačních zbraňových systémů.

Zavedení ASV do svazku PVOS neznamená, že jsme odstranili dosavadní ruční způsoby řízení. Naopak, i v systému ASV, je ruční způsob zavádění informace nutný a s tímto faktorem se počítá. Toto je aktuální zvláště u radiotechnického vojska při toku informací z pozorovacích hlásek. Přesto je ruční způsob řízení bojové činnosti pouze náhradním systémem v případě poruchy či vyřazení ASV.

Je nesporné, že využitím ASV se zvýšily bojové možnosti i řízení bojové činnosti vojsk PVOS. Přesto při jejich zavádění do praxe s cílem dosáhnout vysoké efektivity je v procesu výcviku obsluh potřebné:

- zpracovat metodiku vedení bojové činnosti automatizovaným způsobem,
- zpracovat metodiku výběru a přípravy operátorů ASV,
- zdokonalit zavádění informací z pozorovacích hlásek a neautomatizovaných zdrojů do ASV,
- vyřešit organizaci vyhodnocování plánovaných letů (vzhledem k oblastnímu stanovišti řízení letů) při práci automatizovaným způsobem.

Nová automatizační technika přináší nové prvky do vedení bojové činnosti vojska PVOS. Je třeba zdůraznit, že ASV ovládá jen dokonale připravený kolektiv specialistů. Lidský faktor zde plní velmi důležitou úlohu. Proto ve výcviku je nutné dosáhnout obratu v myšlení lidí a nového přístupu k řešení taktických situací.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ DIVIZE PŘI PŘEKONÁVÁNÍ HORSKÝCH A LESNÍCH MASÍVŮ

Způsoby bojové činnosti do značné míry závisí na geografických podmínkách, ve kterých bojová činnost probíhá. Tvary terénu, jeho členitost, pokrytost, hustota komunikací, četnost a charakter vodních a jiných přírodních překážek, spolu s povětrnostními podmínkami mohou plnění bojových úkolů kladně, nebo nepříznivě ovlivňovat.

Zájmový prostor možné bojové činnosti ČSLA zahrnuje dva důležité operační směry západního válčiště, a to pražsko-sárský a přialpský operační směr. Z hlediska geografických podmínek na obou těchto směrech převažuje podle nadmořské výšky horský terén (zejména nízké a střední hory). Podle skutečného převýšení vrchoviny a hornatiny a podle pokrytosti terénu jde o polo-zakrytý až zakrytý terén, na němž lesní porost dosahuje pokrytí až 70 % plochy horského terénu, mimo horský terén 30 i více procent plochy.

Horský a zalesněný terén má řadu zvláštností, které podstatně ovlivňují bojovou činnost vojsk. Jsou to zejména:

- velká členitost, lesní pokrytost terénu a množství těžko překonatelných překážek,
- četné dominující výšiny, které umožňují výhodné vedení paleb a pozorování,
- omezený počet cest a ztížené možnosti přesunu po nich, počet možných objížděk a četnost zatrasených úseků,
- zvýšený výskyt kamenité skalnaté půdy a mokřin,

— možné sesouvání skal, vznik lesních závalů, zejména při použití jader-
ných zbraní a při větrných bouřích, omezujících průchodnost terénu.

Kromě toho bojovou činnost vojsk v horách ovlivňuje svérázné podnebí,
náhlé změny počasí a ve vysokých horách i řidší vzduch.

Značnou překážkou pro činnost vojsk v horách jsou řeky s rychlým průto-
kem vody, s náhlými změnami výšky vodní hladiny, nerovným, kamenitým
dnem, s vysokými a strmými břehy.

Nejvhodnější směry pro bojovou činnost jsou údolí, která vedou mezi hor-
skými hřbety, tvoří sedla nebo průsmyky umožňující proniknutí bojových se-
stav. Úzká a hluboká údolí mohou být však v období dešťů a tání sněhu ne-
bezpečná pro rozmístění a činnost vojsk.

Cesty v horách vedou obvykle dolinami, soutěskami a po svazích. Mají
ostré zatáčky, strmá stoupání a klesání, což omezuje jejich sjízdnost. Zničení
mostů a jiných staveb na cestách může na dlouhou dobu znemožnit přesuny
vojsk.

V zimě značně ztěžují přesuny vojsk sněhové závěje. Mnohé horské prosto-
ry nemají silnice vůbec a přesun v nich je omezený (jen po stezkách nebo
možný jen po značných úpravách).

Horský a zalesněný terén vnucuje vojskům bojovou činnost na nejpřístup-
nějších, často izolovaných směrech. Značně ztěžuje manévry vojsk, součinnost
a velení vojskům během boje. Úspěchu v boji se často dosahuje rozhodnou a
iniciativní činností malých jednotek, dovedným využíváním zvláštností hor-
ského a zalesněného terénu, zejména k překvapivé činnosti.

Uvedené charakteristické znaky horského a zalesněného terénu a způsoby
vedení bojové činnosti ovlivňují organizaci a způsoby plnění úkolů ženijního
zabezpečení boje. K zajištění splnění stanovených úkolů se vševojskovým jed-
notkám přiděluje ženijní síly a prostředky do celé hloubky plnění bojového
úkolů. Tento požadavek vyplývá zejména z hlediska silně omezené možnosti
manévru těmito silami a prostředky v horském a zalesněném terénu. Příděle-
né ženijní jednotky působí především v bojových sestavách jednotek prvního
sledu.

Obranu v zalesněném a horském terénu organizuje nepřítel zpravidla na ši-
roké frontě s přehrazením cest, lesních a horských průseků a průsmyků. V sy-
stému jeho obrany plánuje rozsáhlé použití výbušných i nevýbušných záta-
rasů k přehrazení zejména tankových směrů do celé hloubky vlastní obrany.

Cílem ženijního zabezpečení k překonávání horských a zalesněných masívů
je zejména maximálně omezit nepříznivý vliv zalesněného a horského terénu
na použití bojové techniky, a tak vytvářet optimální podmínky pro udržení vy-
sokého tempa postupu.

Vzrůstá význam vycvičenosti vševojskových jednotek k plnění úkolů ženijní-
ho zabezpečení a součinnosti s přidělenými ženijními jednotkami. K jejich
hlavním **úkolům** patří:

- zřizování průchodů v zátarasech a překážkách,
- budování ochranných staveb,
- překonávání přirozených překážek včetně vodních toků,

- překonávání vzniklých závalů, nálevek,
- úprava cest a objížděk.

Významná úloha připadá zejména vycvičenosti v práci s ženijní municí, ženijní technikou k zemním pracím a s návěsnými zařízeními.

Při vedení **ženijního průzkumu** se hlavní pozornost zaměřuje na získání údajů o průchodnosti terénu, o vhodných směrech pro úpravu pomocných cest s nejmenším objemem prací, k zjištění možných objížděk zničených úseků cest, lesních závalů, zátarasů všeho druhu, míst pro zřízení přepravišť přes vodní překážky a prostorů vhodných k využití pro ochranu živé síly a techniky. Ženijní průzkum vedou především vševojskové průzkumné orgány, do jejichž sestavy se mohou začlenit i ženisté. Na důležité směry a do důležitých prostorů mohou být vyslány i samostatné ženijní průzkumné hlídky. Efektivním způsobem vedení průzkumu v horských a lesních masívech je použití vrtulníků, a to zejména ke zjišťování vhodných směrů postupu, charakteru a rozsahu překážek na nich.

Překonávání zátarasů a rozrušených prostorů je mnohem složitějším a pracnějším úkolem než v obvyklých podmínkách. Nepřítel může s výhodou využít charakteru horských a lesních masívů ke zřízení rozsáhlých systémů výbušných i nevýbušných zátarasů, zejména lesními závaly, stromovými záseky, využitím úseků cest vedoucích průsmyky, soutěskami a míst vhodných k překonání vodních toků. Navíc může postup vojsk znemožnit dalšími prostředky ničení, zejména jadernými minami a všemi druhy prostředků pro minování na dálku.

Zátarasové nepřítel se podle možností obchází nebo se v nich zřizují průchody.

K tomu se začleňují do sestavy rot prvního sledu tanky s návěsným zařízením, ale i ženijní jednotky vybavené trhavinami, motorovými řetězovými pilami a dalšími prostředky. Množství průchodů závisí na kapacitě jednotlivých směrů postupu a na hustotě zatarasování nepřítel. Vytvářejí se zpravidla 1 až 2 průchody na každou rotu prvního sledu. K této činnosti jsou vytvářeny odtarasovací skupiny.

Odtarasovací skupinu motostřeleckého (tankového) praporu bude zpravidla tvořit ženijní družstvo s potřebnou technikou a materiálem. Do odtarasovací skupiny může být podle situace určena až motostřelecká četa. Při přesunu a v průběhu útoku upravuje na nejvýhodnější směr za jednou z rot prvního sledu praporečnou cestu s maximálním využitím současně sítě cest. V prostorech s nedostatkem cest ji zpravidla vytyčí a upraví přímo v terénu.

Podle situace plní většinou tyto úkoly:

- ženijní průzkum nepřítel a terénu,
- upravuje praporečnou cestu,
- přemostuje úzké překážky a zřizuje brody přes vodní překážky,
- vytváří průchody v zátarasech a přirozených překážkách,
- podílí se na zřizování průchodů v rozrušeném terénu po účinku jaderných zbraní, odstraňování závalů a požárů, vyprošťování zavalené živé síly

a bojové techniky, budování jednoduchých ženijních zátarasů a krátkých minových polí, na přípravě a ničení cest a objektů na nich.

Pro plnění úkolů je odtarasovací skupina vybavena zpravidla:

- 1 až 2 přepravními prostředky pro přemostování úzkých překážek (mostním tankem, přepravníkem mostu, mostním automobilem),
- až 2 odtarasovacími prostředky ke zřizování průchodů v překážkách a minových polích (tanky s mechanickými odminovači, výbušnými odminovači, raketovým odminovačem),
- motorovou řetězovou pilou,
- do 150 kg trhavin a do 50 ks protitankových min,
- minovými hledačkami, soupravami pomůcek (pro trhání, minování, vytváření) a ženijním nářadím.

Bez posilových prostředků je každý motostřelecký (tankový) pluk schopen vytvořit 2 odtarasovací skupiny. Podle situace a složitosti terénních podmínek je možné divizi posílit až jedním ženijním praporem od ženijní brigády a tím vytvořit podmínky pro vyčlenění odtarasovacích skupin za každou rotou prvního sledu.

Úprava a údržba cest v horských a zalesněných masívech patří většinou k velmi složitým úkolům ženijního zabezpečení. Rozsah úprav závisí zejména na:

- stavu sítě cest,
- úspěchu při plnění předchozího úkolu ženijního zabezpečení,
- charakteru vodních překážek,
- rozsahu zatarasování a ničení nepřitelem.

V tomto smyslu bude zpravidla úprava cest úzce navazovat na činnost jednotek prvního sledu, které zřizují průchody v zátarasech a přechody přes různé překážky. Způsoby překonávání závalů a obnova poškozených úseků cest závisí na charakteru závalů, způsobu poškození cest, množství sil, prostředků a času. V každém případě budou práce s tím spojené značně rozsáhlejší a složitější než v obvyklých podmínkách.

Pro vytýčení a úpravu cest a objížděk je nutné na každý postupový směr vyčlenit ženijní jednotku zesílenou motostřeleckou jednotkou.

Přesun druhého sledu zajišťuje odřad k zabezpečení pohybu (OZP) pluku nebo divize.

Organizační složení odřadu k zabezpečení pohybu vševojskového svazku (útvary) musí odpovídat úkolu, možnostem, povětrnostním a terénním podmínkám, ve kterých bude působit. Potřebné síly a prostředky se stanoví na základě kalkulací. Při přípravě dvou pochodových os divizního typu se ze ženijní komunikací roty ženijního praporu motostřeleckého (tankového) svazku vytvářejí dva odřady k zabezpečení pohybu svazku, z nichž každý postupuje po jedné pochodové ose.

U odřadu k zabezpečení pohybu svazku, který postupuje po hlavní pochodové ose, se do průzkumné skupiny zpravidla začleňuje polovina ženijního (ženijního průzkumného) družstva a je-li přiděleno, tak i družstvo radiačního

a chemického průzkumu. Do odtarasovací a vytyčovací skupiny se zařazuje jedna ženijní četa bez dvou ženijních družstev, kolový dozer DOK, mostní tank a velitelství roty s terénním automobilem. Do mostní skupiny družstvo mostní čety a přepravník mostu PM-55.

U odřadu k zabezpečení pohybu svazku, který postupuje po druhé pochodové ose, se do průzkumné skupiny začleňuje polovina ženijního průzkumného družstva. U odtarasovací a vytyčovací skupiny půjde o jednu ženijní četu žkr bez dvou ženijních družstev, kolový dozer DOK a mostní tank. Do mostní skupiny se zařazuje mostní četa bez jednoho družstva a přepravník mostu PM-55. Na plukovní pochodové osy se vyčleňuje OZP pluku. Bez posilových prostředků může motostřelecký (tankový) svazek vyčlenit 4 OZP plukovního a 2 OZP divizního typu. V případě posílení ženijního praporu je možné z žkr vytvořit další 2 OZP divizního typu, celkem tedy 8 OZP.

Obtížné průchodné úseky cest charakteristické množstvím zatáček, velkým klesáním a stoupáním je vhodné k udržování určené osy rozdělit na dílčí úseky. Pro každý úsek je nutné vyčlenit síly a prostředky k jejich údržbě, pořádkovou službu a určit velitele úseku.

V zimních podmínkách je třeba jednotky určené k úpravě a údržbě cest doplnit o prostředky pro odstraňování sněhu a podél cest rozmístit skládky popysového materiálu.

Zřizování přepravišť může být ovlivněno charakterem horských vodních překážek, a to:

- omezenými přístupy s příkrými břehy,
- kamenitým a často nerovným dnem,
- výskytem velkých kamenů v korytě řeky,
- častým kolísáním vodní hladiny a větší rychlostí proudu.

V závislosti na tom je nutné volit i vhodný druh přepraviště. Významnou úlohu má přitom včasný a podrobný ženijní průzkum pro zřízení přepraviště. Navazuje zpravidla na předchozí předběžné vyhodnocení vodních překážek s využitím různých vojenskogeografických popisů, leteckých snímků a dodaných údajů od nadřazených štábů.

V každém případě je nutné počítat s tím, že zřizování jakéhokoli druhu přepraviště bude složitější a časově náročnější než v obvyklých podmínkách. K nejobtížnějším úkolům patří zejména úprava břehů pro vjezd a výjezd techniky do vody u plavidlových a brodových přepravišť. To bude vyžadovat ve větším rozsahu využívat trhaviny a různé stroje pro zemní práce. Na brodových přepravištích bude potřeba upravit dno, zejména odstranit velké kameny a zasypat jámy v korytě řeky.

Při budování přívozových a mostových přepravišť z materiálu PMS bude nutné upravit břehy pro spouštění jednotlivých dílů do vody. Omezený přístup k řece a velmi často nevhodné břehy zpravidla neumožní spouštění několika dílů najednou. Je rovněž obtížné hledat i prostory pro soustředění přepravních prostředků před řekou. Někdy se musí ponechat vozidla s PMS i na pochodové ose. Z těchto důvodů se výrazně zvyšuje význam účelného začlenění přepravních prostředků do bojové sestavy jednotek.

Z hlediska organizace násilného přechodu je nutné počítat s tím, že s ohledem na nedostatek přístupů k vodní překážce a vhodných míst pro přepraviště je obtížné organizovat přechod vodní překážky na široké frontě a počet přepravišť na jednotlivých stupních bude zpravidla nižší než v obvyklých podmínkách.

Uvedené zvláštnosti kladou rovněž značné nároky na organizátorskou a řídicí práci velitelů jednotek a štábů a dokonalou vycvičenost ženijních jednotek a řidičů ženijní, přepravní a jiné techniky. Značnou pozornost je nutné rovněž věnovat maskování a ochraně živé síly a techniky při maximálním využití ochranných a maskovacích vlastností terénu. Vlastní zabezpečení přepravy jednotek vyžaduje organizovanou protivzdušnou obranu.

Důležitým úkolem v horském a zalesněném terénu zůstává i těžení a úprava vody. V některých částech může být vody přebytek a v jiných naprostý nedostatek. Vodní stanice bude vhodné zřizovat přímo v sestavě vojsk a k nim zároveň vyčleňovat strážní jednotky k jejich ochraně a střežení.

Významným úkolem bude i ženijní materiální a technické zabezpečení, kdy správná organizace zásadním způsobem ovlivní plnění úkolů ženijního zabezpečení. Zvyšuje se přísun trhavin a důraz bude nutné položit na úpravy a ošetřování ženijní techniky a na zřizování pomocných skládek ženijního materiálu.

V organizaci velení vlastním a přiděleným ženijním jednotkám se uplatní široká decentralizace. Cílem bude zabezpečit jednotlivé směry speciálními ženijními jednotkami, které svou odborností a ženijní technikou přispějí ke splnění plánovaných úkolů ženijního zabezpečení.

Zvláštností vedení bojové činnosti při překonávání horských a lesních masívů ovlivňují i organizaci a způsoby plnění úkolů ženijního zabezpečení. Zvyšuje se rozsah jednotlivých ženijních prací, přičemž využití ženijní techniky je omezeno. Na řízení prací se musí na jednotlivých směrech podílet všechny štáby a náčelníci ženijních služeb podle plánu ženijního zabezpečení. K vedení a zabezpečení bojové činnosti se vytváří více ženijních záloh a speciálních odřadů. Na základě těchto skutečností je nutné v přípravě bojové činnosti učinit podrobné kalkulace a propočty potřeby sil a prostředků a včas zabezpečit potřebné posílení těchto divízi dostatečnými posilovacími prostředky.

KOEXISTENCE VOJENSKÝCH A CIVILNÍCH RADIOELEKTRONICKÝCH PROSTŘEDKŮ

Současný světový vývoj vědy a techniky se ve vojenství projevuje zaváděním nových druhů vysoce účinných zbraní a bojové techniky všech druhů určení (zbraní hromadného ničení, letectva, raketových zbraní a palných zbraňových systémů). Součástí všech těchto prostředků je radioelektronika, která umožňuje jejich dokonalé ovládání i na velké vzdálenosti, mnohdy automaticky podle předem nastaveného programu. Radioelektronika pronikla do všech oblastí života člověka. Aby ji bylo možné dokonale využívat v masovém měřítku, je zapotřebí zachovávat určitá pravidla. Vytvořit takový systém, aby jedno zařízení neovlivňovalo druhé, to znamená zabezpečit elektromagnetickou koexistenci (dále EMK) používaných radioelektronických prostředků (dále REP) v určité oblasti i na celém státním území.

Elektromagnetická koexistence je souhrn organizačních a technických opatření vytvářejících podmínky pro současnou práci radioelektronických prostředků v určitém prostoru bez vzájemného rušení.

V celosvětovém měřítku prodělaly REP prudký kvalitativní i kvantitativní rozvoj. Také v ČSSR, která se státem se silně rozvinutou průmyslovou a zemědělskou velkovýrobou, je charakteristické maximální využívání rádiového spektra ve všech úse-

cích národního hospodářství a státní správy. Stačí připomenout, že současná síť vysílačů Československé televize pokrývá téměř celé území ČSSR. Zahrnuje desítky výkonných vysílačů 1. a 2. televizního programu a několik set vykrývacích vysílačů pro oba programy. Ve všech posádkách sovětských vojsk na našem území se přijímá 1. program moskevské televize. Začíná se budovat síť televizních vysílačů 3. televizního programu. V první etapě se předpokládá pro tento program využívat vysílání moskevské televize, doplňovaného vzdělávacími a informačními pořady. Později po vytvoření dostatečné vlastní programové kapacity vytvořit vlastní 3. program vzdělávacího a informačního zaměření.

Rozhlasové vysílání pracuje v pásmech dlouhých, středních, krátkých a velmi krátkých vln a vysílání v pásmu velmi krátkých vln se rozšiřuje o třetí program. Také stereofonní vysílání je pravidelnou součástí Čs. rozhlasu.

Rychle se zvětšuje počet vysílačů používaných pro mobilní službu ve zdravotnictví, dopravě, spojích, vodo hospodářství, zemědělství, k řízení výrobních procesů a v řadě jiných činností všech resortů. Stejně tomu je i u REP důležitých pro obranu státu, kde došlo v posledním období k prudkému nárůstu počtů i výkonů po-

užívaných zařízení. Pro REP civilního i vojenského určení se využívá stejného kmitočtového pásma a je jen málo kmitočtových úseků, které jsou výlučně určeny jednomu uživateli. Za tohoto stavu je nezbytné se vážně a systematicky zabývat problematikou EMK REP působících jak v jednotlivých oblastech, tak na celém území státu. Jen tak lze zamezit neúměrnému rádiovému rušení a tomu, aby se toto nestalo rozhodujícím parametrem, který by ovlivňoval nebo dokonce znemožnil radiokomunikační provoz. Obecně ochrana příjmu před rušením je zařazena do komplexu ochrany životního prostředí.

V ČSSR, stejně jako v jiných zemích, je ochranou civilních REP pověřen resort spojů. Ten zaujímá funkci gestora, to znamená, že zpracovává všeobecně technické požadavky na ochranu příjmu, kontroluje plnění vydaných opatření a organizuje službu, která na základě stížností a hlášení posluchačů televize a rozhlasu i uživatelů jiných služeb a vyhledává a odstraňuje zdroje rušení. Je to práce velmi nutná a záslužná, protože počet současně pracujících REP na území státu je značný a zabezpečení EMK mezi nimi je složitý proces. Vyžaduje úzkou spolupráci všech účastníků radiokomunikací, a to výrobců zařízení, státní správy i resortních uživatelů a občanů, kteří služeb radiokomunikací využívají.

Výroba všech zařízení je stanovena čs. normou, která je však v oblasti elektroniky značně obecná. Na straně vysílacích zařízení se dbá o dodržení značně přesných kmitočtových a výkonových parametrů. Na přijímací straně se již o přesnost selektivity a ochranu před parazitními kmitočty při zpracování přijímaného signálu tolik nedbá. Zvláště u televizních přijímačů dochází k jejich rušení vysílači pracujícími i mimo přijímané kmitočtové pásmo. Ve vstupních obvodech televizního přijímače je zpracováváno mnohem širší kmitočtové pásmo než je pásmo užitečného signálu. To má za následek, že je televizní příjem rušen i zařízeními pracujícími na jiných kmitočtech, zvláště přichází-li na vstup silnější signál, než je signál užitečný. To samozřejmě vyvolává řadu problémů při řešení EMK mezi provozovateli a uživateli. Velkou úlohu má při zabezpečování kvalitního příjmu i správně konstruovaná a instalovaná anténa. Všechny antény pro příjem televizního signálu jsou konstruovány tak, aby přijímaly vysílaný signál z určeného směru. Zvláště antény pro společný příjem, které jsou budovány komunálními službami, mají v anténním tělese zesilovače

a přizpůsobení pro společný rozvod a zaručují kvalitní nerušený příjem. Samozřejmě, že kdo si napojí svůj přijímač na kus drátu, protože blízkost vysílače mu zaručuje dostatečně "silný signál", musí počítat s tím, že bude ovlivňován (rušen) různými zdroji, které mu příjem značně zkomplikují. U barevných televizí je situace ještě složitější, neboť tyto jsou na rušení citlivější a výrobci dosud ochranně před rušením nevěnují potřebnou pozornost.

S ohledem na vysoký stupeň rozvoje moderní elektroniky odborníci hodnotí, že v dané etapě je velmi obtížné dosáhnout absolutního vyloučení vzájemného nežádoucího rušení pouze technickými opatřeními, i když připouštějí, že zdaleka nejsou vyčerpány všechny možnosti. Proto je třeba přijímat především organizační opatření, prováděná všemi provozovateli na vysílací i přijímací straně. Vytvořit takový systém práce jednotlivých zařízení a ochrany před vzájemným neúmyslným rušením, který by umožnil všem uživatelům realizovat své zájmy pokud možno bez potíží a problémů.

V ozbrojených složkách jsou velitelé všech stupňů povinni prostřednictvím svých odborných orgánů přijímat opatření k zabezpečení EMK REP v prostorech působení vojsk, a to jak v posádkách, tak i při cvičeních a nácvičích vojsk v terénu. Tato činnost není samoúčelná. Při nahromadění výkoných REP v malém prostoru bez řešení EMK nelze neúmyslnému rušení zabránit. Má to i druhou stránku věci. Naučí-li se vojska bránit neúmyslnému rušení a velitelé organizovat ochranu, učí se zároveň i ochráně před úmyslným rušením nepřítele. A že nepřítel přikládá průzkumu a rušení našich REP velkou váhu, je zřejmé z toho, s jakou péčí buduje jednotky REB a organizuje zabezpečení těchto činností ve svých bojových uskupeních. Nákladné a vysoce účinné systémy pro průzkum a rušení, např. AWACS, Assault Breaker a jiné, jsou skutečností, se kterou je nutné počítat. V bojových řádech imperialistických armád má radioelektronický úder svůj konkrétní význam a je počítán do arzenálů bojových činností strategie vedení operací.

V ČSLA se řešením elektromagnetické koexistence zabývá správa spojovacího vojska. Bez pomoci ostatních složek nelze však očekávat, že se situace vyřeší. Hlavní pozornost je zapotřebí zaměřit na důsledné vyhodnocování elektronické situace v prostorech zasazování REP, dodržování zásad a norem při zřizování pro-

středků (vzdálenostních a kmitočtových odstupů) a dodržování provozní a kmitočtové kázně. Neplnění těchto požadavků se projeví jak ve zvýšení vzájemného neúmyslného rušení, tak i v ovlivňování civilních zařízení REP. Je zákonité, že nikdo není spokojen, je-li rušení jeho příjem televizních přenosů. Nespokojenost občanů, byť sami neplní povinnosti koncesionářů, se v mnoha případech obrací na ozbrojené složky, což narušuje vzájemné vztahy a má politické dopady na myšlení lidí. Proto je nutné, aby velitelé a náčelníci, kteří odpovídají za využívání REP ČSLA, znali zásady zabezpečování EMK, soustavně si vědomosti doplňovali a v praxi je uplatňovali.

Zabezpečením elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků se musí zabývat všichni odpovědní funkcionáři, kteří plánují, organizují a zabezpečují spojení a velení vojskům pro vedení bojových operací. K řešení EMK je možné přistupovat několika způsoby. Nejpoužívanější způsob, prováděný v dnešní praxi řadou funkcionářů, je uskutečnění konkrétních opatření k odstranění vzájemného neúmyslného rušení případ od případu, jak se objevují. To má sice okamžitý efekt, ale neřeší základní problém, a to vytvoření podmínek, aby k vzájemnému rušení nedocházelo. Navíc izolovaným řešením jednotlivých případů vznikají nové problémy v jiných oblastech, takže dochází prakticky k řešení opakovaných případů.

Další způsob je pracnější, avšak pravděpodobně jedinou možnou cestou k vyřešení existujících problémů. Spočívá v **racionálním plánování a organizování kmitočtové služby a v účinné kontrole kmitočtové kázně**, ve využívání přidělených kmitočtů a komplexním řešení využívání REP. Mezi příčiny stále se zhoršující situace ve využívání kmitočtového pásma vojenskými REP i prostředky uživatelů ostatních resortů patří:

- velké nahromadění REP pracujících v určitém úseku kmitočtového spektra v jednom prostoru (velitelská stanoviště, vysílací střediska, navigační stanoviště, radiolokační a radioreléové uzly apod.), ale i souběžné využívání efektivních kmitočtových úseků různými uživateli (vojenskými, civilními, leteckou dopravou, lodní dopravou apod.),

- omezený počet pracovních kmitočtů v určitém kmitočtovém úseku, takže řada REP musí pracovat při malých kmitočtových odstupech a mnohé z nich dokonce na stejných kmitočtech; civilním službám

jsou povolovány stejné kmitočty v různých světových zónách — v exponovaných kmitočtových pásmech to činí několik desítek zemí, kterým je povoleno pracovat svými prostředky na relativně stejném kmitočtu,

- stále se zvyšující výkony vyzařované energie používaných REP; zvláště u civilních služeb a vojenských radiolokačních stanic dosahují dnešní vysílací zařízení stovky i tisíce kilowatů na výstupu zařízení, používají rozsáhlé anténní systémy, takže jde o vysoké procento účinnosti v pokrytosti prostoru dostatečně silným signálem,

- vstupy přijímacích zařízení, které nejsou chráněny proti příjmu neúžitečných signálů; např. na vstup televizního přijímače přichází kromě užitečného signálu i řada jiných signálů, které vstupní obvody televizního přijímače nestačí plně potlačit a to má za následek, že je televizní příjem rušen i kmitočty jiných kmitočtových pásem,

- antény, jež u některých zařízení nejsou dokonalé, zvláště využívá-li širokého kmitočtového pásma; u radioreléových a radiolokačních stanic dochází k vyzáření elektromagnetické energie i nežádoucím směrem (do boku, dozadu i předu, že se tomu snažíme zabránit); některá zařízení nejsou kmitočtově stabilní a velké procento rušení způsobují i některá výrobní a zdravotnická zařízení, u kterých vznikají silné výboje.

Proto je třeba při plánování a organizování využití vlastních REP vycházet z konkrétní elektronické situace. Podkladem pro plánování je znalost situace vlastních vojsk, ale i radioelektronické situace ostatních uživatelů v prostoru jejich současného i předpokládaného působení. Zhodnocení radioelektronické situace se musí provádět při každém plánování využití radioelektronických prostředků. Přitom je nutné počítat s tím, že v prostoru působení našich vojsk budou vždy působit i radioelektronické prostředky nutné pro zabezpečení výroby, dopravy a spojení a kulturního zajištění života našich spoluobčanů. K tomu máme dostatek podkladů, neboť veškeré REP pracující na našem území jsou registrovány. Proto je nutné před plánováním udělat analýzu prostorového rozmístění i rozbor technických parametrů těch zařízení, které by mohly mít vliv na činnost našich REP. Na základě toho musí být uskutečněna reálná opatření k vzájemné slučitelnosti (EMK) všech REP a v nutných případech i přímé rozdělení působnosti REP v prostorech nahrazení. K tomu slouží vydané normy pří-

pustných vzdáleností a kmitočtových odstupů i přehledy stálých REP používaných civilními organizacemi.

Mezi konkrétní opatření patří:

- promyšlené rozdělení pracovních kmitočtů, včetně záložních, pro všechny REP s ohledem na jejich prostorové rozmístění a důležitost (velitelské rádiové stanice, zařízení řídicích systémů, navigační prostředky apod.) i na podmínky šíření elektromagnetických vln (využívání předpovědi pro šíření KV rádiových vln apod.),

- zabezpečení prostorového rozdělení REP z hledisek jejich vzájemného působení, tzn. jejich rozmístění na vzdálenosti,

kteří zabezpečují EMK REP všech typů a výkonů,

- rozmístění REP tak, aby se výhodně využívalo příznivých podmínek pro jejich činnost, ale aby zároveň umožňovaly maskování, neprozrazovaly místa velení a řízení,

- koordinace činnosti REP podle časového harmonogramu působení (v jaké činnosti mají přednost, kdy musí být omezeny apod.),

- udržování kontaktu s civilními orgány, včasné registrování nově zaváděných prostředků a neustálý přehled o vývojovém trendu nových elektronických zařízení.

Při řešení elektromagnetické koexistence vojenských a civilních radioelektronických prostředků je třeba mít vždy na paměti, že v mírové době je nutné organizovat všechna opatření tak, aby nebyli omezováni žádní uživatelé. Zásada stejné rovnosti je prioritní a ochrana vlastních REP před rušením musí mít stejnou důležitost, jako ochrana prostředků ostatních resortů, které zabezpečují služby výrobě, dopravě, spojení i občanům. Zabezpečení EMK REP pracujících na území státu se stává neodkladnou potřebou společenského života. Masové používání REP, jejich perspektivní růst bude zvyšovat nároky na kázeň a koordinaci při plánování i vlastním jejich používání. Zvlášť pečlivě a důsledně je zapotřebí přistupovat k řešení EMK REP v ozbrojených silách. Protože jakékoli vzájemné ovlivňování a rušení REP vážně narušuje efektivní velení vojskům a bojovou pohotovost. Dovedné využívání kmitočtového spektra, vysoká kmitočtová a provozní kázeň zároveň zvyšují ochranu před radiotechnickým průzkumem a rušením nepřítelů.

BOJESCHOPNÁ VÝZBROJ — ÚKOL ZÁSTUPCE VELITELE PRO VÝZBROJ

Přebrojení naší armády novou, doko-
nalejší výzbrojí s cílem zvýšit její bojovou
připravenost a schopnost čelit růstu vo-
jenské síly našeho třídního nepřítele ve-
de ve svém důsledku k prohlubování roz-
poru mezi nižší úrovní technických zna-
lostí a dovedností vojáků a vysokou tech-
nickou složitostí výzbroje.

Řešení tohoto nesouladu je především
v odstranění první části protikladu —
v nutnosti zvýšit úroveň technických zna-
lostí a dovedností vojáků všech katego-
rií — obsluh, velitelů i technického perso-
nálu.

Uvedený rozpor se promítá ve zhorše-
ném technickém stavu výzbroje a její sní-
žené provozuschopnosti do bojové přípra-
venosti a bojové pohotovosti jednotek a
útvárů. Proto mu velení naší armády vě-
nuje velkou pozornost. Velmi často se
však k tomuto problému přistupovalo ja-
ko k řešení rozporu mezi skutečným tech-
nickým stavem výzbroje a požadovaným
stavem, což (bez hlubší analýzy příčin)
vedlo k formálnosti a použití nepřiměře-
ných rozhodnutí a nařízení. Byla přijata
řada opatření, který měla přispět ke zle-
pšení technického stavu výzbroje. Směro-
vala většinou k vymezení odpovědnosti
funkcionářů za technický stav výzbroje a
stanovení povinnosti uskutečnit technické
prohlídky, ošetřování, věst technickou do-
kumentací a předkládat hlášení o stavu
výzbroje.

Nejvýraznějším opatřením v oblasti tech-
nického zabezpečení naší armády v po-
slední době je zavedení nové řídicí funk-
ce na všech velitelských stupních počíná-
je plukem — funkce zástupce velitele pro
výzbroj. Její vytvoření a nové organizač-
ní uspořádání technického zabezpečení

vojsk napomáhá k vyřešení již existují-
cího rozporu. Je nutné si však uvědomit,
že toto opatření pouze vytváří podmínky
pro vyřešení rozporu, jež spočívá v pro-
vedení důkladných vědeckých analýz celé
oblasti problematiky technického zabezpe-
čení vojsk, v pochopení a neúnavné práci
všech funkcionářů ve prospěch nově za-
vedeného jednotného technického úseku.

Právem se očekává, že důležitou úlohu
při uskutečňování nové technické politiky
budou plnit funkcionáři ustanovení do ří-
dicích funkcí zástupců velitelů pro vý-
zbroj. Jejich povinnosti, jak vyplývá ze
základních ráoň, jsou velmi rozsáhlé. Na
nich se jednoznačně vyžadují technické
znalosti a dovednosti i vysoká odpověd-
nost za svěřený úsek. Dále se od nich oče-
kává iniciativa, umění vést lidi a politič-
nost. Podrobnější specifikace požadavků
na znalosti a dovednosti můžeme uskuteč-
nit na základě rozboru povinností obsa-
žených v Řádu vnitřní služby a Bojovém
řádu pozemního vojska. Uvádí se v nich,
že zástupce velitele pro výzbroj odpovídá
za technickou bezvadnost výzbroje, za její
bojovou pohotovost k bojovému použití,
správný provoz, opravy a odsun poškozené
výzbroje. Je povinen mít stálý přehled
o zabezpečení vojsk výzbrojí, bojovou a
ostatní technikou a municí, o jejich spo-
třebě i ztrátách a pravidelně kontrolovat
plnění opatření technického zabezpečení.
Dále je povinen organizovat provoz vý-
zbroje, sestavovat plán předepsaných pra-
cí, ošetřování výzbroje a zabezpečovat je-
ho včasné a kvalitní plnění. Rovněž zpra-
covává a provádí opatření k zajištění bez-
pečnosti při přípravě a provozu výzbroje,
zjišťuje příčiny mimořádných událostí, ha-
váří, poruch a závad výzbroje a přijímá

rozhodnutí k jejich odstraňování a předcházení jejich vzniku. Zároveň z jeho povinností vyplývá organizovat opravy výzbroje a kontrolovat včasnost jejich usku-tečnění, zabezpečovat jednotky (útvary) výzbrojí, včas vyžadovat chybějící výzbroj, náhradní díly, kontrolní a měřicí přístroje, prostředky k ošetřování a opravám, organizovat jejich převzetí, používání, skladování i výdej, kontrolovat vedení stanovené evidenční a výkazové dokumen-tace.

Aby mohl plnit uvedené povinnosti, musí bezpodmínečně znát počty, technický stav a konstrukci výzbroje, možnosti jejího bo-jového použití a zásady organizace všech režimů provozu. To znamená zvládnout or-ganizaci a zásady používání, skladování, přepravy, prohlídek, ošetřování a oprav výzbroje. Nelze opomenout, že musí mít hluboké technické znalosti. Bez nich ne-ní schopen přijímat odůvodněná a účinná opatření k udržení výzbroje v dobrém technickém, provozuschopném stavu a tak zabezpečit její trvalou bojeschopnost.

Vzhledem k tomu, že zástupce velitele pro výzbroj je hlavním organizátorem technického zabezpečení, je povinen účast-nit se zpracování plánu bojové a politické přípravy a mobilizačního plánu, or-ganizovat jejich plnění ve své oblasti. Z to-ho vyplývá, že je povinen řídit bojovou a politickou přípravu podřízených jednotek, organizovat technickou přípravu všech příslušníků útvaru (svazku), učit důstojníky a praporčíky ovládat výzbroj a pravid-la jejího provozu. Současně jeho povin-ností je kontrolovat, jak příslušníci útva-ru (svazku) znají pravidla používání, oprav, ošetřování, skladování, prohlídek a přepravy výzbroje.

Plnění těchto úkolů je podmíněno zna-lostmi zásad vědeckého řízení, dovednost-mi v oblasti plánování, organizace, kon-trol, operativního řízení a evidence. Mi-mo to je nutné, aby zástupce velitele pro výzbroj byl zároveň i dobrým učitelem a vychovatelem svých podřízených. Proto by měl mít potřebné znalosti pedagogiky a psychologie. Protože odpovídá i za vojen-skou kázeň a morálně politický stav svých přímo podřízených, musí znát i jejich pra-covní, politické a morální kvality. Je nut-né, aby jako vedoucí funkcionář útvaru dodržoval leninské principy řízení, ve své každodenní činnosti prosazoval vědecký světový názor, prokazoval svou politickou vyspělost a principiálnost, ideovou pev-nost, nesmiřitelnost a nenávisť k třídnímu nepříteli a jeho ideologii. Dále je povinen vychovávat podřízené k socialistickému kolektivismu, vědomí a citu k společen-

ské a osobní odpovědnosti za obranu vlas-ti a zemi socialistického společenství.

Zástupce velitele pro výzbroj by měl působit příkladem na své podřízené. K to-mu se u něho předpokládá řada morálních vlastností, jako jsou ukázněnost, směr-sť, vytrvalost, rozhodnost, statečnost, iníci-tivnost, samostatnost, schopnost sebeovlá-dání, bdělost a ostražitost. Dále čestnost, poctivost, pracovitost, skromnost, upřím-nost aj. Výrazně se u něho musí projevo-vat schopnost řídit, umět reagovat na da-nou situaci, motivovat, stimulovat a hod-notit podřízené. Musí umět vybrat hlavní úkoly a správně je rozdělovat. Je zcela sa-mozřejmé, že pro úspěšný výkon funkce by měl mít vybraný funkcionář ještě ce-lou řadu dalších předpokladů. Mnohé z nich může získat jedině při praktickém výkonu své funkce. Vystupuje přitom do popředí úloha nadřízených funkcionářů a štábů. Správně budou postupovat tam, kde bude od zástupce velitele pro výzbroj vy-žadována v jeho práci samostatnost, roz-hodnost a kde bude za nedostatky ve své práci brán k osobní odpovědnosti.

Ani nejlepšímu organizátorovi však pro zlepšení technického stavu výzbroje ne-mohou stačit jen povrchní znalosti tech-niky a technického zabezpečení. Funkci-onář tohoto typu pouze přenáší úkoly a svou zodpovědnost na náčelníky podříze-ných služeb a neustále od nich vyžaduje informace nejrůznějšího charakteru. Tako-vý funkcionář sám nebude schopen při-pravit ani návrhy pro velitele a přijmout zásadní rozhodnutí vedoucí ke zlepšení stavu výzbroje.

Ve funkci zástupce velitele pro výzbroj může obstát jedině důstojník, který má znalosti konstrukce a provozu ručních zbraní, děl, minometů, raketometů, protitankových a protiletadlových řízených střel, systémů řízení palby, přístrojů elek-tronové optiky, automobilů, tanků, bojo-vých vozidel pěchoty a další výzbroje.

Protože se za základní ukazatele pro hodnocení úspěšnosti výkonu funkce zá-stupce velitele pro výzbroj bere technic-ký stav výzbroje a stav technické přípra-vy na daném stupni, je velmi důležité již při výběru vhodného funkcionáře zvážit jeho schopnosti, znalosti a zkušenosti z do-savadní služby. Funkcionáři, kteří vybíra-jí kádry pro tuto funkci, musí mít na zřete-li, že právě kádrovým obsazením funkce zástupce velitele pro výzbroj lze znatel-ně urychlit vyřešení již zmíněného rozpo-ru mezi nízkou úrovní technických znalos-tí lidí a vysokou technickou úrovní vý-zbroje. Tento úkol vyžaduje principiálnost a stranickost.

AUTOMATIZOVANÝ SYSTÉM ZÁSOBOVÁNÍ LETECKÝM MATERIÁLEM

Vlivem vědeckotechnického pokroku dochází k zásadním změnám ve výstavbě a rozvoji armády. Vojenskotechnická revoluce změnila k nepoznání všechny druhy ozbrojených sil, zvýšila jejich bojovou sílu, vnesla mnoho nového do způsobu vedení ozbrojeného boje, řízení a organizace vojsk a jejich materiálně technického zabezpečení.

Vývoj letecké techniky je velice rychlý a dynamický. Roste její technická složitost, množství typů, modifikací a zkracuje se doba tzv. morální životnosti.

Tato situace podstatně ovlivňuje růst širokého sortimentu potřebných náhradních dílů, kontrolní měřicí techniky a všech ostatních prostředků, nutných pro zabezpečení bojové pohotovosti provozu a oprav letecké a zabezpečovací techniky. Tyto náhradní díly, kontrolní měřicí technika a ostatní prostředky se vyznačují vysokými finančními hodnotami, ale zároveň i omezenou dobou technické životnosti. Působí zde rovněž faktor neustálého růstu nákladů na leteckou techniku vlivem rychlého technického rozvoje, přičemž náklady na náhradní díly rostou podstatně rychleji, než náklady na nákup techniky.

Z této kvalitativní změny zákonitě vyplývají stále se zvyšující nároky na organizaci a řízení materiálně technického zabezpečení, které tvoří souhrn závažných a složitých činností k včasnému, dynamickému, operativnímu a spolehlivému zabez-

pečení vysoké bojové pohotovosti, provozu, výcviku a oprav letecké a zabezpečovací techniky.

Obecně jsou požadavky na jakékoli materiální zabezpečení formulovány těmito otázkami: co, v jakém množství, kdy a kde (místo) mít.

Jejich splnění závisí na zvoleném zásobovacím systému. Protože celosvětově stoupají náklady na nákup náhradních dílů k letecké technice, jsou hledány cesty k takovému způsobu zásobování, který by při udržování vysoké bojové pohotovosti v plném rozsahu respektoval požadavky maximální efektivity a hospodárnosti.

Pro zabezpečení vysoké bojové pohotovosti vojenského letectva musíme na jednotlivých zásobovacích stupních vytvářet a udržovat odpovídající zásoby. Tvoření zásob je však zákonitě v protikladu k požadavkům maximální efektivity. Jakékoli zásoby představují jistou „umrtvenou“ užitnou hodnotu vyžadující naopak další doplňkové náklady (např. na skladování, ošetřování, stárnutí, snižování spolehlivosti apod.). Z toho vyplývá, že mezi těmito dvěma tendencemi musíme vyhledávat racionální kompromis, který umožní zajistit potřebné zásoby při dodržování požadavků maximální efektivity. Jinými slovy stav zásob musíme zabezpečovat v optimální výši. Přitom musí být splněny tyto podmínky: co nejméně zásob, peněz a pracovníků na hospodaření s nimi.

Velký rozsah druhů leteckého materiálu, nutnost rozlišování jeho kvality a dalších důležitých ukazatelů neumožňuje tyto podmínky splnit bez využití výpočetní techniky a poznatků z teorie zásob.

Vzhledem k těmto skutečnostem se VL-ZMNO rozhodl v roce 1971 racionalizovat tehdejší zásobovací systém leteckým materiálem formou podstatné modernizace.

Racionalizace byla pochopena v pravém smyslu tohoto slova jako využívání rozumových úvah, opírající se o vědecké metody, tedy praktické uplatňování vědy a matematických modelů řízení výše skladby zásob v praxi.

Řešení úkolu bylo zahájeno v průběhu roku 1971 a v roce 1973 bylo technickou radou VL-ZMNO přijato ideové řešení uceleného systémového projektu číslo 64025 pod názvem Modernizace zásobování leteckým materiálem ve zkratce MOZALEM a nařízena jeho postupná praktická realizace.

Samotný projekt byl koncipován jako otevřený a dynamický, umožňující stavební doplnění podle potřeb MNO-VL a vojsk. Umožňoval:

- automatické zpracování většiny informací a dat v oblasti zabezpečení ČSLA leteckým materiálem v rozsahu povinností materiálního hospodáře danými základními předpisy,

- zkvalitnění úrovně zásobování leteckým materiálem, efektivní využívání výpočetní techniky při zvyšování kázně a organizovanosti v celém zásobovacím systému,

- podstatné omezení subjektivních metod rozhodování a jejich nahrazení racionálními matematickými výpočty s možností variantního řešení,

- volbu výhodné objednávkové strategie, optimální poloautomatický systém rozdělování leteckého materiálu na jednotlivé zásobovací stupně.

Zavedení projektu do zásobovacího systému výrazně přispělo ke zvýšení kvality zásobování vojsk leteckým materiálem i stavu zásob, přičemž čisté finanční úspory po odečtení nákladů na realizaci projektu od roku 1971 do roku 1981 činily 225 mil. Kčs.

Základním ukazatelem materiálního zabezpečení je však dosažená provozuschopnost letecké techniky, která je trvale udržována na 96 %, přičemž materiálový podíl na celkové neschopnosti letecké techniky činil v roce 1976/1977 21 % a v roce 1980/1981 už pouze 13,9 %.

I přes uvedené nesporné přínosy a klady projekt nedosáhl v plném rozsahu stanovených racionalizačních cílů. Vyznačoval řadu poruch, které způsobovaly, že materiál se nedostal vždy včas a v potřebném množství k uživateli. Aby neklesla provozuschopnost letecké techniky z viny nedostatku materiálu, musel být k útvarům dodáván tzv. dispečinkovým způsobem zásobování. Nevýhodou tohoto způsobu je však nutnost vynakládání dodatečných finančních prostředků na okamžitou přepravu chybějícího materiálu na místa potřeby (jeho zvýšená četnost signalizovala, že zásobovací systém nepracoval optimálně).

Z uvedeného důvodu VL-ZMNO v roce 1978 uložil udělat analýzu zásobovacího systému k odstranění nedostatků a pokračovat v racionalizaci další etapou. Analýza ukázala, že nedostatky v zásobovacím systému jsou způsobovány:

1. Nedostatečnou přípravou lidí k využívání výsledků výpočetní techniky v zásobování.

V této oblasti se ve vědomí zainteresovaných funkcí (pracovníků) vytvářely dva rozdílné názory. První názor byl příliš optimistický, že výpočetní technika vyřeší všechny problémy v zásobování a že se tato problematika zúží pouze na příjem, výdej a evidenci automaticky dodávaného materiálu a ostatní povinnosti převzme počítač. Druhý, v podstatě pesimistický názor, vycházel z předpokladu, že zavedení výpočetní techniky nepřináší nic nového, ale naopak znamená zvýšení administrativních prací při zpracovávání potřebných vstupních dokladů pro výpočetní techniku. První názor zastávali ti pracovníci, kteří k problematice využití výpočetní techniky přistupovali na základě znalostí získaných pouze četbou populárně technických článků z tisku, druhý názor měli pracovníci, kterým nový způsob práce narušoval dlouholeté stereotypy v jejich činnosti a nutil je opustit „vyjeté“ koleje a řešit věci nově a moderně.

2. Nedostatečným technickým vybavením v oblasti zobrazování, rozmnožování a poskytování informací uživateli.

Výpočetní technika byla schopna zpracovat velké množství informací za velmi krátkou dobu, avšak nemohla je v plném rozsahu a požadovaném tvaru poskytnout uživateli (předávala jim daleko více informací, než kolik jich pro svou činnost potřebovali).

3. Zpracováním projektu ve třech výpočetních střediscích na nejednotné výpočetní technice.

4. Zásobováním vojsk pouze podle náhodné složky spotřeby materiálu, která má z principu zpoždění.

5. Ručním plánováním oprav leteckého materiálu v tuzemských i zahraničních podnicích.

Na základě rozboru začaly v roce 1979 projekční práce na tvorbě nového systémového projektu číslo 64026 pod názvem Modernizace zabezpečení leteckým materiálem, který byl postupně od roku 1982 zaváděn do užívání ve Výpočetním středisku Centrálního skladu.

Zásobování leteckým materiálem se vyznačuje některými specifickými zvláštnostmi, a to zejména:

- technologickou náročností a z ní vyplýjící vysoký nárok na skladování, konzervaci, životnost a obměnu,

- průběžnou modernizací náhradních dílů a s tím spojenou rozsáhlou zaměnitelností,

- rychlým morálním stárnutím letecké techniky (asi 7–10 let) a její častou obměnou, včetně nových druhů náhradních dílů,

- značným počtem druhů leteckého materiálu (až 200 000),

- vysokou pořizovací cenou a s ní souvisejícími nároky na hospodárnost a efektivnost rozložení zásob,

- úzkou vazbou spotřeby na stáří letecké techniky a rozsah provozu s nestejnou spotřebou v časové řadě,

- nestabilní (sporadickou) spotřebou umožňující jen složité výpočty předpokládané potřeby,

- dlouhými objednávacími termíny při nákupu náhradních dílů, které vyvolávají řadu problémů a složitý výpočet pojistné zásoby,

- vysokými nároky na hospodaření s leteckým materiálem, především v oblasti skladování, konzervace, oprav a rozdělování.

Vzhledem k nedostatkům původního projektu číslo 64025 a uvedeným specifickým zvláštnostem zásobování leteckým materiálem byl nový projekt číslo 64026 koncipován tak, aby zabezpečil s využitím automatizace:

- vedení evidence leteckého materiálu pro stupeň MNO, svazku, útvaru, jednotky,

- přísun materiálu k útvarům na základě vypočtených minimálních a maximálních úrovní zásob v souladu se skutečnou spotřebou a pro každý útvar zvlášť u náhodné složky spotřeby,

- přísun materiálu k útvarům na základě vypočtených norem,

- sledování, vyhodnocování a přísun materiálu na dispečinkové požadavky, bezprostřední uvedení letecké techniky do provozu,

- sledování přísunu a vyhodnocování materiálu na mimořádné požadavky — plnění mimořádných úkolů,

- plánování oprav leteckého materiálu na základě předpokládané potřeby,

- výpočet plánu MTZ leteckého materiálu pro celou ČSLA.

Abyste byla zabezpečena cílová funkce celého zásobovacího systému, tj. udržování vysoké a nepřetržité bojové pohotovosti čs. vojenského letectva při minimálních materiálních nákladech, byly do nového projektu zahrnuty všechny zkušenosti z tvorby automatizovaných zásobovacích systémů. Vznikl tak projekt na kvalitativně vysoké úrovni, který splňuje všechny požadavky moderního řízení.

Podstatné změny byly uskutečněny zejména ve skupině Evidence, která tvoří základ celého projektu. Řeší vedení evidence veškerého leteckého materiálu, je muž bylo přiděleno vojenské číslo materiálu (VČM) pro stupeň, součást, jednotku, útvar, svaz, MNO a zabezpečuje denní aktualizaci stavu zásob materiálu všech útvarů na základě došlých účetních podkladů do výpočetního střediska [VpS].

Když si cestu účetního dokladu promítneme do časové osy, dospějeme nutně k závěru, že ve VpS máme téměř reálné stavy zásob každého útvaru [za reálný stav považujeme 9 dní].

1. den — vydání materiálu do spotřeby,

2. den — zpracování účetního dokladu a jeho odeslání do VpS,

3. až 5. den — cesta účetního dokladu do VpS,

6. den — kontrola účetního dokladu vstupní kontrolou a pořízení vstupních dat,

7. den — aktualizace stavu zásob útvaru,

8. a 9. den — dny pracovního klidu (sobota, neděle).

Tyto téměř reálné stavy zásob na VpS však měly pouze útvary, které byly zásobovány přímo z centrálního skladu tzv. jednostupňovým zásobovacím systémem, tj. kde byl tok materiálu po linii centrální sklad — útvar.

U těch útvarů, které byly zásobovány cestou meziskladu, tj. kde byl tok materiálu po linii centrální sklad — mezisklad — útvar, docházelo ke zpoždění jeho dodání k útvarům o 1 až 2 měsíce. Navíc docházelo v meziskladu ke zbytečné manipulaci s materiálem a pro zabezpečení výcvikových úkolů musel tento udržovat odpovídající zásoby, jejichž skladba byla vytvořena pomocí výpočetní techniky na základě dlouhodobě sledované spotřeby materiálu při zabezpečování leteckého provozu, takže nemohla být snižována.

Z toho vyplývá, že zásobování útvarů cestou meziskladu bylo zdlouhavé, neefektivní a plně neumožňovalo využití výpočetní techniky.

Proto byly 1. 1. 1985 mezisklady ze zásobovacího systému vyloučeny a jednostupňový zásobovací systém zaveden pro všechny útvary, které obhospodařují letecký materiál.

Tím došlo k:

- podstatnému snížení stavu zásob leteckého materiálu,
- odstranění neefektivní manipulace s materiálem a vstřícné přepravy materiálu po území teritoria, a tím i ke snížení nákladů na přepravu,
- lepšímu rozdělení úzkoprofilového a nedostatečného materiálu a v případě potřeby k jeho novému operativnímu rozdělení,
- efektivnějšímu využití výpočetní techniky a pracovních sil,
- úspoře pracovních sil,
- zrychlení toku zásob k útvarům o 1 až 2 měsíce.

Mimo zavedení jednostupňového zásobovacího systému projekt pomocí optimalizačních výpočtů umožnil další snížení stavu zásob při stejné úrovni zabezpečení a čisté finanční úspory od roku 1982 po odečtení nákladů na realizaci dosáhly výše 154 400 000,— Kčs.

Navíc je umožněna zásadní racionalizace uvnitř projektu číslo 64026 MOZALEM, a to nahrazením současného matematického modelu R, r, T, který zabezpečuje periodické doplňování útvarů materiálem na základě vypočítaných minimálních a maximálních úrovní zásob matematickým

modelem Q, r. Ten umožňuje průběžně doplňovat zásoby útvarů na základě výpočtu tzv. signální úrovně stavu zásob.

Vezmeme-li v úvahu skutečnost, že na VpS máme bez použití terminálové sítě reálný stav zásob — 9 dní a budeme pokračovat ve sledování materiálu k uživateli na časové ose, dospějeme nutně k závěru, že signální úroveň zásob každé položky musí zabezpečit letecký provoz na dobu 1 měsíce.

9. den — VpS zjistí pokles materiálu na signální úroveň,

9. den — VpS vydá příkaz k výdeji materiálu,

10. až 12. den — cesta příkazu k výdeji materiálu do skladu,

13. až 16. den — příprava materiálu k expedici (v tom dva dny pracovního klidu),

17. až 30. den — cesta materiálu k uživateli.

Jinými slovy, stav zásob leteckého materiálu u leteckých útvarů můžeme snížit na 30 dní, čímž dojde k podstatnému poklesu stavu zásob při stejné úrovni zabezpečení bojové pohotovosti, provozu, výcviku a oprav letecké a zabezpečovací techniky.

Použití tohoto vysoce progresivního zásobovacího systému do praktického užívání je však podmíněno zavedením kontejnerového dopravního systému s optimalizačním výpočtem přepravních tras (aby nedošlo ke zvýšení spotřeby PHM). Současný dopravní systém využívá k dopravě materiálu k útvarům prostředky ČSD a ČSAD a nezaručuje dodání materiálu z centrálního skladu libovolnému útvaru do 14 dní.

Proto MNO-VI přijalo a důsledně realizuje potřebná organizační, technická, kádrová a projektční opatření.

Především byl zásobovací systém budován jako subsystém ASVR. Vývoj projektu v oblasti automatizace zabezpečení leteckým materiálem je možné charakterizovat jako přechod od automatizovaného informačního systému k automatizovanému systému řízení.

Souběžně se zavedením projektu číslo 64026 MOZALEM byla do československého vojenského letectva zavedena mikrofilmová technika s přímým převodem infor-

mací z počítače na filmový materiál pomocí zařízení COM, které umožňuje ekonomický a rychlý přístup uživatelů k datům, zpracováním moderním výpočetním systémem.

V kádrové oblasti byly a jsou postupně na odpovídající místa zařazovány vysokoškolské a středoškolské kádry s odpovídajícím vzděláním. Zbývající pracovníci jsou systematicky školeni v oblasti automatizace zásobovacího systému. Byly zpracovány podrobné uživatelské směrnice pro provoz projektu MOZALEM a vydána řada pomůcek. Tato opatření postupně mění negativní názory pracovníků na výpočetní techniku a mají výrazně pozitivní vliv na jejich ekonomické myšlení.

Zavádění výpočetní techniky bylo spojeno s řadou problémů, neboť jsme nebyli dostatečně materiálně a teoreticky připraveni, a tak jsme nedokázali v oblasti zásobování správně využít všech možností, které nám nabízela výpočetní technika.

Z toho důvodu se s dosaženými výsledky neuspokojujeme, ale z hlediska cílové funkce ASVRL, subsystému materiálně technického zabezpečení, kterým je racionální zajištění vysoké bojové pohotovosti čs. vojenského letectva, plánujeme inovační úkoly. Jde zejména o oblast:

Obsahu skupin úloh

- zabezpečit plnou automatizaci zásobování na základě stanovených norem a prognóz získaných ze sledování dlouhodobé spotřeby leteckého materiálu,
- přeorganizovat data do decentralizovaných bází dat a umožnit k nim diferencovaný přístup uživatelů,
- racionalizovat skupiny úloh podle nových poznatků z teorie zásob a zásobovacích modelů,

Při posuzování reálnosti stanovených úkolů si uvědomujeme, že výpočetní technika se stává přímým prostředkem, bez kterého si nelze moderní řízení představit. Zejména v tak organizované složce, jakou je armáda.

— respektovat okolí subsystému a vytvářet podmínky ke vzájemné kompatibilitě.

Technického zabezpečení

— vytvářet technické podmínky pro zavedení a prohlubování integrace člověk—počítač—člověk, včetně výstavby systému dálkového zpracování a dálkového přenosu dat pomocí komunikačních prostředků ČSLA,

— vytvářet podmínky pro racionální využívání dat z informačních systémů pomocí reprografie v rámci ČSLA a Spojeného velení,

— technicky zabezpečit oddělení sběru, kontroly a předběžného zpracování dat.

Organizační

— dosáhnout postupně požadované integrace projektů MOZALEM APIS [automatizovaný podsystém ILS] a návaznosti na ostatní projekty ČSLA,

— změny v subsystému neřešit nahodile, ale podle skutečné obsahové náplně činnosti [funkce] ověřené simulací na počítači.

Kádrovou

— školit lidi k využívání výpočetní techniky a zabezpečit jejich teoretickou a praktickou připravenost pro tvorbu, realizaci a využívání výsledků ASVR,

— upravit učební programy na středních a vysokých školách, a to teorie řízení, programování, projektování a teoretického i praktického využívání prostředků výpočetní techniky,

— plánovat postgraduální kurzy pro starší funkcionáře se zaměřením na perspektivní teoretický i praktický rozvoj ASVR.

K dosažení nepřetržitosti útoku

Redakčně upravený a zkrácený článek generálmajora I. M. Sivaka, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 12/1985.

Vedení nepřetržité bojové činnosti vojsk za útoku s maximálním vypětím sil až k dosažení konečných cílů operace se stalo jedním z hlavních principů vojenského umění. Rychlost útoku je zabezpečována:

- úplným využitím bojových možností vojsk s rozhodnými cíli,
- hlubokou operační sestavou svazů (svazků) a jejich přípravou k aktivní a směle činnosti ve dne i v noci, v jakýchkoli přírodních podmínkách,
- předstížením nepřítele v uskutečnění opatření, která směřují ke zmaření útoku,
- včasným zasazením druhých sledů a záloh do sražení,
- pružným manévrem vojsky a palbou, zejména ke smělému přenesení úsilí na perspektivnější směry,
- obklíčením a rychlým zničením úderných sil nepřítele,
- pečlivě zplánovaným vystřídáním vojsk, která působí v prvním sledu,
- přesně organizovaným obnovením bojovosti útvarů, svazků, které utrpěly velké ztráty,
- udržováním vysokého morálního ducha vojsk,
- dovedným velením vojskům v operaci.

Ze zkušeností z minulých válek se vši přesvědčivostí vyplývá, že zmaření plánovaných útočných operací bylo v první řadě především důsledkem narušení principu nepřetržitosti útoku a nerozhodnosti

v činnosti vojsk; neumění velitelů rozvíjet úspěch dosažený na počátku aktivní bojové činnosti; oslabení úderu vojsk v době, kdy vznikala pro nepřítele kritická situace; nezpůsobilost velitelů rychle reagovat na změněné podmínky bojové situace; pomalost při narůstání úsilí vojsk z hloubky; neumění dovedně využívat k dosažení vítězství takových faktorů, jako jsou válečná leť a zdůvodněné riskování. Jako důsledek toho nepřítel stačil přeskupovat své síly, přisunovat zálohy z hloubky na ohrožené směry, včas vyvést vojska z prostoru projevujícího se obklíčením, odrážet naše úderky nebo vést protiúder, podstatně snížit tempo postupu útočících svazů a organizovat pevnou obranu v hloubce na nové obranné čáře.

V letech Velké vlastenecké války uskutecnila Sovětská armáda desítky útočných operací, které končily skvělým vítězstvím sovětských zbraní. Úspěch v nich závisel na mnoha faktorech, mezi nimiž významné místo patří umění uvedení principu nepřetržitosti bojové činnosti do života. Výstižným příkladem jeho dovedného použití v praxi je viselsko-oderská operace, v jejímž průběhu vojska 1. běloruského frontu a 1. ukrajinského frontu v lednu až únoru roku 1945 útočila v pásnu širokém přes 500 km a na konci operace je rozšířila na 1000 km, za 23 dní bez jakýchkoli přestávek postoupila do hloubky obrany nepřítele až 500 km se středním tempem téměř 23 km denně. Tankové armády, zasazené do sražení k narůstání úderů, úto-

čily denně průměrně tempem 45 km, v jednotlivých dnech i do 70 km.

Rychlého rozvíjení útoku v této operaci bylo dosahováno:

- dovedným a rozhodným soustředěním palby dělostřelectva a úderů letectva na rozhodujících směrech a pružným manévrem vojsk, zvláště dělostřelectvem, letectvem a jejich palbou,

- vedením silných, hlubokých roztínových úderů na nepřítele, což zbavilo hitlerovské velení možnosti postupně zaujmát obranu na připravených čarách mezi Vislou a Odrou, vyčerpat a zastavit vojska frontů,

- zasazením tankových armád, tankových a mechanizovaných sborů do sražení k dokončení průlomu jeho obrany a rozhodného rozvíjení dosaženého úspěchu,

- násilným přechodem vodních překážek z chodu,

- smělym manévrem silami a prostředky k přenesení úsilí z jednoho směru na druhý a obejítí uzlů odporu, velkých měst a průmyslových prostorů,

- dovednou organizací pronásledování nepřítele,

- periodickým střídáním jednotek, útvarů a svazků, které byly bezprostředně v prvním sledu vojsk, poskytnutím jim času k obnovení bojových schopností, ošetření techniky a odpočinku vojsk,

- údržbou a budováním komunikací ve vysokých tempích.

To vše zbavilo nepřítele schopnosti obnovit souvislou frontu obrany a připravit organizovaný odpor na nových čarách. Sovětským vojskům to umožnilo rozvíjet rychlý útok a z chodu obsazovat předmostí na západním břehu Odry ve vzdálenosti 60 km od Berlína.

Je nutné zdůraznit, že v letech minulé války byly nejrychleji rozvíjeny ty operace, které již v období přípravy, na základě dobře promyšleného rozhodnutí velitele, byly pečlivě plánovány a všestranně koordinovány podle úkolů, čar a času činnosti různorodých sil, jež se jich zúčastnily. Proto na speciálních velitelsko-štábních cvičeních nebo válečných hrách s velitelským sborem polních velení frontu, armád a svazků bylo procvičováno vedení operace do celé její hloubky s přihlédnutím k pravděpodobné činnosti nepřítele. V průběhu takových opatření byla plánovaná operace důkladně procvičována (jakoby modelována). To umožňovalo včas předvídat racionální využívání sil a prostředků podle směřů a čar, jejich dovedné použití v průběhu útoku zabezpečovalo vojskům frontu nepřetržitě rozvíjení úspěchu do celé hloubky stanovených úkolů.

Bojové zkušenosti svědčí o tom, že zahájený útok je nezbytné vést rychle, rozhodně a aktivně, s maximálním vypětím sil, ve dne i v noci, bez operačních přestávek tak, aby bylo možné rychleji proniknout do hloubky obrany nepřítele, zmařit jeho plány, vnutit mu svou vůli, paralyzovat odpor, v nejkratší době dosáhnout vítězství.

Tyto zásady sovětského vojenského umění, které jsou zobecněním zkušeností z minulé války, neztratily na svém významu ani v současné době.

Princip nepřetržitosti a rychlosti útoku v soudobých operacích se naplňuje novým obsahem. Je to podmíněno především zásadními kvalitativními změnami v rozvoji prostředků ozbrojeného zápasu, ve způsobech vedení útočných operací. Vyzbrojení vojsk nejnovějšími typy jaderných a konvenčních zbraní, jejich motorizace a aerizace mají určující vliv na formy a způsoby válečné činnosti. Prořadou úlohou při plnění hlavních úkolů zničení bránících se vojsk mají nyní prostředky jaderného a palebného ničení. Je známo, že útok je v podstatě umění harmonického spojení palby, úderu a manévru. Přitom v kombinaci těchto součástí útoku absolutně patří blízké a daleké, především přesné palbě. Úder a manévry musí směřovat k efektivnímu využívání palebných úderů silami pozemního a vzdušného sledu vojsk.

Palba, úder a manévry ve srovnání s minulou válkou musí být uskutečňovány nejen na čáře dotyku vojsk stran, ale mít i hluboký a rozsáhlý charakter. Jde o současné působení na nepřítele do celé hloubky jeho operační sestavy ve všech sférách: na zemi, ve vzduchu i na moři. A to zásadně mění samotný obsah principu nepřetržitosti a rychlosti útoku. Nový obsah vyplývá především z podstatně vyšších bojových možností vojsk. Jejich vysoká palebná síla umožňuje vytvářet trhliny v obraně nepřítele nejen mnohonásobně převyšujícími silami na úsecích průlomu, ale i soustředováním vysoce přesné palby, a to na velkém počtu úseků. Jinak řečeno, nový kvalitativní skok v rozvoji prostředků palebného ničení umožňuje jiným způsobem přistupovat k problémům průlomu obrany a rozvíjení úspěchu, přejít od postupného ničení nepřítele k současnému. Podobně tak jak se palba stává vedoucí a základní otázkou, tak i obchvat nepřítele ze vzduchu mění se v základní otázku využívání výsledků palebných úderů, vedených současně do celé hloubky jeho sestavy.

Je nutné zdůraznit, že nesmírné rostoucí mohutnost a efektivnost palby skýtají

důvod hovořit na jedné straně o jejím rozhodujícím významu při dosažení úspěchu od samotného počátku silných palebných úderů, na druhé straně o vzniku nebezpečí zmaření útoku v případě, že nebudou přijata potřebná opatření ochrany proti působení vysoce přesných konvenčních zbraní. V této spojitosti problém nepřetržitosti útoku je v přímé závislosti na kvalitě plnění dvojediného úkolu: efektivního ničení nepřítele do celé hloubky jeho sestavy a spolehlivé ochrany vlastních vojsk proti prostředkům palebného ničení druhé strany.

Mezi nejdůležitější objekty je nutné zařadit ty, jejichž zničení bude mít za následek dezorganizaci velení vojskům a zbraním nepřítele a snížení jeho jaderného a palebného potenciálu. Tento úkol je možné nejspíše plnit jak způsobem fyzického zničení nejdůležitějších objektů, tak i jejich umlčením prostředky radioelektronického boje.

Soudobé prostředky ozbrojeného zápasu umožňují novým způsobem řešit určování úkolů, tak i výsledků současného působení na vojska a síly nepřítele. Západní odborníci uznávají, že po vyzbrojení vojsk NATO jadernými a vysoce přesnými zbraněmi vznikla možnost v krátké době mířenými údery ničit nejdůležitější objekty nepřítele do celé hloubky jejich rozmístění, vyřazovat z boje nejen první ale i druhé sledy (zálohy) a takovým způsobem podstatně oslabovat pevnost obrany.

Mezi všemi problémy zabezpečení nepřetržitosti útoku zaujímá dnes v této souvislosti jedno z prvních míst úkol současného rozvíjení bojové činnosti útočících vojsk nejen čelně, ale i v týlu nepřítele. Palbou a smělou činností zejména vysoce mobilních sil v hloubce operační sestavy obránce je nezbytné paralyzovat odpor nepřítele, izolovat jeho zálohy a zmařit jejich manévry, zabezpečit zničení nepřátelských uskupení a jejich prvků po částech. Význam takové směle a rozhodné činnosti v důsledku zvětšení dopravních možností k přepravě vojsk a bojové techniky vzduchem bude neustále narůstat, zejména potom, kdy do jejich výzbroje budou zavedeny dokonalejší vzdušné prostředky velkých rozměrů, schopné zvedat a přesunovat soudobou techniku s obsluhujícím personálem.

Při plnění tohoto problému patří důležitá úloha směle činnosti vzdušných a námořních výsadek různého rozsahu a určení. Jejich použití v soudobých útočných operacích lépe zabezpečí včasné využití výsledků mohutných palebných úderů, vedených do celé hloubky operační sestavy

svazů nepřítele. Svou aktivní činností výsadky společně s vrtulníkovými jednotkami, představenými a obcházecími odřady jsou předurčeny paralyzovat aktivnost obrany, podstatně narušit velení, způsobit ztráty obránců a tak napomáhat rozhodnosti útoku pozemního sledu vojsk. Aby vysazení proběhlo úspěšně, je nezbytné především spolehlivě umístit systém PVO nepřítele na směrech přeletu vojenského dopravního letectva a vrtulníků s výsadkem. V tomto směru je nezbytné soustředit úsilí bojového letectva, raketových vojsk a dalekonosného dělostřelectva, které se podílejí na palebném ničení bránců se vojsk, zabezpečení přeletu a bojové činnosti výsadek.

Důležitou úlohu při dosažení nepřetržitosti útoku mohou mít mobilnější jednotky, útvary, představené a obcházecí odřady, které v těsné součinnosti se vzdušnými výsadkami se nezavazují do zdoluhavých bojů s jednotlivými uskupeními bránců se nepřítele a využívají mezer v jeho sestavě. Jsou schopny rozhodným způsobem pronikat k jeho nejzranitelnějším a životně důležitým objektům, ničit je nebo obsazovat, dezorganizovat provoz na komunikacích, systém velení a práci týlových orgánů. K zabezpečení úspěšného postupu těchto svazků a útvarů bude často zapotřebí vést silné údery letectvem, raketovými vojsky a dělostřelectvem k vytvoření „koridorů průchodů“ k průlomům do hlubokého týlu a k uskutečnění palebné podpory při jejich činnosti v odtržení od vlastních vojsk. V letech Velké vlastenecké války byly získány velké zkušenosti z využívání frontových a armádních rychlých skupin, které byly zasazovány na rozhodujících směrech. Byly předurčeny k rychlému rozvíjení útoku do hloubky, roztnutí fronty, rozdělení a rozdrobení uskupení nepřítele, jejich zničení po částech, rychlému obsazení mezilehlých obranných čar a důležitých rájů z chodu a tak k dosažení vysokých temp a nepřetržitosti činnosti vojsk v průběhu útočných operací. Rychlá vojska se zpravidla směle odtrhovala na velké vzdálenosti od hlavních sil a vedla rozhodnou manévrovou činnost v týlu nepřítele, čímž napomáhala dosahování nepřetržitosti vedení nejen frontových a armádních operací, ale i operací skupin frontů.

Narůstání úsilí vojsk prvního sledu zasažením druhých sledů a záloh do sražení k udržení převahy nad nepřítelem na rozhodujících směrech i v soudobých podmínkách zůstává jedním ze způsobů dosažení nepřetržitosti útoku. Je to pochopitelné, neboť první sled v průběhu útoku

do velké hloubky při překonávání nejširšího taktického zóny obrany nepřítele, různých překážek a odrážení protiztlačí a protiúderů může mít velké ztráty způsobené zvláště vysoce přesnými zbraněmi. Přirozeně některé svazky budou upoutány zdlouhavými boji a tempa jejich postupu se mohou podstatně zpomalovat. K nepřetržitému rozvíjení dosaženého úspěchu a k rychlému využití výsledků hlubokých palebných úderů a činnosti vzdušných výsadků je zapotřebí zasadit čerstvé síly a prostředky do sražení.

V letech Velké vlastenecké války bylo toto opatření hlavním způsobem narůstání úsilí v průběhu operací. Např. ve viselsko-oderské operaci měla většina sborů prvního sledu bojovou sestavu ve dvou sledech, u frontů a armád se vytvářely silné rychlé skupiny, v některých armádách byly organizovány předsunuté odřady speciálně k obsazení přeprav na vodních překážkách. To všechno umožnilo, s využitím silného počátečního úderu na nepřítele, bez přerušení rozvíjet taktický úspěch v operační a potom i ve strategický.

Je pochopitelné, že v soudobých podmínkách je nutné přistupovat k této otázce tvůrčím způsobem. Jestliže v letech Velké vlastenecké války bylo dosahováno narůstání úsilí na směrech hlavních úderů převážně soustředěním velkého množství vojsk v úzkých pásmech, potom v současných podmínkách je to nepřijatelné, protože může vést k vytvoření výhodných cílů pro hromadné vysoce přesné údery nepřítele. Proto zabezpečení nepřetržitosti bojové činnosti v současné době je spojeno především s uměním palebného ničení nepřítele a krátkodobého hromadění sil na rozhodujících úsecích v potřebné době. Vševojskové svazky druhého sledu nebo zálohy s vysokou mobilností jsou schopny ze vzdálených rajónů rychle se přesunovat na rozhodující směry a vést překvapivé soustředěné údery na nepřítele. Přitom mohou působit jen omezenou dobou (v období plnění jednoho důležitějšího úkolu) a ihned se rozpítylovat, aby nebyly napadeny mohutnou palbou vysoce přesných zbraní. Přesun vojsk je nutné uskutečnit utajeně, rychle a odvážně.

Dovedný manévř vojsky, silami a prostředky zůstává jedním z nejdůležitějších způsobů zabezpečení nepřetržitosti bojové činnosti v průběhu útočných operací. Smělost a odvaha, které hraničí s rizikem, rychlá a včasná změna směru hlavního a dalších úderů, manévrem do pásma souseda s následným vyjitím do vlastního, nepřipuštění šablony ve způsobech činnosti, vnucování vlastní vůle nepříteli — to je

hlavní co musí být základem manévru, který zabezpečuje úspěch útočných operací.

Narůstání úlohy manévru k zabezpečení nepřetržitosti bojové činnosti vojsk v útočných operacích je zákonitým důsledkem rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu, především výsledkem nesmírného růstu síly palby a pohyblivosti vojsk. To názorně potvrzují zkušenosti z Velké vlastenecké války, ve které manévř silami a prostředky byl jedním z rozhodujících faktorů boje o získání iniciativy a zabezpečení nepřetržitosti útoku v armádních a frontových operacích i v operacích skulin frontů.

V široké míře byl uskutečněn manévř silami a prostředky ve Ilovsko-sandoměřské operaci (v roce 1944). Velitel 1. ukrajinského frontu maršál SSSR I. S. Koněv měl v podřízenosti jako rychlá vojska tři tankové armády, dvě jezdecko-mechanizované skupiny, dovedně jimi manévřoval, operačně ovlivňoval nepřetržitost vedení operací, rychle dosahoval změn v situaci ve svůj prospěch a celkového úspěchu.

Kladné zkušenosti smělého manévru k přenesení hlavního úsilí frontu na nový směr byly získány v průběhu pobaltské útočné operace. Hlavní stan vrchního velení vzal v úvahu rostoucí odpor nepřítele na přístupech k Rize a rozhodl přenést hlavní úder z řížského směru na memelský, kde bylo jeho uskupení slabší. V souladu s tímto 1. pobaltský front v podmínkách nepřetržité bojové činnosti v krátké době přesklupil pět vševojskových, tankovou a leteckou armádu, dva tankové sbory a jeden mechanizovaný a bez operační přestávky uskutečnil novou memelskou útočnou operaci. Tak byla zabezpečena i nepřetržitost strategického útoku a zničení německých fašistických vojsk v Pobaltí.

Současné s manévrem vojsky (silami) v letech Velké vlastenecké války neustále narůstala úloha manévru palbou dělostřelectva a letectvem. V soudobých podmínkách, kdy dostřel a dolet, mohutnost a přesnost těchto prostředků nesmírně vzrostly, jejich manévř údery bude mít zvláštní význam. Soustředěnými palebnými údery na nejdůležitějších směrech a do celé hloubky obrany nepřítele je možné způsobit takové zničení obránce, které ho zbaví schopnosti odporu.

Problém dosažení rychlosti útoku nemůže být zcela řešen bez organizace aktivní noční činnosti vojsk. V průběhu Velké vlastenecké války její podíl nepřetržitě narůstal. V útočných operacích jejího prv-

ního období byla vedena jednotlivými jednotkami a útvary. V dalších obdobích v ní působily střelecké, mechanizované a tankové sbory, vševojskové a tankové armády; stala se obvyklým jevem. Noční bojovou činnost vedly nejen svazy, ale i vojska frontu. Např. v berlínské operaci úderné uskupení 1. běloruského frontu přešlo do útoku 16. dubna roku 1945 dvě hodiny před svítáním. Jeho silný noční úder se současným osvětlením objektů terénu 143 světlometry byl pro nepřítele úplným překvapením. V průběhu jedné a půl hodiny postoupilo až čtyři kilometry do hloubky hlavního pásma obrany nepřítele, což zabezpečilo další úspěch operace.

V soudobých podmínkách, ve spojitosti se zvětšením bojových možností vojsk a zdokonalením jejich technického vybavení, rozšiřují se měřítka bojové činnosti vojsk v noci, narůstá její význam. Nejde o omezené využívání nočních podmínek k plnění druhořadých úkolů, ale o nepřetržitě vedení rozsáhlé útočné činnosti velkými uskupeními vojsk s rozhodnými cíli. Uskutečnění úspěšného útoku v noci, jak ukazují zkušenosti, vyžaduje jeho včasnou přípravu a vedení doplňkových opatření ve dne k zabezpečení efektivního použití vojsk, bojové techniky a zbraní, orgánů a prostředků velení.

V současné době několikanásobně vzrostl význam tvůrčího faktoru při dosažení úspěchu. Zjištění zranitelných míst nepřítele, bojová aktivnost a válečná lest, umění v potřebné době riskovat, překvapivá a ohromující činnost, nucení své vůle nepříteli, rychlé reagování na změny situace, vedení bojové činnosti nepřetržitě ve dne v noci, v jakýchkoli povětrnostních podmínkách, s krajním vypětím sil — to jsou ty nejdůležitější bojové vlastnosti velitele, které nabývají nyní na zvláštním významu. Přitom je nutné upozornit na umění velitelů a štábů pečlivě vést průzkum vysoce přesných prostředků, zejména průzkumných a úderných i průzkumných a palebných systémů nepřítele, a okamžitě je ničit po jejich zjištění.

Mezi těmito kvalitami bylo vždy důležitým ukazatelem vysokého bojového mistrovství velitelů a štábů umění dovedně dosahovat překvapení v činnosti vojsk. Ve varšavsko-poznaňské operaci 1. běloruského frontu bylo ho dosaženo díky hluboké promyšlenosti a podrobně rozpracovanému plánu oklamání nepřítele a jeho dovednému uskutečnění v praxi shora dolů. Nepřítel byl ohromen silou překvapivého mohutného úderu, v jehož důsledku vojska frontu, která zahájila průlom na několika úsecích v šíři 34 km, na konci opera-

ce jej rozšířila na frontě do 500 km a postoupila do hloubky až 500 km; ve svém pásmu osvobodila celou západní část Polska.

K dosažení překvapení mají velký význam umění používat originálních způsobů bojové činnosti a opatření maskování a dezinformace. Současně je nutné zabezpečit se proti překvapivým úderům nepřítele. Proto je důležité zajistit

- nepřetržitost průzkumu,
- rychlost reagování na všechny změny situace,
- udržování vojsk a orgánů velení na vysokém stupni bojové pohotovosti a ve schopnosti okamžitě zmařit jakoukoli překvapivou činnost nepřítele,
- přesnou součinnost všech sil a prostředků a jejich všestranné zabezpečení,
- umění velení vojskům a zbraním v podmínkách aktivního radioelektronického boje stran.

Za soudobých rádiových, radiotechnických a dalších nejnovějších prostředků průzkumu je velmi obtížné utajit velká soustředění vojsk a sil. Nepřítel se ovšem bude snažit způsobem různých klamných opatření a dezinformace uvést protistojící stranu v omyl a s využitím pohotových sil a prostředků druhých sledů a záloh, palbou všech prostředků a pevnou obranou na připravených čarách v hloubce, protiztečemi a protiúderem zastavit útočnicka, v případě výhodné situace ho odradit do výchozích prostorů.

Proto boj s nepřátelskými zálohami je nejdůležitějším faktorem dosažení nepřetržitosti rozvíjení operací. Jejich podíl v soudobé obraně je velmi značný. Např. v pozici obraně armád NATO mohou tvořit od 30 % do poloviny všech sil a v mobilní (manévrové) do 60–70 % bojového složení vojsk polních armád a skupin armád. V sestavě záloh jsou používány zpravidla tankové, obrněné a aeromobilní svazky a útvary, které mají vysokou pohyblivost, velkou palebnou a údernou sílu a kromě toho značnou odolnost proti dnešním prostředkům ničení. Rozmísťují se v hloubce obrany od 80 do 250 i více km od předního okraje rozptýleně a ve skrytu. Velení NATO v průběhu mnohých velkých cvičení při vytváření silných a vysoce mobilních záloh počítá s jejich včasným zasazením do sražení nejen změnít nepříznivý poměr v silách a prostředcích na ohrožených směrech, ale i vytvořit značnou převahu nad útočníkem a získat iniciativu v činnosti.

Všechno to potvrzuje důležitost a složi-

tost boje se zálohami v průběhu útoku. Na jeho výsledku ve značné míře závisí úspěch a doba dosažení cílů operací. Způsoby jejich zničení budou určovány konkrétními podmínkami situace. Např. v letech Velké vlastenecké války zálohy nepřítel, které se nacházely za hranicemi dosahu palby dělostřelectva, byly zpočátku oslabovány hromadnými leteckými údery a dokončení jejich zničení bylo uskutečňováno vševojskovými svazky a svazy bezprostředně v průběhu odrazení protiúderů nebo při překonávání jejich zaujatých čar.

Vyzbrojení vojsk mohutnými jadernými a palebnými prostředky v soudobých operacích značně mění charakter, obsah a způsoby boje s operačními zálohami. Hlavní v něm není odrazení protiúderů vojsky, jak tomu bylo v minulé válce, ale zničení druhých sledů a záloh v prostorech jejich soustředění a na osách přesunu vedením mohutných úderů dalekonosnými prostředky jaderného a palebného ničení. Vzdušné výsadky a vrtulníkové jednotky, které působí v týlu nepřítel v součinnosti s vysoce pohyblivými svazky útočícími čelně, v tomto případě budou dokončovat jejich zničení.

Mezi opatřeními operačního zabezpečení je obtížné docenit úlohu a význam zejména operacích zvláště s překonáváním vodních překážek. Jak ukazují zkušenosti z Velké vlastenecké války, hlavními faktory, které umožňují nepřetržitě rozvíjet útok při násilném přechodu velkých řek, jsou:

- jeho pečlivá organizace,
- předejití nepřítel v příchodu k nim,

— obsazení důležitých přeprav a předmostí, na protilehlém břehu předsunutými oddády, předvoji a vzdušnými výsadky,

— manévry přepravními prostředky s rozsáhlým použitím vrtulníků k rychlé přepravě pontonových a mostních souprav.

To vše napomáhá k přenesení úsilí vojsk na protilehlý břeh v krátké době.

Důležitý význam k zabezpečení nepřetržitosti útoku mají překonávání mezilehlých čar z chodu, pásem zamoření, rozrušení, minových výbušných zátarasů, včasna příprava dalších operací (v průběhu předcházejících) a jejich uskutečnění bez operačních přestávek, získání a udržení iniciativy k rychlému rozvíjení bojové činnosti v operační hloubce. Přitom je nezbytné včas připravovat vojska (druhé sledy, zálohy) ke splnění plánovaných i nepředvídaných úkolů. Při vedení předstihujících jaderných a silných palebných úderů nepřítel jsou jako prvořadá opatření: rychlé obnovení bojeschopnosti vojsk (sil) a znovuzahájení jejich útoku. Včasné doplnění záložních svazů a svazků osobami, bojovou technikou a zásobami materiálních prostředků, jejich rozptýlení a přesun, zabezpečení všech opatření maskování — to jsou důležité úkoly velitelů a štábů.

V soudobých podmínkách ve spojitosti s dalším zásadním a kvalitativním rozvojem prostředků ozbrojeného zápasu a způsobů vedení bojové činnosti princip nepřetržitosti a rychlosti útoku má nový obsah, je nejdůležitější ve vojenském umění. Jeho dovedné a tvůrčí použití zabezpečuje dosažení konečných cílů operace v krátké době.

z kapitalistických armád

Major Ing. Jiří Bureš

Ozbrojené síly Rakouska

Výstavba rakouských ozbrojených sil je výrazně ovlivněna reformou branného systému a celkovou reorganizací schválenou spolkovou vládou v roce 1970. Přestože byla původně rozvržena na 6—7 let, nebyla dosud zcela ukončena. Kromě toho v průběhu její realizace docházelo k jejím dalším úpravám.

Jedním z prvních opatření reformy bylo přijetí zákona ke zkrácení vojenské základní služby na 6 měsíců s platností od 1. 1. 1971. Vzhledem k trvalému nedostatku specialistů, pro jejichž výcvik je šestiměsíční služba nepostačující, byl zákon v roce 1977 doplněn o ustanovení k prodloužení služby podle dosažené hodnosti o 1—3 měsíce.

Nejvýznamnějším legislativním opatřením bylo přijetí ústavního zákona o obraně země v roce 1975, jímž byla poprvé v poválečném období stanovena vojenská doktrína Rakouska. Její podstatou je tzv. prostorová obrana, podle níž se území Rakouska člení s přihlédnutím ke geografickým podmínkám a podle ekonomických a administrativních oblastí na 33 „klíčových zón“, na jejichž udržení závisí úspěšnost obrany celého území. K tomu je přizpůsobena celková organizace a složení ozbrojených sil.

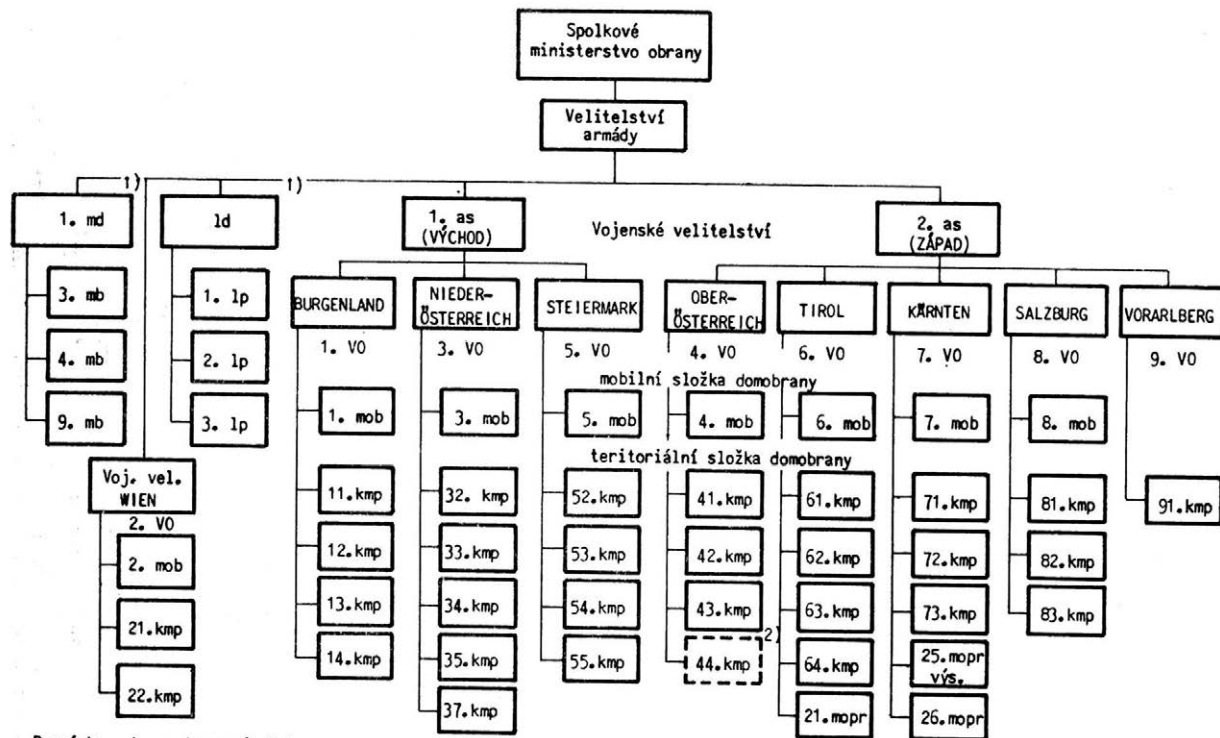
Rakouské ozbrojené síly měly k 1. 9. 1985 asi 49 500 osob (45 000 v pozemním vojsku a 4 000 ve vojenském letectvu), z toho asi 19 000 vojáků z povolání a dělesloužících (16 000 v pozemním vojsku a téměř 3 000 ve vojenském letectvu). Ozbrojené síly jsou budovány na miličním systé-

mu. Vrchním velitelem je spolkový prezident, jehož pravomoc v míru vykonává spolkový kancléř. Za výstavbu a řízení ozbrojených sil zodpovídá spolkové ministerstvo obrany, v jehož čele je ministr obrany (civilní osoba). Jeho stálým odborným poradcem je generální inspektor armády, který v podstatě plní funkci náčelníka generálního štábu. Operační řízení vojsk uskutečňuje III. (operační) správa spolkového ministerstva obrany, jejíž náčelník je současně velitelem armády. V případě vojenského konfliktu se ze III. správy vyčleňuje Velitelství armády, které plní úlohu nejvyššího velení. Náčelník III. správy zodpovídá za bojovou připravenost rakouských ozbrojených sil a jsou mu podřízeny svazky pohotovostních sil a útvary a jednotky domobrany (viz obr. 1 a 2).

Současná výstavba **pozemního vojska** se řídí směrnicí Rady obrany Rakouska z roku 1978, kterou byly schváleny významné změny v organizaci pohotovostních sil i domobrany.

Pohotovostní síly tvoří 1. mechanizovaná divize se třemi mechanizovanými brigádami s celkovým počtem asi 15 000 osob (viz obr. 3). Jejich hlavním úkolem je:

- obsadit nejdůležitější pohraniční posty a bránit pronikání protivníka do vnitrozemí,
- vést obranný boj do doby poskytnutí pomoci spřátelenými státy,
- zabezpečit mobilizaci a rozvinutí útvarů a jednotek domobrany,

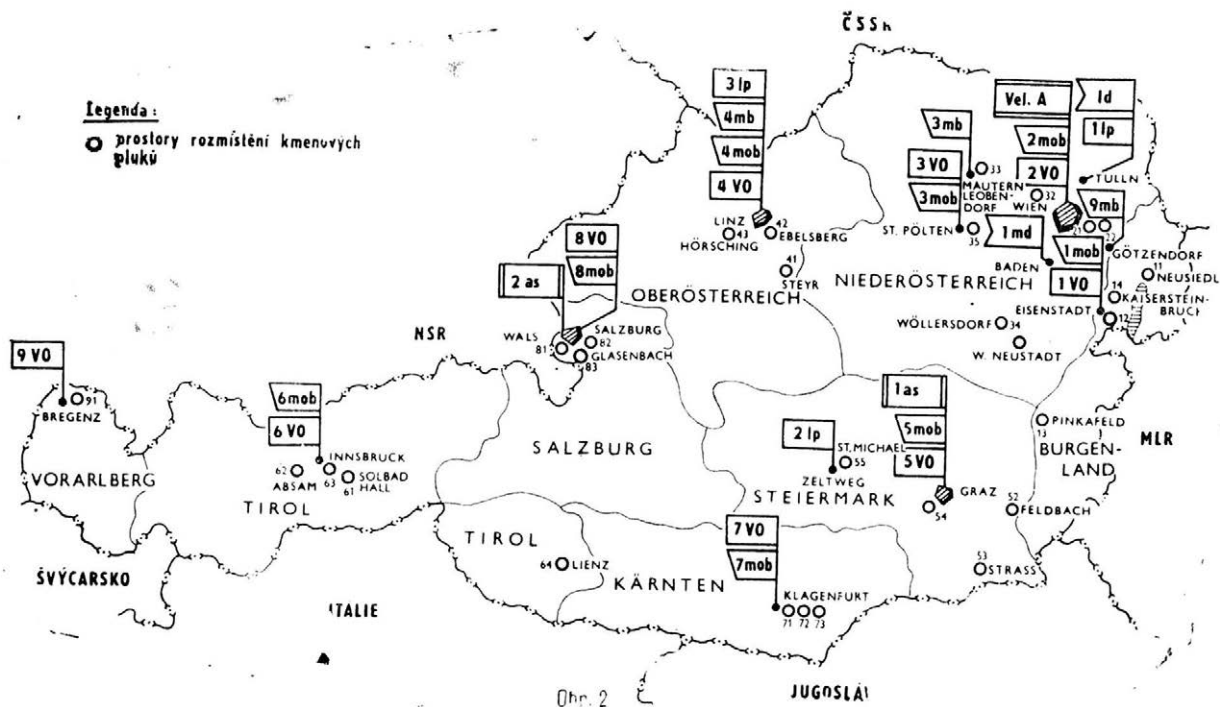
Poznámka: kmp - kmenový pluk

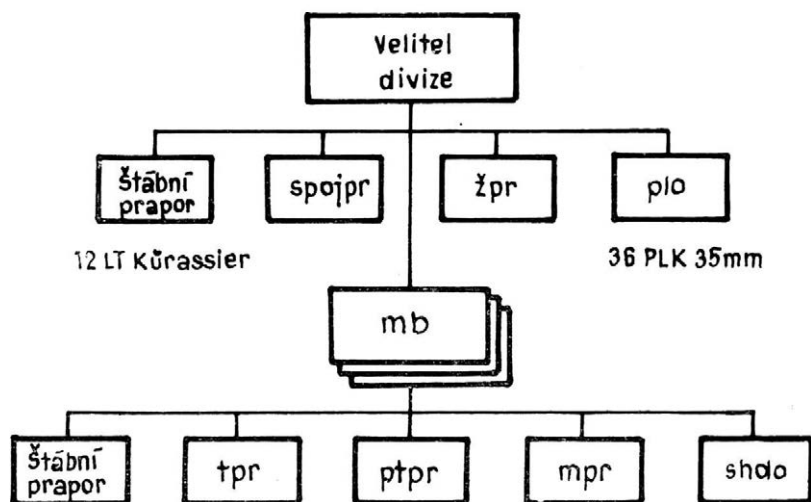
1) 1. mechanizovaná a letecká divize tvoří tzv. pohotovostní síly.

2) Bude postaven do konce roku 1986.

legenda:

○ prošlory rozmístění kmenových pluků

Počty osob a výzbroje:

Osoby 15 000

Střední tanky 153

Lehké tanky kūrassier 165

H 155 mm 54

M 81 mm 24

PLK 40 mm 36

PLK 35 mm 36

PLK 20 mm 72

OT Saurer 366

BzK 106 mm 36

Obr. 3

— poskytovat podporu útvarům a jednotkám domobrany, především těžkými zbraněmi a vést bojovou činnost v úzké součinnosti s nimi.

Největší část pozemního vojska tvoří domobrana. Je uskupena do dvou armádních sborů [1. as — Východ, 2. as — Západ], kterým jsou podřízena vojenská velitelství [vojenské okruhy], vytvořena podle teritoriálního členění, s útvary a jednotkami domobrany. Výjimku tvoří velitelství Wien, které je přímo podřízeno velitelství armády.

Hlavním úkolem domobrany je zaujetí „klíčových zón“ a jejich obrana v součinnosti s pohotovostními silami.

Základem domobrany jsou tzv. kmenové pluky, které v míru zabezpečují výcvik vojáků základní služby i záložníků a současně tvoří materiálně technickou základnu pro mobilizační rozvinutí.

Kmenové pluky se částí sil podléhají na rozvinutí motorizovaných brigád [po jedné u každého vojenského velitelství, kromě velitelství Vorarlberg], které tvoří tzv. mobilní složku domobrany. Motorizovaná brigáda má štábní prapor, tři motorizované prapory, ženijní technický prapor a dělostřelecký oddíl s celkem 6000 osobami, 12 středními tanky, 12 houfnicemi ráže 105 mm, 30 minomety, 32 protitankovými kanóny a 24 protiletadlovými

kanóny. Dále se z kmenových pluků po zmobilizování vytvářejí pluky domobrany, tvořící tzv. teritoriální složku domobrany, jejichž velitelé se zároveň stávají veliteli „klíčových zón“ s úkolem koordinovat bojovou činnost všech útvarů a jednotek působících v zóně.

Pro 33 „klíčových zón“ bylo dosud postaveno 29 kmenových pluků, v příštím roce bude postaven další (44. kmp), čímž se jejich počet zvýší na 30 z 33 plánovaných. Zbývající tři budou postupně postaveny do poloviny devadesátých let.

Pro mobilizační rozvinutí je celkem k dispozici asi 186 000 vycvičených záložníků. Z nich je ročně povoláváno na dvanactidenní cvičení 35 000 až 40 000 osob. Počet vycvičených záložníků se má do poloviny devadesátých let zvýšit asi na 300 tisíc.

Ve výzbroji pozemního vojska bylo k 1. 9. 1985 celkem 492 tanků, 508 obrněných transportérů, 242 děl a raketometů, 624 minometů, 2822 protitankových prostředků a 646 protiletadlových kanónů. Výzbroj je velmi různorodá. Má většinou nízkou technickou úroveň, nedostatečnou palebnou účinnost, malou spolehlivost a klade vysoké nároky na údržbu a ošetřování. Moderní zbraně tvoří jen malou část.

Z obrněné techniky je 32 % tanků typu M60A1 a A3, zbytek tvoří zastaralé tanky M47, M41 a Centurion a lehké tanky Kürrassier, vyvinuté ve spolupráci s Francií a určené k plnění úkolů protitankové obrany. Obrněné transportéry Saurer jsou moderní konstrukce. Nejvyšší obrněnou technickou disponuje 1. mechanizovaná divize, která je vyzbrojena 65 % všech tanků a více než 75 % obrněných transportérů.

Také **dělostřelecká technika** je nejméně ze 75 % zastaralá (mnohá ještě z období druhé světové války). Jde převážně o zbraně amerického původu. Mezi moderní patří pouze samohybné kanónové houfnice M109, tvořící 25 % z celkového počtu děl.

Zavedené **protitankové zbraně** mají malý účinný dostřel a nízkou pravděpodobnost zásahu první ranou. Ve výzbroji chybějí protitankové řízené střely. K vedení boje s obrněnou technikou protivníka lze použít 225 lehkých tanků Kürrassier, jejichž počet se v příštím roce zvýší o dalších 50 určených pro protitankové rot motorizovaných brigád, 240 protitankových kanónů M52 (čs. původu), 436 bezzákluzových kanónů M40A1 a poměrně velký počet pancéřovek a tarasnic. Protitankovou obranu zesiluje asi 300 děl zabudovaných v polních opevněních, rozmístěných na důležitých operačních směrech.

Protiletadlové zbraně mohou vést palbu na vzdušné cíle jen za dobré viditelnosti a nejsou schopné ničit moderní bojové letouny. Ve výzbroji jsou pouze protiletadlové kanóny starší konstrukce ráže 20, 35 a 40 mm s nízkou palebnou účinností, převážně švýcarského původu. Mezi nejmodernější patří jen 35mm protiletadlové dvojkanóny Z65 švýcarské výroby se systémem řízení palby Skyguard (případně starším zařízením Superfledermaus), které však tvoří jen 13 % celkového počtu protiletadlových zbraní.

Současná organizace a složení **vojenského letectva** byly upřesněny poslední reorganizací v letech 1975 až 1976, kdy byla z původní letecké brigády vytvořena letecká divize se třemi leteckými pluky, radiotechnickým plukem a dalšími útvary.

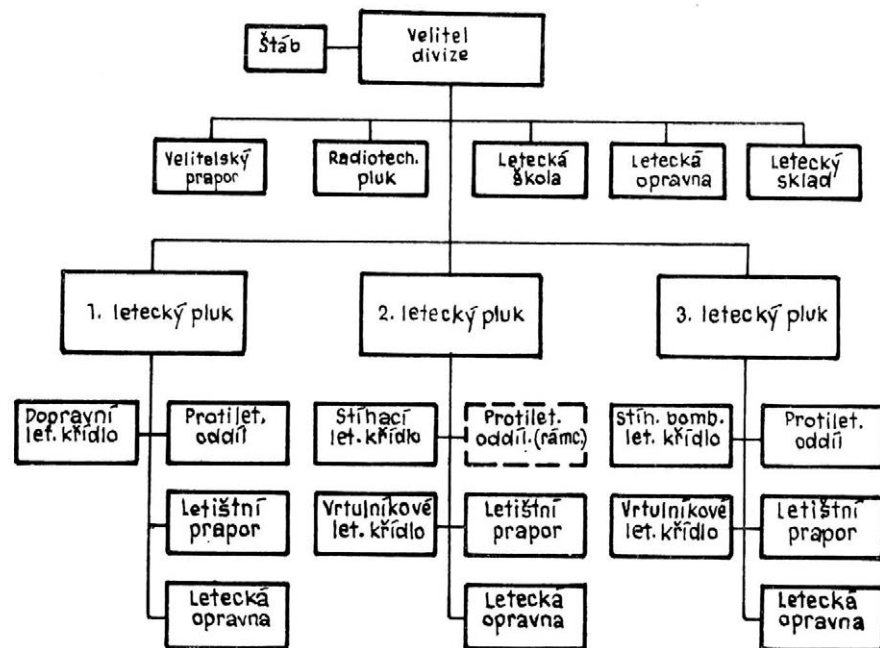
Podle oficiální vojenské doktríny má vojenské letectvo především střežit a chránit vzdušný prostor, zabezpečit jeho radiolokační sledování, vést rádiový a radiotechnický průzkum, podílet se na řízení letového provozu včetně jeho koordinace s civilními orgány řízení a zabezpečovat vzdušnou přepravu ozbrojených sil.

Letecká divize (viz obr. 4) je podřízena velitelství armády a tvoří ji všechny útvary a jednotky vojenského letectva a PVO, kromě organických jednotek PVO pozemního vojska. Základními bojovými útvary jsou letecké pluky, jejichž organizace a výzbroj vyplývá z jejich předurčení. 1. letecký pluk je určen pro dopravu a spojení, 2. letecký pluk k protivzdušné obraně a 3. letecký pluk k letecké podpoře pozemního vojska a k vedení vzdušného průzkumu.

K radiolokačnímu střežení vzdušného prostoru byl v roce 1984 dobudován systém řízení a uvědomování PVO Goldhaube a v letošním roce byl předán do operačního použití. Systém zahrnuje dvě operační střediska a pět stanovišť řízení a uvědomování s moderní technikou včetně potřebných spojovacích zařízení. Možnosti systému řízení a uvědomování budou plně využity až po roce 1988, kdy bude uskutečněno přezbrojení letectva stíhacími letouny J-35 D Draken.

K 1. 9. 1985 mělo vojenské letectvo asi 80 letounů a 74 vrtulníků. Letecká technika je velmi zastaralá a její bojové možnosti značně omezené.

Hlavním typem bojového letounu je starší letoun SAAB 105 švédské výroby, určený k PVO (19 letounů) a k letecké podpoře pozemního vojska (12 letounů). Leteckou dopravu zabezpečuje 12 turbovrtulových dopravních letounů PC-6 Turbo Porter švýcarské výroby a dva britské do-

Obr. 4

Počty osob a výzbroje:
asi 4000 osob

1. let. pluk

Vrtulníky	OH-58B	12
	AB-206A	12
	AB-204B	12
Letouny	Pilatus PC-5	12
	Skyvan	2
	L-19	6
PLK	40mm	4
	35mm	12
	20mm	8

2. let. pluk

Vrtulníky	Alouette III	24
Letouny	SAAB 105D	19
PLK	40mm	4
	35mm	8

3. let. pluk

Vrtulníky	AB-212	12
	S-65D	2
Letouny	SAAB 105D	12
	L-19	10
PLK	40mm	4
	35mm	12
	20mm	8

Letecká škola

Letouny	PC-7	10
	SAAB 91	9

pravní letouny Skyvan. Ve výzbroji je dále malý počet starých cvičných letounů SAAB 91D Safir, několik amerických pozorovacích letounů L-19 a v letecké škole 10 nových cvičných švýcarských letounů PC-7 Turbo Trainer.

V dubnu 1985 rozhodla rakouská vláda o nákupu 24 letounů švédské výroby J-35 D Draken, jejichž dodávky mají být uskutečněny v období 1987 až 1988. Zastaralé letouny SAAB 105 budou využívány pro plnění úkolů letecké podpory pozemního vojska a k výcvikovým úkolům. Předpokládá se, že začátkem devadesátých let budou z výzbroje vyřazeny.

Z vrtulníků jsou ve výzbroji starší americké, italské a francouzské typy: OH-58B, AB-204B, AB-206, AB-212, S-650 a Alouette III.

K odstranění vážných nedostatků a nízké technické úrovně výzbroje vypracovalo spolkové ministerstvo obrany dlouhodobý investiční program výstavby ozbrojených sil na léta 1981 až 1990. Dlouhodobý investiční program je rámcový, určuje převážně pouze finanční limity jednotlivých položek nákupů a investic bez bližšího časového upřesnění. V mnoha případech není ještě ani stanoven typ zbraní, které mají být zavedeny a jsou proto označovány jako „následné“. Celkové plánované výdaje do roku 1990 dosahují 43,5 miliard šilinků. K nejdůležitějším položkám plánu patří již uskutečněné nákupy středních tanků M60A3, kanóno-

vých houfnic M109A2, letounů PC-7, vrtulníků AB-212, stíhacích letounů J-35 D Draken a plánované nákupy lehkých tanků Kürassier, 120mm minometů, dopravních letounů a další bojové techniky. Již dnes je však zřejmé, že plánované finanční prostředky nebudou stačit k pokrytí všech položek plánu.

Rakouské ozbrojené síly nemají dosud požadovanou úroveň. Nejzávažnější nedostatky spočívají v již zmíněném nízkém technickém stavu převážné části výzbroje a bojové techniky pozemního vojska i vojenského letectva.

Nejlepší bojové připravenosti dosahuje 1. mechanizovaná divize pohotovostních sil, která je vyzbrojena nej kvalitnější výzbrojí a je ze dvou třetin doplněna vojáky z povolání a dělesloužícími. Podstatně nižší bojové připravenosti dosahují útvary a jednotky domobrany tvořené převážně vojáky základní služby a záložníky. Také vojenské letectvo svými počty ani kvalitou letecké techniky neodpovídá požadavkům soudobého boje a neumožňuje zabezpečit účinnou leteckou podporu pozemního vojska ani protivzdušnou obranu území.

Ani plánovaná opatření dlouhodobého investičního programu a jeho zaměření na modernizaci výzbroje a bojové techniky vzhledem k omezeným finančním prostředkům současnou nepříznivou situací nevyřeší, umožní pouze udržet dosaženou úroveň.

Plukovník PhDr. Dezider Kolář

Leninský styl v činnosti velitele

Již podruhé v krátké době vyšla v těchto dnech v nakladatelství Naše vojsko kniha autorského kolektivu pracovníků Vojenského historického ústavu pod vedením plukovníka PhDr. Jiřího Zajíce, CSC. „Účinnost řízení ve vojenském útvaru“ s podtitulkem Leninský styl v činnosti velitele. [První vydání vyšlo v druhé polovině roku 1985.]

Otázky kázně, zdokonalování řízení a organizovanosti jsou již delší dobu v popředí pozornosti. Zejména po významném celarmádním shromáždění ke zvyšování kázně a řídicí a organizátorské práce v ČSLA v srpnu roku 1985, kde nové velení naší armády vytyčilo řadu závažných opatření, která byla konkrétněji rozpracována v Rozkazu ministra národní obrany č. 012 a dalších. XVII. sjezd KSČ se všestranně zabýval zdokonalováním řízení jako jedním z důležitých předpokladů úspěšného budování a obrany rozvinutého socialismu v naší zemi.

Kniha je cenná především tím, že se opírá o zkušenosti a poznatky obecné teorie řízení, které doplňuje o poznání vlastní výzkumné činnosti, a poskytuje náměty pro konkrétní řízení s použitím nejnovějších poznatků v denní praxi. Důsledně přitom uplatňuje systémový přístup, objasňuje souhrnně činnosti velitelů při řízení a vedení vojenských kolektivů. Publikace je v tomto směru prvním pokusem konkrétně analyzovat spojení mezi zásadami, analýzou konkrétní situace v útvaru a konkrétními požadavky z hlediska současných potřeb řízení v ČSLA.

Kniha je rozdělena do šesti kapitol, z nichž první tři rozpracovávají nejobecnější principy výstavby socialistické armády, charakterizují stálou bojovou pohotovost jako cíl a kritérium účinnosti řízení

a některé základní zásady pro vznik, vývoj a formování vojenských kolektivů v útvaru. V dalších třech kapitolách jsou rozebírány hlavní činnosti velitele jako vedoucího a způsoby zdokonalování metod řízení. Závěr je pak věnován zvlášť aktuálním otázkám sebevýchovy velitele a prostředkům její realizace.

V první kapitole je vysvětlena podstata a obsah leninského stylu v činnosti velitele. Cenné je zejména, že mimo charakteristiky principu stranickosti, jednoty politického a odborného řízení, nedílné velitelské pravomoci obsahuje kritéria účinnosti a sociálně psychologické stránky řídicí činnosti. Vzhledem ke specifice řízení v armádě jsou jako efektivní typy považovány sociálně integrační typ a typ autoritativní. Podnětné pro zamyšlení jsou i charakteristiky zvlášť neefektivních přístupů v řídicí činnosti. Patří k nim projevy subjektivismu, zejména voluntarismus, formalismus, rutinérství a prospěchářství.

Ve druhé kapitole se zdůrazňuje rostoucí úloha bojové pohotovosti v současných podmínkách a z toho vyplývající nutnost změnit některé vžitě postupy při řešení soudobých úkolů a praktické činnosti velitelů a štábů, politického aparátu a stranických organizací. Autoři kladou důraz a vyzvedávají především rostoucí složitost vojenských činností, důsledky automatizace ve velení a růst vzájemné závislosti úrovně materiálně technického zabezpečení, připravenosti techniky a zbraní s morálně politickým stavem, psychickou a fyzickou připraveností, vysokou ukázněností jedince a kolektivu jakožto základních podmínek zvyšování úrovně bojové pohotovosti armády.

Ve třetí kapitole jsou podrobně objasně-

ny nejdůležitější funkce vojenského útvaru, jeho sociální struktura. V rámci systémové charakteristiky útvaru jako objektu řízení se více pozornosti věnuje otázkám formování kolektivu roty a otázkám rozvoje kolektivu vojáků z povolání. Ukazuje se, které hlavní činitele působí na rozvoj vojenského kolektivu. V neposlední řadě autoři upozorňují na pracovní podmínky a na podmínky rodinného a osobního života, které tak či onak ovlivňují řídicí činnost velitele.

Ve čtvrté kapitole jsou rozebírány činnosti velitele. Jsou to především vojenskoodborné, politickovýchovné a řídicí činnosti. Vyzvedává se objektivní analýza, rozhodovací a plánovací činnosti. Značná pozornost je věnována realizační fázi řízení, zvláště organizační činnosti a motivování podřízených velitelskými prostředky, socialistickou soutěží i kázeňskou praxí. V této souvislosti se v novém světě ukazuje úloha kontroly jako prostředku výchovy a předcházení nedostatkům.

V páté kapitole, která je nejobsáhlejší, se věnuje pozornost zdokonalování dostupných metod řízení jako předpokladu účinného vedení podřízených. Vychází se přitom od takových základních otázek, jako je uvedení nového vojáka k útvaru do funkce, způsoby stanovení úkolů a analýza příčin stavu v útvaru pomocí objektivních ukazatelů. Tyto ukazatele jsou pak rozčleněny podle výsledků, prostředků a podmínek. Značná pozornost je věnována volbě hlavního článku při řešení organizačních a výchovných problémů. Upozorňuje se na četná úskalí při hodnocení pod-

řízených. Kapitulu uzavírá podrobné rozvedení metody družného úsilí, která je základem sjednocování postupů velitelů, politických pracovníků, stranických a svačáckých organizací při upevňování kázně, zvyšování úrovně organizovanosti a řízení. V této souvislosti se upozorňuje na takové problémy, jako je kritický rozbor situace a vzájemná důvěra mezi funkcionáři. Dokazuje se, jak je důležité tuto metodu neustále upřesňovat podle konkrétních úkolů a podmínek každého útvaru a jednotky.

V poslední kapitole, která se zabývá sebevýchovou velitele, autoři upozorňují, jak vysoké nároky na práci velitele je možné zvládnout a unést jen v každodenním úsilí o zdokonalování svého osobního, odborného, ideového a kvalifikačního růstu. Jádro tohoto úsilí musí být neustálý zájem o zvyšování osobního rozhledu, zabezpečení soustavné informovanosti a úzké spojení se životem a problémy útvaru i celé armády a společnosti.

Součástí této cenné a potřebné knihy je věcný rejstřík a přehled literatury. Věcný rejstřík umožňuje vyhledat příslušný problém a využít knihu víceúčelově jako metodickou pomůcku.

Knihy srozumitelnou formou podává otázky a problémy, o kterých se v současné době v naší armádě nejvíce hovoří. Vyjadřuje se k zásadním otázkám řídicí práce, dává podněty a zamyšlení k tomu, jak k problémům přistoupit. Je dobrým pomocníkem nejen velitelům, ale všem, kteří se zajímají o zdokonalování řídicích činností v ČSLA.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Ян Лацко

- Комплексность при укреплении сознательной военной дисциплины** 3
- Автор статьи подчеркивает значение комплексного подхода, при внедрении которого в практику проявляется более всего проблем и недостатков. С этой точки зрения расскрывает роль и значение всех факторов, которые оказывают влияние на этот процесс.

Полковник Ян Полашек, кандидат философских наук, доцент

- Закон единства и борьбы противоположностей – методологический инструмент развития научной теории и практики в военном деле** 8
- Автор раскрывает некоторые современные задачи, вытекающие из воинской политики партии. Содержание связывает с актуальными вопросами жизни ЧНА. Для их решения целесообразным способом использует общие теоретические выводы и методологический подход.

Полковник Карел Адам, кандидат философских наук, доцент

- Значение опыта начального периода Великой Отечественной войны для настоящего времени** 13
- Автор на основе данных советских источников и основных заключений о ходе начального периода войны на советско-германском фронте извлекает урок для подготовки современных операций.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук, доцент

- Вопросы глубокого охвата противника** 17
- Автор статьи на основе опыта Великой Отечественной войны рассматривает организацию и проведение глубокого охвата противника на суше и в воздухе в ходе наступательной операции в соответствии с оперативными задачами.

Подполковник Франтишек Валах

- Тенденции развития маневра** 24
- Автор статьи рассматривает проблематику развития маневра в ходе проведения армейской наступательной операции. В первой части статьи уделяет внимание анализу тенденций развития маневра в соответствии с формами его проведения, во второй – в соответствии с элементами (силы и средства).

Майор Петр Немец

- Защита общевойсковых соединений от высокоточного оружия и разведывательных и огневых комплексов противника** 31
- Автор целесообразным способом продолжает тему, разбираемую в статьях, опубликованных в прошлом году. Анализирует возможности защиты от вышеуказанных средств в области тактики, технических мероприятий и оперативной маскировки.

Подполковник Антон Выбох

- Защита от разведывательных и огневых комплексов** 39
- Автор статьи приводит некоторые практические способы защиты войск от этих средств противника, особенно за счет использования дипольных отражателей, средств РЭБ, инженерного оборудования и создания дымовых завес, ложных целей и т.д.

Полковник Владимир Трнка, кандидат военных наук

- Военная наука и повышение качества автоматизации управления войсками** 47
- Автор статьи характеризует результаты исследований, достигнутые в области автоматизации общевойсковой системы управления войсками оперативного звена и указывает основные направления исследований на следующие годы.